

HADE

euskara ikasten ari garenon aldizkaria

233. Zenb.

1994.eko urtarrila
315 pta./14 libera
(B.E.Z. barne)

**BIDASOA ALDEAN
TXORIAK HAZTEN**

**Manuel Izeta:
"Pobreago bizi behar dugu"**

MARTIN ALUSTIZA

ARGAZKIA: X. ELGEZABAL

2 Lehendabiziko **txapelketa** zortzi urterekin jokatu zuen Martin Alustizak, bere **jaioterrian**, Seguran. Beti izan da pilotarako afizioa Seguran. Herrien Arteko Txapelketan **behin baino gehiagotan** suertatu da txapeldun herri hau. Alustizak ere **esku hartu** izan du: "Bitan iritsi naiz finalera, eta bietan galdu".

1980an hasi zen profesionaletan jokatzeko. Eta partidu asko irabazi ditu. **Hasiera batean** Empresas Unidas enpresarekin, eta orain Asegarcerekin. Bost urtetako kontratua **sinatu** du enpresa honekin: "Pilotariari segurtasuna eman dio Asegarcerekin. Lehen bi hilabetez gaiso egoten bazinen, ez zenuen pezetarik ikusiko. Orain ez dago horrelakorik" esan digu **aurrelari** honek. Dena den, Martin ez da bakarrik pilotatik bizi, Aseguru Etxe batean egiten **baitu** lan goizetan.

Alustizari tantoa egitea oso zaila da, oso hanka azkarrak ditu, ia dena **jasotzen** du, eta sakatzen ere ona da. Eskuetako minik ere apenas izan duen: "Ez dut inoiz eskuetako **gaitzengatik** partidurik jokatu gabe utzi" esan digu. Beraz, zaintzen dakien mutila da 32 urtetako segurar hau. Abenduan bete zituen urteak. **Hala esan zion** kazetariak elkarrizketa-egunean: "**Baietz** Binakako Txapelketan finalera iritsi!" Hori bai opari ederra! Lehen ere izan da Binakako Txapeldun, 1992an, Maizekin batera. **Istilua franko** izan zen: "Bigarren botean jo nuen pilota, baina **epaileak** ez zuen ikusi, eta **ontzat eman** zuen" bota digu umil-umil.

TXAPELKETA.- Lehiaketa, norgehiagoka. Campeonato.
JAIO TERRI.- Jaiotze-herria, sorterría.
Pueblo natal.
BEHIN BAINO GEHIAGOTAN.- Más de una vez.
ESKU HARTU.- Parte hartu.
HASIERA BATEAN.- Al principio.
SINATU.- Izenpetu. Firmar.
AURRELARI.- Delantero/a.

Aurkakoa: atzelaria.
BAITU.- Bait + du.
JASO.- Altxatu. Levantar.
GAITZ.- Gaisotasuna, eritasuna. Enfermedad, lesión.
HALA.- Horrela. Así.
ESAN ZION.- Ordinaldian: esan dio.
BAIETZ.- A que sí.
ISTILUA FRANKO.- Istilu asko, iskanbila ugari. Muchos jaleos.

EPAILE.- Epaitzen duena. Arbitro.
ONTZAT EMAN.- Dar por bueno.

IKUSMIRAN	Martin Alustiza 2	2
ERREPORTAIA	Photomuseum, argazkien historia 3	4,5
ELKARRIZKETA	Manuel Izeta: "Pobreago bizi behar dugu" 3	6,7,8,9
ERREPORTAIA	Kotxeek ezin erretzeari utzi 3	10,11
LABURRAK 2		12
ERREPORTAIA	Sexuan hobetzeko 3	13
BAI, ESAN		14,15
ELKARRIZKETA	Matilde Almandoz: "Ezin dugu etsi-etsian esan: ezin da ezer egin" 3	16,17
PORRUSALDA 1 2		18
ERREPORTAIA	Bidasoa aldean txoriak hazten 3	19,20,21
HAU MUNDUA 2		22
ERREPORTAIA	Ba al dakizu...? 2	23
LIBURUAK 3		24
ZOKOMIRAN	Antxon Agirre: "Antropologiarako baino ez naiz bizi" 3	25,26,27
ERREPORTAIA	Baztandarrak biltzeko gaztanbera goxoa 3	28,29
EUSKARA LANTZEN	Lazkao Txiki zergatik ez zen ezkondu 3	30,31
TESTA	Begiratzea gustatzen al zaizu? 3	32
ERREPORTAIA	Bideo-jolasaren barruan	33,34,35
IPUINA	Ez zidaten sinetsi nahi izan (Patxi Zubizarreta)	36,37
JOLASEAN		38,39
ZINEA	Hollywood, dena salgai, dena alokairuan den lurra (Begoña Del Teso)	40,41
KOMIKIA		42,43,44,45
SOLUZIOAK		46
HOROSKOPOA		47

HABE MAILAKA IRAKURRI

Irakurle hori:

Dagoeneko badakizu aldizkari honetako erreportaiak eta zenbaki bat dutela artikuluen zailtasuna adierazteko. Beraz, eta HABEren programazioa oinarri, zailtasun-mailak **1 2 3 4** zenbakiak ipiniz adierazten jarraituko dugu. Dena den, ez nahastu programazioaren urratsekin!

HABE

HABE Euskara ikasten ari garenon aldizkari mailakatua.

ARGITARATZAILEA: Helduen Alfabetatze eta Berreuskalduntzerako Erakundea.

© Autonomi Elkarteko Administrazio Orokorra: HABE.

Tel. (943) 42 91 20
Faxa: (943) 43 01 62

ERREDAKZIOA:

Iñaki Ugalde
Alex Mungia
Asis Eizmendi
Ion Imanol Iturrioz

MARRAZKIGILEA: Enrike Larrarte

AZALEKO ARGAZKIA:
Xabier Elgezabal

IRARKOLA:

Gestingraf S. A. L.

LEGEZKO GORDAILUA:

BI-2251/81

ISSN: 0212-6788

PHOTOMUSEUM, ARGAZKIEN HISTORIA

3 Zarauzko Udal Euskaltegiaren gainean dago Photomuseum, Espainian dagoen argazkilaritzaren museo bakarra. Bisitaria, ordu t'erdian edo, argazkilaritzaren historiaz **jabetuko** da, garai bateko **tramankuluak** eta kamara haiekin egindako lehen argazkiak ikusiz. Ederra benetan!

Bisitaria galdu egiten da museo askotan. **Ezin** izaten du ikusten duena ulertu eta **irentsi**. Erakutsitako trasteak balio handikoak izaten dira; **etekin** gutxi ateratzen zaie, ordea. Ez da horrelakorik gertatzen Zarauzko museo honetan. Ikuspegi didaktikoan oinarrituta dagoenez, **iragarkien** eta museoko **zaindariaren** laguntzaz ez ditugu traste soil batzuk ikusten. **Nondik nora** sortu ziren, zeinek asmatu zituen, zertarako, eta beste hainbat **zehaztasun** jasoko ditugu ibilaldi honetan.

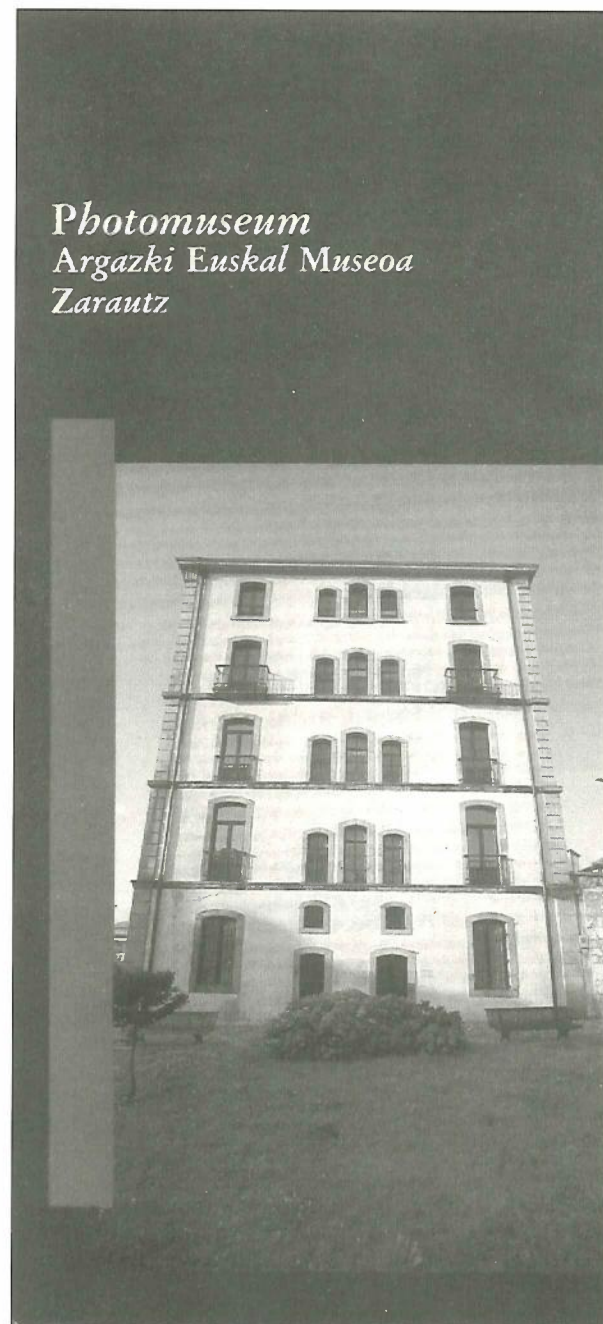
Laugarren **solairuan** dago museoa, bost gelatan zatitua: **argazkiaurrea**, erretratua, **garapen** tekniko eta artistikoa, komunikazioa eta zientzia, eta **ikusentzunezkoen aretoa**.

Lezoar batek itzuli Daguerreren lana

Argazkiaurreko gelan sartu gara. **Pare-parean** irudi bat argi-foko batek argitua eta, hari begira, egurrezko kutxa handi bat: kamara iluna. Hurbildutakoan, aurrean dagoen irudiaren **isla** ikusi

dugu. Hauxe da argazkiaren oinarria, mendetan eta mendetan erabili izan dena. Leonardo Da Vincik ere **ba omen zuen** horrelako bat. Baina irudi hori ezin zen kamara ilunean inon itsatsi. Joseph Niepce fisikari frantziarrak lortu zuen lehenengoz —1816-1826 bitartean— irudia metalezko **xafila** batean finkatzea. Irudi horiek, dena den, ezabatu egiten ziren, gerora. Niepce, 1933an, abizen euskalduneko beste fisikari batekin elkartu zen, Jacques Daguerrekin, eta **honexek** hobetuko du teknika, dagerrotipoa sortuz. 1838a aldera iodotutako zilar **geruza** baten gainean errebelatu zituen lehen argazkiak eta, 1939an, ezagutzera eman zuen bere **aurkikuntza**. Urte horretan bertan Eugenio de Otxoa lezoarrak gaztelaniara itzuli zuen Daguerreren lana. Argazkiaurreko gelan **ikusgai dago** dagerrotipoak egiteko kamara bat: "Dagerrotipo baten kopia —dio Ramon Serras museoaren **sortzaileak**—, argazkiaren historia ezagutzeko ez **baita preziso** dagerrotipo originala edukitzea". Handikeriarik gabe jokatu dute Ramonek eta Leopoldo Zugazak museoa sortzeko orduan. Beste batzuek ere

*Photomuseum
Argazki Euskal Museoa
Zarauz*

-Z JABETU. - Ohartu, konturatu. Darse cuenta.
TRAMANKULU. - Trastea, fresna. Aparato.
EZIN IRENTSI. - No poder asimilar, tragar.
ETEKIN. - Irabazia. Provecho.
IRAGARKI. - Anuncio.
ZAINDARI. - Zaintzen duena.
NONDIK NORA. - Cómo.
ZEHAZTASUN. - Xehetasuna. Detalle.

SOLAIRU. - Piso.
ARGAZKIAURRE. - Argazki + aurre. Argazkiaren aurrekoa. Prefotografía.
GARAPEN. - Desarrollo.
IKUSENTZUNEZKOEN ARETO. - Sala de audiovisuales.
ITZULI. - Traducir.
PARE-PAREAN. - Aurre-aurrean. En frente.
ISLA. - Islada. Reflejo.

BA OMEN ZUEN. - Parece ser que tenía.
XAFILA. - Lámina, plancha.
HONEXEK. - Este/a mismo/a. Era berean: horrexek, harexek...
GERUZA. - Capa.
AURKIKUNTZA. - Aurki(tu) + kuntza. Descubrimiento. -KUNTZA atzizkiak batzuetan ekintza adierazten du. Adibidez: atzerakuntza, berezkuntza, banakuntza...

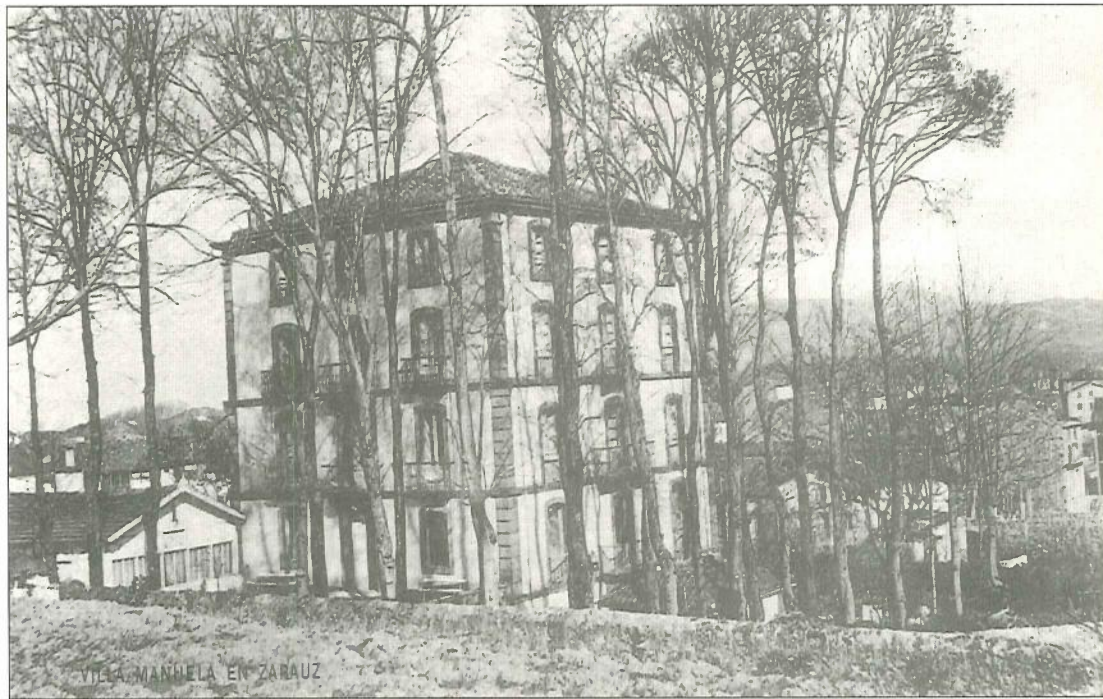
ireki nahi izan dituzte antzeko museoak, baina ametsetan dabilenak **jai dauka**. Ramonek eta Leopoldok, berriz, lehendik bilduta zituzten materialak jarri dituzte ikusgai. Eta Zarauzko Udalak, museoaren egina zutela ikusita, egoitza utzi die.

Kalotipoan nahi adina kopia

Aldamenean, erretratuen gela dago. Antzinako erretrato txiki mardoska daude bitrinetan. Dagerrotipo izeneko erretratueta positiboa eta negatiboa bat dira. Beraz, ezin kopiarik egin. Nola begiratzen den, positibo ala negatibo ikusten da. Kolorezko argazkirik ere bada tartean, argazkilari batzuek koloreztatu egiten baitzituzten kobrezko xafak. Dagerrotipoekin batera, ferrotipoak eta anbrotipoak ere badira. Fox Talbot-en kalotipoa azaldu zen handik gutxira. Horrek **irauli** zuen argazkilaritza. Paperezko negatiboa lortuta, nahi adina kopia egiten zituzten. Gelako hormetan, garai hartako teknikaren bitartez gaur egun egindako argazkiak daude, Pio Guereñdiain **argazkari** nafarrak egindakoak. 1941.ean Abel Niepce Saint Victorrek kristalezko negatiboak asmatu zituen, kalitatea izugarri hobetuz.

Helburu didaktikoa du museo honek

Hirugarren gelan, argazkilaritza **sal-erosketen alorrean** nola sartu

zen ageri da: postalak, paisaiak, argazki erromantikoak... Argazkiak ikusteko tresnak ere badira han. Eta, harrigarria bada ere, hiru dimentsiotako argazkiak ikusteko antioaleko bisoreak ere badituzte.

Argazkilaritzaren museo bakarra Espainian

Argazkilaritza G. Eastmanek **bihurtu** zuen industria Kodak sortzearekin batera: "*Zuk botoia **sakatu** eta beste guztia guk egingo dugu*" **zioen** orduko publizitateak: "Orduantxe galdu zen —dio Ramonek— argazkilaritzak alkimiarekin zuen **harfuemana**". Lehenbiziko urtean 100.000 kamara saldu zituzten. Kristalaren azpian dauzkagu batzuk. Eta, ondoan, Leika famatuak. Hormetan Nicolas de Lekuonaren argazkiak, Ortiz de Etxaguerenak...

Aldameneko gelan, berriz, kolorezko argazkiak daude zintzilik: Alberto Schommer, Ouka Lele, Pedro Zarrabeitia, Joan Fontcuberta... eta museoaren sortzailea den Ramon Serrasen lan bat, 21 polaroid-argazki osatua.

Diapositibak proiektatzeko makina **zahar-zaharrak**, linterna magikoak, **fotokopiagailuen** aurreko makina: "Arantzazuko liburutegian egon zen hau. Liburuei argazkiak egiteko zen" Ramonek. Eta museoari **zahar kutsua** kentzeko edo, konpakt diskean irudiak biltzeko aparailua erakutsi digute. Ehun argazki bil daitezke disko bakoitzean eta kalitatea izugarria omen da.

Zarauzko Photomuseum, dena den, ez da museo bakarrik. Hirugarren solairuan **erakusgela** ere badute. Batzuetan argazki zaharrak erakusten dituzte; beste batzuetan, berriz, gaur egungoak ere bai, "**sona handiko** argazkilarienak". Eta erakusgelaren ondoan hemeroteca eta liburutegia daude. Besteak beste, 1839ko fisikako liburu bat daukate, liburu **bitxia**, Daguerrek bere **asmakuntza** zabaldu zuen urte berekoa baita. Hantxe azaltzen da dagerrotipoaren nondik norakoa.

IKUSGAI EGON.- Estar expuesto/a.
SORTZAILE.- Sor(tu) + tzaile. Creador.
-TZAILE atzizkiak egilea adierazten du. Adibidez: laguntzaile, saltzaile, hornitzaile...
BAITA.- Bait + da.
PREZISO.- Beharrezkoa.
JAI DAUKA.- Ez du zer eginik. No tiene nada que hacer.
IRAILI.- Revolucionar.
ARGAZKARI.- Argazkilaria.
Fotógrafo/a.

SAL-EROSKETEN ALOR.- Campo de la compra-venta.
BIHURTU.- Convertir.
SAKATU.- Zapaldu, zanpatu.
ZIOEN.- Esaten zuen.
HARTUEMAN.- Erlazioa.
ZAHAR-ZAHAR.- Oso zaharra.
FOTOKOPIAGAILU.- Fotokopia(tu) + gailu. -GAILU atzizkiak tresna adierazten du. Esaterako: kalkulagailu, ordenagailu, igogailu...

ZAHAR KUTSU.- Zahar ukitua. Aire añejo.
ERAKUSGELA.- Erakusteko gela. Sala de exposiciones.
SONA HANDIKOA.- Fama handikoa.
BITXI.- Arraroa.
ASMAKUNTZA.- Invento.

MANUEL IZETA: "Pobreago bizi behar dugu"

3 Manuel Izeta Santa Maria fundazioko **burua** da, eta baita izen bereko argitaletxekoa ere. Donostiara da sortzez, baina Madrilen bizi da, lagunak egiten zail omen den hirian, bizitzeko **astirik** ez dagoen hiriburuan: "Egunak aisialdirako uzten dizun denbora-apur hori leku batetik bestera joateko behar duzu" esan digu. **Agian** horregatik etorria da Gabon aurretik Donostiara idazle hau. Bertako Marianisten Eskolan izan dugu hizketaldia, bera era marianista baita.

HABE.- Garai berekoak al dira Santa Maria Fundazioa eta izen bereko argitaletxea?

MANUEL IZETA.- Orain dela hogeita hamabost bat urte sortu zen argitaletxea. Testu-liburuak egiten zituen garai hartan, eta, garai jakin batean irabazi handiak **erdietsi** genituenez, fundazio bihurtu zen. Egun, **zergak** ordaindu ondoren geratzen diren irabazi horiek banatzen ditu fundazioak. Fundazioa, kulturak sortutako etekina gizarteari itzultzeko jaioa da, behartsuenei **gehienbat**. Etekin hori etekin kulturala da. Zergak ordaindu **ostean**, %30a inbertsioak egiteko izaten da, eta %70a gizarteari itzultzen zaio.

H.- Nola itzultzen zaio?

M. I.- Egitasmo batzuen arabera. Hiru helburu nagusi ditugu. Lehendabizikoa, berez kulturara heldu ezin direnei kultura eman. Jenderik **baztertuena** bizi

den tokietan, esate baterako, emakumeentzako ikastaroak antolatzen ditugu, espetxeratuei laguntzen diegu, eskolan **porrot egin** dutenei, **umezurtzei**... Izugarria da zenbat alfabetatugabe dagoen... Bigarren helburua, hitz hori ez dut gehiegi atsegin baina, **gizarteratze**-lanak egiten ditugu. Esate baterako, drogaren **atzaparretan erori** direnei laguntzen diegu. Eta, hirugarrenik, hezkuntzaren alorrean gabiltza murgilduta.

Familiaren barruan badago elkartasunik"

H.- Hiru alor horietan zer ari zarete egiten?

M. I.- Berrogei programa baino gehiago ari gara burutzen. Ez naiz

guztiei buruz hitz egiten hasiko. Baina **behinenak** niretzat... drogaren inguruan egiten ari garen lana bat behintzat. Drogazaletuak sendabidean jartzeko egoitzatan ari gara laguntza eskaintzen, zazpi egoitzatan, monitoreak hezten eta **azpiegitura** sortzen. Gero lekurik behartsuenetan lan egin nahi duten **bolondresei** laguntzen diegu. Adibidez, bost urtez behin gazteak zer diren jakiteko ikerketa soziologiko bat burutzen dugu; Javier Elzok zuzentzen du lana. Liburutegiak sortzeko diru-laguntzak ematen ditugu, pedagogi eta soziologi katedrak baditugu, gai hauek jorratzen duten aldizkariak argitaratzen ditugu. Irakasleak ere ez ditugu ahazten. Pedagogian doktoradutza-tesiak egiteko beka ematen ditugu... Gauza asko esan dizkizut. Bi egun oso eman ditzaket fundazioari buruz hitz egiten, baina laguntza behar duen jendearen aurpegia ikustea bezalakorik ez dago. Orduan ulertuko zenuke **askoz hobeto** teoria hau. Oso

BURU.- Responsable, jefe.

ASTI.- Beta, denbora.

AGIAN.- Beharbada, igoal, akaso.

ERDIETSI.- Lortu, eskuratu, iritsi. Conseguir.

ZERGA.- Impuesto.

GEHIENBAT.- Batez ere, batik bat. Sobre todo.

OSTEAN.- Ondoren.

EGITASMO.- Programa.

BAZERTU.- Zokoratua. Marginado/a.

PORROT EGIN.- Pott egin, huts egin. Fracasat, fallar.

UMEZURTZ.- Huérfano/a.

GIZARTERATU.- Insertar en la sociedad.

ATZAPARRETAN ERORI.- Caer en las garras.

BEHINEN.- Lehena, nagusia. Principal.

AZPIEGITURA.- Infraestructura.

BOLONDRES.- Voluntario/a.

ASKOZ HOBETO.- Mucho mejor. Aurkakoa: askoz okerrago.

modu apalean egiten dugu lan, behar den bezala, ixilean eta **itxurakeriarik** gabe. Itxurak garrantzi handia du gaurko munduan, baina itxurak ez du ezer sortzen. Horrek ez du **eragozten** orde, gu Europa mailan lanean aritzea. Ni, adibidez, Fundazioen Europako Kontseiluko partaide naiz. Eta oraintxe bukatu dugu Europako bederatzi herrialdeetako gazteekin egitasmo bat Bruselan, kulturarteari buruz. Hori da mende bukaerako hizketagai nagusia. Kultura desberdinen arteko harremana.

H.- Orain modan dago gai hori, ezta?

M. I.- Ez. Ez dut uste. Hori ez da moda-kontua, hori da gaia. Ideologiak amaitu egin dira. Ezkerreko zein eskuineko izateak ez du ezertxo ere esan nahi. Kultura, zibilizazioa, erlijioa... horiek dira hizketagai eta arazo nagusiak. Nolako fundamentalismoak ari

diren sortzen, bai eliza katolikoaren barruan, bai musulmanen artean... Moda-kontua baino zerbait gehiago da hau... Kuriosoa da, Bruselan hala esan zuen neskatxa batek, zeharo harrituta zegoela gazteak helduak bezain **kaskagorrak** direla ikusita: "Zein zaila den elkar ulertzea" **zioen**. Gazteak izanda, irekiagoak izango zirela espero zuen. Harrituta zegoen nolako **eztabaidatzarrak** izan zituzten Poloniako eta Lituaniako gazteek euren artean.

H.- Erlijioaren aldetik krisia al dago; edo ze krisi-klase da gaurkoa?

M. I.- Luze joko luke gai honek. Denok daukagu geure erlijioa. Zeri gaude lotuak, ba horixe da geure erlijioa. Eta hemen denok gaude zerbaiti lotuak. Alde horretatik, denetik dago. Oso fanatikoak diren gazteak ere badaude gaur egun, eta baita erostera eta erostera behartzen duen gizarte

honen morrontzan bizi diren gazteak ere. Horrelako gizarte batek jende akritikoa behar du, **erabilterraza**... Eta **nekeza** da jende akritikoak erlijioaren aurrean, eta traszendentziaren aurrean iritzirik izatea. Eta krisi-klase hori bada. Neri beldur handiago ematen dit gazteek, ze gazteei buruz ari gara hitz egiten ezta?, beren burua nola hondatzen duten ikusteak, eta gazte-gaztetik! Zergatik daude lurrera **ziplo erori** arte mozkortzen diren gaztetxoak, 11-12 urterekin? Zergatik?

H.- Ba al dago erantzunik?

M. I.- Beharbada ez dute beren bizitza zerekin beterik, eta ihesi dabilta. Mozkortzea ihesbidea da. Hor bada krisia. Neska-mutikoek aspertu egiten direla esaten dizute. **Sinesteza** benetan! Horrenbeste gauza du egiteko ume batek, txapatan edo **pustarritan ibili**... **Ez dira etorri zaharrak** guraso batzuk beren semea jasotzera. Min hartu

ITXURAKERIA.- Itxura + keria. Ostentación. -KERIA atzizkiak gehienetan akatsa edo kualitate txarra adierazten du. Adibidez: astakeria, alferkeria, handikeria... **ERAGOTZI.-** Galerazi, oztopatu. Impedir, obstaculizar.

KASKAGOR.- Burugogorra. Terco/a. **ZIOEN.-** Esaten zuen. **EZTABAIDATZAR.-** Eztabaida + tzar. Eztabaida handia. Era berean: etxetzar, saretzar, astotzar... **LUZE JOKO LUKE.-** Se alargaría.

ERABILTERRAZ.- Erabiltzeko erraza. Fácil de utilizar. **NEKEZ.-** Zaila, gaitza, nekosoa. **ZIPLO ERORI.-** Caer de bruces. **SINESTEZA.-** Increíble. Era berean: irakurtezin, bukaezin, ikastezin... **PUSTARRITAN IBILI.-** Jugar a canicas. **EZ DIRA ETORRI ZAHARRAK.-** Orain dela gutxi etorri dira.

"Kultura desberdinen arteko harremana. Hori da mendearen bukaerako hizketagai nagusia".

du hankan. Beste batekin ari zen jolasean. Eta jolasa **elkar joka ibiltzea** zen. Joka! Baina, Jainkoagatik, zer da hori? Joka ari direnean, hor edozein gaiztakeria da **balekoa**. Eta bata bestea **orkatilan** jo du. Eta bizitza berez da hain ederra, zientzia, egia bilatzea, edertasuna...

H.- Hondorik gabeko putzura erori al gara, ba?

M. I.- Pobreago bizi behar dugu, horretaz jabetu behar dugu. Ez dago beste erremediorik. **Ezin agoanta liteke** egunean 40.000 haur gosez hiltzea. Orain **ustiapen-**iturria Ekialde Urrunera pasa da, zapalkuntza izugarria dagota, **punta-puntako** teknologia erabili eta aste osoan lan eragin jendeari, hilaren **hondarrean** 7.000 pezeta irabazteko. Hori oso argi dago, eta oso argi dago, baita ere, gizakiak

bakean bizi behar duela naturarekin, eta hori azkar egin beharrekoa da, eta bakeak egin ez kanpoan dagoen naturarekin soilik, baizik eta bere buruarekin ere bai. Eta naturarekin bakeak egin beharra gogorra da oso; naturaren maitasunak **berezkoa** beharko luke izan. Gizakiak gizakia maitatu egin behar du, eta errespetatu, direla kultura batekoak, direla bestelako zibilizazio batekoak. Nik uste behar-beharrezkoak direla Unibertsoak **bere egingo** dituen zenbait lege, kultura ezberdinetakoek elkarrekin bizi ahal izateko. Gutxien-gutxieneko arau batzuk. Nik ez dakit zeinek, berdin zait zeinek, baina norbaitek **esan dezala**: umeez errespetua merezi dute, besteren biziak errespetua merezi du. Gutxieneko irizpide batzuk. Baina, **arren, jar gaitezen ados!** Hala behar du izan. Horrek ez

Umeek errespetua merezi dute"

dauka bueltarik, kulturen arteko harremana. Eta, **aldi berean**, nazionalismoak indartzen ari dira, eta hori ezin da **saihestu**, beharrezkoa da. Umeak gizarteratzerakoan, bere nortasuna landu behar du... Bestela nola gizarteratu? Ze zaila den bi gauza horiek **uztarri batean biltzea!**

H.- Ba al dago elkartasunik?

M. I.- Familiaren barruan bai, eta **gaizterdi!** Lehengoan langabezi kopurua zein zen irakurri nuenean, nere artean, "zergatik ez dago jendetza hau guztia miseria kale gorrian? Familiaren laguntza dago hor, eta gauza bera gertatzen da drogazaleekin, edo HIESak jota azkenetan daudenekin. Baztertuei dagokienez, argi dago kulturarik ezari lotua dagoela behartsu izate hori. Kulturarik ez izatea da behartsu izatea. Adibidez, Lugon alfabetatugabeen kopurua ikaragarria da, eta

ELKAR JOKA IBILI.- Elkarren artean joka ibiltzea. Andar o estar pegándose.

BALEKOA.- Válido/a.

ORKATILA.- Tobillo.

HONDO.- Fondo.

EZIN AGOANTA LITEKE.- Ezin da agoantatu. No se puede aguantar.

USTIAPEN.- Ustia(tu) + pen.

Explotación. -PEN atzizkiak ekintza adierazten du. Esaterako: adierazpen, laburpen, oroitza pen...

PUNTA-PUNTAKO.- Puntero/a.

HONDARREAN.- Bukaeran.

BEREZO.- Natural.

BERE EGIN.- Asumir.

ESAN DEZALA.- Que diga.

ARREN.- Mesedez, faborez.

JAR GAITEZEN ADOS.- Pongámonos de acuerdo.

ALDI BEREAN.- Al mismo tiempo.

SAIHESTU.- Ekidin. Evitar.

UZTARRI BATEAN BILDU.- Uztartu, lotu, elkartu. Juntar.

GAITZERDI!- jMenos mal!

Galizian, **oro har**, antzeko egoeran bizi dira. Extremadura, Andaluzia, Kanaria Irlak... Mundu honetan

Gizakiak bakean bizi behar du naturarekin"

espezializaziora jo du gizakiak, **larregi**. Nekez aurkitzen da arazo bati buruz ikuspegi orokorra duen norbait, eta gizartean ere **horixe** gertatu da. Horretan egiten dugu herren sarri.

Hezitzaileak

H.- Gurasoak beren seme-alabak nola hazten dituzten ari zarete ikertzen.

M. I.- Lan oso interesgarria da. Zientzia ikaragarri aurreratu da hezkuntzan, baina hori ez dute gurasoek jaso, eta beren gurasoei galdezka ibiltzen dira, eta hauek bereei, eta abar. Irakasleei buruzko ikerketa bat ere egin dugu **berriki**.

ARGAZKIAK: X. ELGEZABAL

Mundu guztiak onartuko dituen gutxien-gutxieneko arau batzuk nahi ditu Manuel Izetak.

Nola motibatu behar da umea, honek edertasuna bila dezan, zientzia... Umeak paso egiten du.

H.- Gaurko haurrei den-dena onartzen zaie, gaizki ohituak daude. Hori dio zenbaitek.

M. I.- Gizadia dogmatik dogmara doa. Ezer ez onartzetik den-dena onartzera pasa da. Biak daude gaizki. Ezer ez onartzeak jende iraultzailea edo guztiz menekoa sortzen du, eta den-dena onartzeak kapritxoak. Ume batzuk benetako tiranoak dira beren gurasoekin. **Sekula ez** dira izan mutur-muturreko irtenbideak irtenbiderik onenak.

H.- Umeak ez dira motibatuta egongo, baina irakasleak ere...

M. I.- Bai. Hala da. Baina irakasle batek bere barruan "pozoia" duenean, "pozoia" hori ikasleei sartzen die. Adibidez, Sestaon bada irakasle-talde bat astrofisikaz izugarri dakiena, eta ikasle askok bide hori jorratu nahi dute. Bokazio guztiak hor jaiotzen dira. Severo Ochoa bere irakasleaz hitz egiten du, eta abar.

H.- Torontoko kongresuan hezkuntza eta **ingurugiroa** lotu dituzue.

M. I.- Haurrak ingurugiroa maitatzeko bi ezaugarri bete behar ditu. Bata bere burua maitatu. Bere buruaren kontra ari dena ingurugiroaren kontra ari da. Eta bi, estetikarako sentsibilitatea izatea. Edertasuna maite baduzu, nola maitatuko duzu edertasuna hondatzen duen gauzarik?

Literatura

H.- Baporea literatur saria urtero izango da hemendik aurrera.

M. I.- Gazte-jendeari lagundu egin behar zaio, **hasi berriari**. Oso pozik nago. Lan oso onak aurkeztu dituzte aurten idazleek. Gazteei aurrera egiten utzi behar zaie: asper-asper eginda nago, helduek den-dena eragozten, baina arlo guztietan: literaturan, filosofian... Horrez gain, oso inportantea da idazle batek euskaraz idazten badu, gero lan hori beste hizkuntza batzuetara itzultzea. Eta irabazbide bat izan dezala idazleak. Eta hizkuntza literaturaren bidez indartu.

ORO HAR.- En general.

LARREGI.- Gehiegi.

HORIXE.- Hori + xe. Eso mismo. HORI erakuslearen era indartua. Era berean: horiexek, horrexek, horrexeri/horrixek...

HEZITZAILE.- Hezi + tzaile. Hezitzen duena. Educador/a. Era berean: sortzaile, itzultzaile, biderkatzaile...

BERRIKI.- Arestian. Recientemente.

SEKULA EZ.- Inoiz ez.

INGURUGIRO.- Medio ambiente.

HASI BERRI.- Berriki hasi dena. Era berean: egin berri, sartu berri...

Katalizagailua iragazki egokia bada ere...

KOTXEEK EZIN ERRETZEARI UTZI

3 Krisi ekonomikoak **ondorio** onik ere baduela diote batzuek. Industriak ixten hasi direnetik, kutsadura gutxiago omen dago Bilbo Handian. Kutsadura gutxitzeko, dena den, bada bide leunagorik, zirkulazioaren eragin kaltegarria ahultzea, adibidez. Nola? **Besteak beste**, katalizagailua daukan kotxea erositak. Aparailu horrek gas **kutsakorrak laurdenera** jaisten omen ditu. Gasolinazko kotxe berri guztiek behar dute tresna hori. Zoritxarrez, den-denak ez dira hain berriak.

Duela bi urte ikerketa bat egin zuten Estatu Batuetan. Eta datu kezkarriak azaldu ziren. **Ibilgailu** zaharrak —kotxe, kamioi eta autobus— ziren **kutsagarrienak**. Hamar urtetik gorako ibilgailuek aieratzen zituzten gas kutsakorren hiru laurdanak. Kontuan izan joan-etorrien hirutik bat bakarrik egiten zela ibilgailu horietan. Datu horiek gurera ekarrita, beraz, katalizagailuen eragina ez da 2000 urtera arte askorik nabaritu.

Katalizagailuaren lana

Katalizagailuak motorrak sortutako **zikinkeriak** gutxitzen ditu. Bi kotxeren datuak **alderatuta**, bata katalizagailuduna eta bestea gabekoa, tresna berri honen alderdi onak nabarmenak dira. Erre gabeko hidrokarburoak 3 gramotatik 0'2ra jaisten dira, karbono-monoxidoak (CO) 24 gramotatik 2'5era, eta nitrogeno-oxidoak (NOx) 4 gramotatik 0'3ra. Bestalde, katalizagailudunak **berunik** gabeko gasolina erabili behar du **ezinbestean**. Hirian, 100 kilometroko 7 gramo berun botatzen dituzte gasolina berunduna erabiltzen duten kotxeek.

Dena aldekoa, beraz? Emandako datu hauek, jakina, ez dira **erabat** zuzenak, egoerarik hoberenean egindako neurketak **baitira**. Katalizagailuak bere lana ondo egiteko, gutxienez 400 gradutan egon behar du. Gutxiagorekin, motorra piztu berritan, ez ditu gasak hain ondo **iragazten**. Hiribarruko joan-etorri motzetan, beraz, ez du eragin handirik. Eta zenbat ibilaldi bizpahiru kilometroko egiten ote ditu jendeak etxetik lantokira eta lantokitik etxera?

Hamar urtetik gorako ibilgailuak dira kutsagarrienak

Eta hori ez da txarrena. Katalizagailua hondatzen bada, katalizagailurik gabeko ibilgailuak baino kutsagarriagoa da kotxea. Zoritxarrez, tresna hori ez da betirako. Kotxegileek **diotenez**, 80.000-120.000 kilometro inguru **irauten** dute katalizagailuek. Baina ez beti, tresna hori oso kontuz zaindu beharrekoa baita. Beruna

daukan gasolinak, adibidez, hondatu egiten du. Behin, gasolina hartzera joan eta konturatu gabe berunduna sartuz gero, akabo. Mendiko bideetan ibiltzen direnek ere arrisku handia dute, kotxearen azpian baitago katalizagailua. Harri handi samar batek 100.000 pezetatik gorako kaltea egin lezake. Ez da pieza merkea, ez horixe!

Kotxe-jabeek zer egingo dute: katalizagailua hondatzen

KATALIZAGAILU.- Kataliza(tu) + gailu. Catalizador. -GAILU atzizkiak tresna adierazten du. Adibidez: ordenagailu, igogailu, lehorgailu...
IRAGAZKI.- Filtro.
EZIN ERRETZEARI UTZI.- No poder dejar de quemar.
ONDORIO.- Consecuencia.
DIOTE.- Esaten dute.
KUTSADURA.- Contaminación.

BESTEAK BESTE.- Entre otras cosas.
KUTSAKOR.- Kutsa(tu) + kor. Kutsatzeko joera duena.
Contaminante. -KOR atzizkiak joera adierazten du. Adibidez: galkor, gizenkor, ezkor...
LAURDEN.- Un cuarto.
IBILGAILU.- Ibiltzeko gailu edo tresna. Vehículo.

KUTSAGARRI.- Kutsa(tu) + garri. Contaminante. -GARRI atzizkiak eragina adierazten du. Esaterako: pozgarri, oroigarri, mingarri...
ZIKINKERIA.- Porqueria, suciedad.
ALDERATU.- Gonbaratu. Comparar.
BERUN.- Plomo.
EZINBESTEAN.- Derrigorrez, halabeharrez. Irremediablemente.
ERABAT.- Guztiz, zeharo. Totalmente.

zaienean, berria jarri? Noizbehinka tailerrera eraman ondo ote dabilen begiratzeko? Batzuek, bai, egingo dute. Beste batzuek, berriz, seguraski, ez. Dirurik ez gastatzeagatik edozer. Askok ez dute kotxean ezta aseguruik ere. Industriak behartuko al ditu aparailuak aldatzera? Gerora, agian bai. Baina bost urte bete bitartean hortxe ibiliko da kotxea **errepideetan barrena** inongo azterketarik gairiditu gabe. Zenbait gidarik bi urtetan 100.000 kilometro egiten dituzte. Hortik aurrerako kilometroak, beraz, ez dira hain garbiak izango.

ARTXIBOKO ARGAZIAK

Katalizagailuaren eragina ez da 2000 urtera arte askorik nabaritutuko.

Katalizagailuak ez du eragin handirik hiribarruko joan-etorri motzetan

Eta katalizagailurik gabeko kotxeak? Urtetan eta urtetan kotxerik gehienak tresna hori gabekoak izango dira. Horiek nahi adina kutsatzeko eskubidea al dute? Zaila da kotxe zaharrei katalizagailua jartzea, motorra ere berezia behar baitute. Indizioaren antzera sartu behar zaie **erregaia**. Beraz, den-dena libre? Duela gutxi, Europako Batasuneko ingurugiroko ministroek **erabaki** bat hartu dute: 1996tik aurrera, kotxeek %19 karbono-monoxido gutxiago aireratu behar dutela eta diesela erabiltzen duten kotxeek %63 gutxiago. Katalizagailurik gabe, zail izango da diesel motorren gasa hainbeste gutxitzea. Beraz, seguruena diesela erabiltzen duten kotxe berriei ere katalizagailua beharko dute hemendik gutxira.

Eta kotxe zaharra daukanak ezer egin al dezake gutxiago kutsatzeko? Real Automovil Club Vasco Navarrokek (RAC) beste era bateko tresna baten alde egin dute apostu. Mellamix izeneko katalizagailuak edozein motorrentzako balio du. Beraz, kotxe zaharrei eta diesel motorra

gutxien ere jartzen zaie. Gas kutsakorrak gutxitzeaz gain, erregaia ere gutxiago behar omen du motorrak. Ez da oso garestia: 30.000 pezeta inguru. Baina — baina gabekorik ez da izaten, zoritxarrez—, **isurki** berezi bat

erabiltzen du, 4.500 kilometroko berritu behar dena. Eta litroak 2.000 pezeta egiten du. Gurean ez du arrakasta handiegirik izan. Oraindik ez da oso ezaguna. Baina nork daki hemendik bizpahiru urtetara?

KATALIZAGAILUA NOLA ZAINDU

- Ez sartu sekulan beruna duen gasolinarik.
- Ibili kontuz motorrari sartzen dizkiozun isurkiekin. Batzuek beruna izaten dute.
- Azeleragailua ez kolpeka **sakatu**, are gutxiago motorra hotza dagoenean.
- Ez azkarregi ibili kotxea hotza dagoen bitartean.
- Joan-etorri motzik ez egin. Motorra ez da behar adina berotzen.
- Bultzaka ez jarri martxan kotxea, gasolina erre gabe sartzen zailo eta.
- Ez ibili depositoko gasolinaren azken **hondarrarekin**. Zikindu egiten da.
- Ez ibili mendiko bidezidorretan.
- Motorraren ohizko azterkefak bete hutsik egin gabe.

BAITIRA.- Bait + dira.

IRAGAZI.- Filtrar.

DIOTENEZ.- Esaten dutenez.

IRAUN.- Durar.

ERREPIDEETAN BARRENA.-

Errepideetan zehar. Por los caminos.

ERREGAI.- Combustible.

ERABAKI.- Decisión.

ISURKI.- Líquido.

SAKATU.- Zapaldu. Pisar.

HONDAR.- Residuo.

ARGAZKILARIEK EZ DUTE ARGAZKIETAN AZALDU NAHI

2 Kamararen atzean egoten dira beti. Ez dute argazkietan azaldu nahi izaten, **ordea**. **Hori larrua!** Hona hemen Bruce Taylor "argazkilaria" gertatutakoa. Brucek duela gutxi bere gimnasioan argazki batzuk egin zizkion Diana printzesari. Alemaniako telesaio batera gonbidatu dute argazkilaria, eta bertan, denen aurrean, bere bideo-irudiak erakutsi dizkiote. Nolako irudiak? Hotelean pelikula pornografikoa ikusten. **Lotsa-lotsa eginda**, **burumakur**, joan zen Bruce etxera. Baimenik gabeko irudiak ziren haiek, baita Dianarenak ere.

ORDEZKO BASERRITARRAK

2 Gizartea asko ari da aldatzen, baita baserritarrak ere. **Garai batean** ez zuten sekula oporrik hartzen: "Zein utzi **behiak** **gobernatz**? Seme-alabak ezin dira egunero etorri, lantokira joan behar dute eta". **Etsita zeuden**. Baina horiek ere oporrik nahi dituzte gaur egun. "**Etxekonekoak** Benidorren izan dira. Gu zergatik ez?". Ordezko baserritarrak azaldu dira. Baserritarra oporetan dagoen bitartean, beste batek gobernatzen ditu animaliak. Behiek ez omen dute horregatik esne gutxiago ematen.

LURPEAN ERE BAKERIK EZ

2 Egipton askotan sartu dira lapurrak faraoien **hilobietara altxorrak** harrapatzera. "**Hilda gero, salda bero** —lapurrek—. Lurpean ez dute altxorren beharrik". Faraoiek **hainbeste** eta herri xeheak hain gutxi. Ez zen harritzekoa.

Baina gaur egun ere badira lapurrak. Turinen 21 **ehortzaile** atxilotu dituzte. Salaketa hauxe: **gorpuei** urrezko hortzak eta bitxiak lapurtzen zizkietela. Historia errepikatu egiten da.

ARGAZKIAK: X. ELGEZABAL

TRENA BEHERA; KOTXEA ETA KAMIOIA GORA

2 Hiri-inguruetako **errepideak** kotxez eta kamioiz beteta daude. Horrela ezin da bizi: "Beste errepide bat egingo dugu —erabaki dute—. Horrela ez da kotxe-ilararik izango". Errepide zabala ireki dute. Lehen urtean azkarrago dabilta kotxeak. Baina, laster hasi dira berriz ilarak. Zergatik? **Gero eta** kotxe eta kamioi **gehiago** daudelako. **Europako Batasunean** adibidez, hogei urtetan errepideko garraioa %42 **haziko** dela uste dute. Eta errepideak ezin dira hainbeste ugartu. Trena **gehiago** erabiltzeko gomendatu dute, oso **baztertua** dagoela eta. Espainian, adibidez, 1990-1991n, **salgaien** %5'82a bakarrik garraiatu zen trenez, tren bakoitzeko 500 **kamioitzar** inguru.

AZALDU.- Agertu. Aparecer.
ORDEA.- Ostera, aldiz. En cambio.
HORI LARRUA!- A zer azala! ¡Vaya cara!
LOTSA-LOTSA EGINDA.- Oso lotsatuta.
BURUMAKUR.- Cabizbajo/a.
HILOBI.- Sepulcro.
ALT XOR.- Gordailua. Tesoro.
HILDA GERO, SALDA BERO.- Hil ondoren, zerbait alferrikakoa dela

adierazteko esaera.
HAINBESTE.- Horrenbeste. Tanto.
EHORTZAILE.- Ehortzen duena. Era berean: saltzaile, hiltzaile...
GORPU.- Hilotza, giza gorputz hila.
ORDEZKO.- Sustituto/a.
GIZARTE.- Sociedad.
GARAI BATEAN.- Lehen.
BEHIAK GOBERNATU.- Cuidar las vacas.
ETSITA EGON.- Estar resignado/a.

ETXEKONEKO.- Bizilagunetan hurbilenekoa.
ERREPIDE.- Carretera.
GERO ETA ... GEHIAGO.- Cada vez más...
EUROPAKO BATASUNA.- Unidad Europea.
HAZI.- Handitu. Crecer.
BAZTERTU.- Alboratu. Marginar.
SALGAI.- Mercancia.
KAMIOITZAR.- Kamioi handia.

Adituen gomendioak

SEXUAN HOBETZEKO

3 Kasu handiegirik ez egin sexuaz gehiago eta hobekiago gozatzeko errezetei. Sexu-harreman guztiak **hobe litezke**, **baldin eta** elkarriketarako prest **bazaude**, gezurrak baztertu eta **irudimena** lantzen baduzu, eta sentsuala bazara.

Sexu-kontuan ez dago miraririk. Gogorra da egunez egun sexu-harremanak hobetzea, bai, baina ez etsi. Horretarako, oinarritzko kontzeptuak **gogaraziko** ditugu.

- **Sexuari arreta handiagoa eskaini eta gozatu (gehiago).** Egungo bizimodu modernoaren erruz, gure gorputzak bidaltzen dizkigun mezu sexualak, askotan, ez ditugu ezta entzun ere egiten. Beraz, **kasu egiozu** zeure gorputzari.

- **Erabili burua.** Aurreko jolas eta **ferrekak** garrantzizkoak dira, baina **jakizu** norberaren jarrera ere **erabakiorra** izaten dela. Une **ezti** horiek aurrez prestatu zeure lagunarekin, ez egon haren zain. Aurrea hartu. Hurrengorako, data eta tokia zehaztu, eta irudimena erabili xehetasunak erabakitzeke. Horrela egiten baduzu, nekez entzungo duzu ohizko "gaur ez, bihotza, umorerik ez daukat eta".

- **Ez dago ezer borobilik.** Zuen maitasun-moduak ere izango ditu akatsak, ziur aski. Saiatu gauzak hobeto egiten; hala ere, ez da sekula akatsik gabea izango. **Onik-onenean** aritu eta ez etsi, usterik gutxien duzunean sor daiteke zerbait berria.

- **Alde batera utzi besteren esamesak.** Zuen harremana zeuena da eta ez beste inorena.

Zuen helburua lasai, **aseta** eta pozik egotea izango da. Zuen jokabide edota **ekarriarekin** itsututa bazabiltzate, ez zarete gozatuko.

- **Taldelana da onena.** Gaitasunik onenak eskainiko dituzue biek. Horrela, elkarlanean alegia, egingo duzue aurrera eta horrelaxe lortuko fruiturik onenak.

- **Zeure zentzumen guztiak erabili.** Utzi **senari** bere bidea egiten. Lotsarik gabe begiratu zeure nahiz bestearen gorputzari. Ez ezkutatu ezertxo ere lagunari. **Hitz egiozu** gustuko edota ez hain gustuko dituzun usainez, hotsez, ferekez... Ez zaizu damutuko! Era berean, **adierazizkiozu** zeure gogo, desio eta lehentasunak.

- **Ausarta izan.** Sexu-**grina** pizten denean, kotxea edo sofa, esaterako, ez dira toki aldrebesak. **Malgua** izan eta, ahal dela, eskura dituzun aukerak aprobetxatu.

- **Utzi kontrolak**, sexu-lanetan ari zarenean. **Zilegi da** atea ixtea umerik badago edo irratia-telebista itzaltzea arreta ez galtzeko edota musika-apur bat jartzea, zuen hotsak estaltzeko. Baina, gainerakoan, egiten duzun horretan jarri arreta.

- **Bizkarrik ez eman sexuari.** Inoiz ere ez. Zein da sexu-harremanik

onena, **bat-batekoa** edo aldez aurretik prestatutakoa? Biak dira onak. Bat-batekoa dela, oso ongi; baina **irrika** handiagotu egiten dute aurreko antola-pausuek. Bila ezazu maitasunerako unea!

HOBE LITEZKE.- Se pueden mejorar.
BALDIN ETA ... BAZAUDE.- Siempre y cuando estés...
IRUDIMEN.- Imaginación.
GOGARAZI.- Gogora(tu) + arazi. Hacer recordar.
KASU EGIOZU.- Kasu egin iezaziozu. Hazle caso.
FEREKA.- Balagua. Caricia.
JAKIZU.- Jakin ezazu. Ten en cuenta.

ERABAKIOR.- Decisivo.
EZTI.- Gozoa.
ONIK-ONENEAN.- Lo mejor que puedas.
ALDE BATERA UTZI.- Kontuan ez hartu, baztertu, bizkar eman. Hacer caso omiso, marginar.
ESAMES.- Habladuría.
ASETA.- Satisfecho/a.
EKARRI.- Rendimiento, aportación.
ZENTZUMEN.- Sentido.

SEN.- Instinto.
HITZ EGIOZU.- Hitz egin iezaziozu. Háblale.
ADIERAZIZKIOZU.- Adierazi iezazkiozu.
GRINA.- Pasión.
MALGU.- Flexible.
ZILEGI DA.- Es lícito.
BAT-BATEKO.- Espontáneo/a.
IRRIKA.- Desio bizia.

HABE

euskara ikasten ari garenon aldizkaria

Helbide honetara bidali behar da:

HABE aldizkaria

Foruen Pasealekua, 1 - 1

20005 DONOSTIA

BAI, ESAN

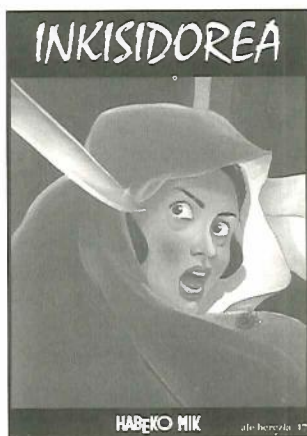
1992-93 IKASTURTEA
EUSKALTEGIAK,
MATRIKULAK ETA
ESKOLORDUAK

3 HABEren **irizpideen** arabera bildutako datuak dira hauek. Euskadiko Elkarte Autonomotik kanpora euskaltegi-motak eta ez dira berdinak. **Beraz**, ez ditugu Nafarroako eta Iparraldeko datuekin **alderatuko**.

1992-93 IKASTURTEA										
EUSKALTEGIAK, MATRIKULAK ETA ESKOLORDUAK										
	ARABA		BIZKAIA		GIPUZKOA		EUSKADIKO E.A.		Hazkundera	
	Kop.	%	Kop.	%	Kop.	%	Kop.	%		
GUZTIRA										
Euskaltegiak	20	12'1	79	47'9	66	40'0	165	100	-	
Matrikulak	6.722	12'8	28.216	53'8	17.471	33'3	52.410	100	+%3,2	
Orduak (milaka)	1.889	13'4	7.635	54'0	4.602	32'6	14.126	100	+%1,4	
HABE Euskaltegiak										
Euskaltegiak	1	5'0	1	1'3	2	3'0	4	2'4	-	
Matrikulak	545	8'1	222	0'8	707	4'0	1.474	2'8	-%0,5	
Orduak (milaka)	230	12'1	98	1'3	289	6'3	616	4'4	-%0,4	
UDAL Euskaltegiak										
Euskaltegiak	4	20'0	24	30'4	25	37'9	53	32'1	+ 3	
Matrikulak	411	6'1	7.939	29'1	6.305	36'1	14.755	28'1	-%1,1	
Orduak (milaka)	151	8'0	2.448	32'1	1.905	41'4	4.504	31'9	-%0,3	
HITZARMENPEKOAK										
Euskaltegiak	-	-	2	2'5	1	1'5	3	32'1	- 3	
Matrikulak	-	-	321	1'1	183	1'0	504	1'0	-%3,3	
Orduak (milaka)	-	-	30	0'4	22	0'5	52	0'4	-%2,8	
Euskaltegi HOMOLOGATUAK										
Euskaltegiak	8	40'0	14	17'7	18	27'3	40	24'4	+ 4	
Matrikulak	4.438	66'0	13.477	47'8	7.816	44'7	25.731	49'1	+%5,7	
Orduak (milaka)	1.160	61'4	3.271	42'8	1.795	39'0	6.226	44'1	+%4,3	
Euskaltegi LIBREAK										
Euskaltegiak	7	35'0	38	48'1	20	30'3	65	39'4	- 4	
Matrikulak	1.228	18'3	6.258	22'2	2.460	14'1	9.946	19'0	-%0,7	
Orduak (milaka)	348	18'4	1.788	23'4	592	12'9	2.728	19'3	-%0,6	

IRIZPIDE. - Criterio.
BERAZ. - Hortaz. Por lo tanto.
ALDERATU. - Gonbaratu.
IFERNU. - Inferno.
ERROMES. - Peregrino/a.

BILDUMA. - Colección.
EMANALDI. - Entrega.
ARGITARATU. - Kaleratu, plazaratu.
 Publicar.
EZIN HOBE. - Hoberena.
 Inmejorable.

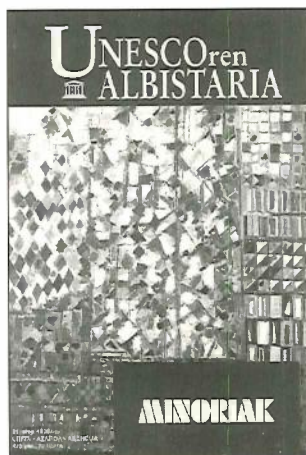
IFERNUKO ERROMESAK BERRIZ ERE

3 "Ifernuko Erromesak" komiki-**-bildumaren** beste **emanaldi** bat da hau. Duela hamar urte hasi zen HABE Redondo eta Harriet-en lan hauek **argitaratzen**, eta harrera **ezin hobea** izan dutela esan behar. Euskal Herriatik kanpo ere asko saldu dira eta, **bide batez**, gure historiako pasadizo batzuk ezagutu dituzte.

Istori bizia hau, aurrekoek bezalaxe **geldialdirik** gabe irakurtzera bultzatzen gaituena. Bukatu ondoren, merezi du berriz ere polikiago marrazkiei begiratzea, marrazkilariaren lana ere ez da makala eta.

BILBOKO METROAN KOLOREZKO ISTORIO BELTZA

3 Hauxe izango da seguruenik arte-lan batean Bilboko Metroa azaltzen den lehenengo aldia. Aspertuko gara laster zinean eta komikietan Bilboko lurrazpia ikusten. Istori iluna, lurrazpiari ondo **baioakio** iluntasuna, eta marrazkia bera ere iluna —"zikina" ere bai, batzuetan—. Zenbait orrialdetan testua irakurtzea ere ez da lan

MINORIA EZ DA BETI GAITZA

3 Ume **jaio berri** batzuk **minoriak** jota egoten dira egunetan eta egunetan. Eguzkitan edo argitan jarri, eta berehala sendatzen dira. **Desagertu** da arazoa. Bestelako minoria, gutxiengoa alegia, ez da sendatzen, ez **baia** gaitza. **Gizaki** guztiak ez gara berdinak, ezta herriak ere. Desberdintasunerako eskubidea ezin da ukatu. UNESCOren ALBISTARIA honen egile-taldea oso **aditua** izango da gai honetan, baina, argitaraldi hau euskarazkoa izanik, **pentsa liteke** gure herriaz idazten denean "gutxiengoaren" ahotsa ere **azaldu behar lukeela**. Asko eskatzea ote da?

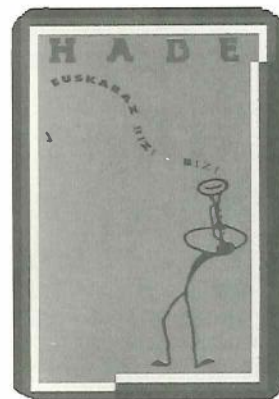

gozoa. Baina, **oro har**, Roberto Garayren komikia oso landua dela esan behar da.

IKASLEAREN LANTOKIA NOLA ERATU

3 Liburuaren izenburua irakurrita, **fitsik ulertu gabe** geldituko zen bat baino gehiago. Hizkuntz eskola batzuetan oso kontuan hartzen dute ikaslearen autonomia hizkuntz arrotzen ikaskuntzan. Ikasleari ikasketak nola antolatu erabakitzen utzi behar zaiola uste dute. Eskolak **autoikaskuntzarako** era guztietako baliabideak eskaini behar dizkio: tresnak, giza-**baliabideak** —laguntzaile/**aholkularia** eta **liburuzaina**— eta **langaiak**. Ez da lan erraza ikaslearen lantoki hori eratzen. Gida praktikoa hau oso lagungarria izango zaio egiteko hori daukanari.

BIDE BATEZ.- Bidenabar. De paso.
GELDIALDI.- Pausa.
BAITOAKIO.- Bait + doakio.
ORO HAR.- En general.
JAIO BERRI.- Berriki jaio dena. Era berean: hasi berri, ikasi berri, etorri berri...
MINORIA.- Ictericia.
DESAGERTU.- Desaparecer.
BAITA.- Bait + da.

GIZAKI.- Ser humano.
ADITU.- Experto/a.
PENTSA LITEKE.- Se puede pensar.
AZALDU BEHAR LUKE.- Debería de reflejar.
ERATU.- Taxutu, moldatu. Organizar.
FITSIK ULERTU GABE.- Deusik edo batere ulertu gabe.
AUTOIKASKUNTZA.- Autoaprendizaje.

BALIABIDE.- Eskuartekoa. Recurso.
AHOLKULARI.- Aholku + lari. Aholku ematen duena. Consejero/a. Era berean: mezulari, abeslari, bertsolari...
LIBURUZAIN.- Liburu + zain. Bibliotekaria. Era berean: artzain, atezain, kotxezain...
LANGAI.- Lan + gai. Lanerako gaia.

Urte bete eskas du AMPEGI elkarteak

MATILDE ALMANDOZ: "Ezin dugu etsi-etsian esan: ezin da ezer egin"

3 Matilde Almandozek 35 urte ditu. Filologian lizentziatua, **itzultzailea**, **irakasle izana**, eta 1993tik aurrera, OMEGA elkartearen barruan dagoen AMPEGI edo Asociación de Mujeres Profesionales y Empresarias de Gipuzkoa **delakoaren lehendakari-orde**. Aurretik, Tour-aren antolaketan interpretari izan zen, eta Donostiako Zinemaldian ere bai 1992an.

HABE. - Zer egiten duzue enpresari-moduan?

MATILDE ALMANDOZ. - Badaude **gurean lehiari aritzeko enpresak**, eta lehiari aritzeko jeneroa egiten dutenak. Baina, beharbada, ez dute Merkatu Bakarrera **jauzi egin**, ezta Akitaniak, Euskadik eta Nafarroak osatzen duten eurolurraldera ere. Guk horretarako lan-tresnak eskaintzen dizkiegu enpresei. Zerbitzu-enpresa da gurea. Aholkuak ematen ditugu, eta gero enpresak ikusiko du nola sartzen den merkatu berri horretan.

H. - Zenbat zarete?

M. A. - Lau emakume ari gara, eta batzuetan ania ere aritzen da.

Eurolurraldea

H. - Ze **bezero**-klase dituzue?

M. A. - Administrazioa, hau da, Eusko Jaurlaritza, Foru Aldundiak, Merkatal Ganbarak ahaleginak egiten ari dira merkatua ezagutzeko eta indartzeko, baina gero ekintza zehatzak burutu behar

dira. Adibidez, **etxegintzan** ari diren enpresekin ari gara lanean, edo nekazaritzan ari direnekin. Duen jeneroa ikusten dugu, eta lehiatzeko ze **aukera** dituen. Eta **ez dugu zertan Akitanian geratu behar**. Hortxe daude Tolosa —Frantziakoaz ari da— Lyon... Lyonek indar handia dauka ekonomi aldetik, eta orain arte ez da hango jendearekin harremanik izan, eta arlo **anitz** daude **ustiatzeko**.

Lehia enpresen artekoa da batez ere, ez estatuen artekoa

H. - Enpresaren ze ikuspegi dago gurean?

M. A. - Hemen batez ere **ekoiztu** egin da. Baina **ekoizpen** hori merkaturatu egin behar da. Baina hasi naizenean beste merkatu batzuk ezagutzen, konturatu naiz han ere ikuspegi bera izan dutela, azpi-kontratatu gisa arituko naiz, eta etorriko dira nire bila, egiten dudana ona baita...

ETSI-ETSIAN. - Resignadamente.
ITZULTZAILE. - Traductor/a.
IRAKASLE IZANA. - Irakasle-ohia. Ex-profesor/a.
DELAKO. - El llamado.
LEHENDAKARI-ORDE. - Vicepresidente/a.
GUREAN. - Gure herrian.
LEHIARI ARITZEKO ENPRESA. - Empresa competitiva.
JAUZI EGIN. - Salto egin.

BEZERO. - Cliente.
ETXEGINTZA. - Etxe + gintza. Construcción. -GINTZA atzizkiak fabrikazioa edo lanbidea adierazten du. Esaterako: zapatagintza, oihalgintza, zilargintza...
AUKERA. - Parada, egokiera. Posibilidad.
EZ DUGU ZERTAN GERATU BEHAR. - No tenemos porque quedarnos.

ANITZ. - Asko, ugari, franko.
USTIATU. - Explotar.
EKOIZTU. - Producir.
EKOIZPEN. - Ekoiz(tu) + pen. Producción. Era berean: azalpen, garaipen, atzerapen...
HASI BERRI. - Berriki hasi dena. Novato/a. Era berean: egosi berri, ikusi berri, eraman berri...
IKUS DEZAGUN. - Veámos.

H.- Zeuek aukeratzen dituzue bezeroak?

Iparraldeko eta Hegoaldeko enpresak jartzen dituzte harremanetan

M. A.- Bai. **Hasi berriak** gara-ta. **Ikus dezagun** halako enpresak lehiatzeko aukerarik duen. Eta beste kontu bat: ez sortu ilusio faltsurik. **Ontsa ikertu** behar da aurretik. Beharbada beste lurralde horretan delegazio bat jarri beharko du enpresak, edo agian, arlo jakin batean bertako norbaiten lankidetzat beharko du... Ze denak oso europarrak gara, eta liberalak. Baina geure jeneroa saldu nahi dugunean, orduan gara liberalak, eta kanpoko ekoizpena saldu nahi dugutenean, orduan protekzionismoari heldu nahi diogu. Neurri batean ulergarria da **joera** hau. 1992aren bukaeran, Merkatu Bakarra sortzearekin, kanpoko jeneroak hemengoa jango zuela uste zuen jendeak. Ez ba! Jakin egin behar da zer dugun saltzeko, eta beldurrik ez izan kanpokoari. **Elkar ezagutu**. Arlo horretan asko dago **egiteke**. Langileak eta goi-karguak hezten... Adibidez,

zergatik ez dituzte unibertsitatek praktikak Bestaldean egiten hemen egin beharrean? Baina hangoak kexu dira, hemen ez ditugula hain erraz onartzen praktikak egitera datozen langileak. Han badela hori onartzeko ohitura.

Zubi-lana

H.- **Nolabait** esateko, saltzaile eta erosleen arteko zubi zarete. Saltzaileek begi onez ikusiko zaituztete, baina erosleek?

M. A.- Baita, baita. Ikusten dutenean benetan ari garela lanean, eta saldu aurretik ikertu egiten dugula, errespetatzen egiten gaituzte. Eta gainera, harrituta geratzen dira enpresa batzuen seriotasunaz jabetzen direnean. Izan ere, ez dugu ia elkar ezagutzen. Topiko asko dago.

H.- Ze topiko?

M. A.- Espainian ez dagoela seriotasunik esaten digute batzuetan, edo atzo batek esan zidana: "bera behin Madrilan izan zela, eta zuzendari orokor bat ez dela goizeko hamarrak baino lehen hasten lanean". Eta nik ze hasi behar dut? Madrildarren aurka hitz egiten?

H.- Eta izan duzu Akitaniako produktua hemen saltzeko proposamenik?

M. A.- Bai. Berez horregatik sortu ginen. Baina berehala konturatu

ginen gurea joan-etorriko bidaia zela, eta une honetan hemendik harakoa da **gehienbat**. Baina **irizpide** bat argi daukagu: arlo berean lehiari ari diren enpresek ez garela lanean arituko.

H.- Lehia zer da, enpresen artekoa, estatuen artekoa?

M. A.- Lehia enpresen artekoa da batez ere.

H.- Eta zuek ze ikuspegi duzue krisiari buruz. Edo ze **eragin** du zuen enpresan?

M. A.- **Lanbide** honetan sartu nintzenean banekien krisia zegoela. Baina **ausardia** behar dugu. 1993a **ez da ahuntzaren gau-erdiko eztula** izan, eta 1994a ere antzeko bidetik joango da. Hori da **mehatxua**. Baina aterako gara aurrera. Krisi-garaian ezin duzu ihes egin. Gainera uste dut krisiaren unerik latzenak pasa direla.

Orain arte etxegintzan aritu dira batez ere

H.- Eta hain erruduna al da langile-jendea?

M. A.- Ez. Gainera, enpresari izan baino lehen urtetan eta urtetan izan naiz langile-jende. Baina pentsakera aldatu egin behar dugu. Agian txikitzen esaten zigutena: zuk ikasi eta lana izango duzu, betirako. Hori ez da posible, **ezin liteke**. Kontua zera da: nola arrazionalizatu guztia, den-denak aurrera egiteko? Eta **espero dezagun** horrenbeste kostata lortutako eskubideetan atzera ez egitea. Baina errezeta magikorik ez dago. **Nork bere lanpostua** sortzea... Horrek badu etorkizuna, enpresa txikiak, lanposturik gehienak hor sortzen baitira... Ezin dugu etsi-etsian esan: ezin da ezer egin. Edo unibertsitaria zuzenean **langabeziara**. **Mezu** horiek **salatu** egin nahi ditut. Lehengoan irakurri nuen: langabezia 1997ra arte gehituko egingo dela. Urte horretan hasiko direla lanpostuak sortzen. Oso gogorra da hori. Zer egon behar dugu, **ordura arte** geldi-geldi?

ARGAZKIAK: X. ELGEZABAL

"Jakin egin behar da zer dugun saltzeko, eta ez beldurrik izan kanpokoari".

ONTSA.- Ongi, ondo.

IKERTU.- Investigar.

JOERA.- Tendencia.

ELKAR EZAGUTU.- Batak bestea ezagutu. Conocerse mutuamente.

EGITEKE.- Egin gabe.

ZUBI-LAN.- Mediación.

NOLABAIT.- Moduren batean. De alguna manera.

GEHIENBAT.- Batez ere, batik bat. Sobre todo.

IRIZPIDE.- Criterio.

ERAGIN.- Influencia.

LANBIDE.- Ofizio.

AUSARDIA.- Valentía.

EZ DA AHUNTZAREN GAU-ERDIKO EZTULA.- Ez da nolanahikoa. No es moco de pavo. (Zerbaitek asko balio duela adierazteko esaera zaharra).

MEHATXU.- Amenaza.

EZIN LITEKE.- Ez da posible.

ESPERO DEZAGUN.- Esperemos.

NORK BERE LANPOSTU.- Cada uno/a su puesto de trabajo.

LANGABEZIA.- Lanik eza. Paro.

MEZU.- Mensaje.

SALATU.- Denunciar.

ORDURA ARTE.- Hasta entonces.

PORRUSALDA

PATEA

1 Osagaiak: kilo bat **gibel** (txerriarena, oilaskoarena...), kilo f' erdi txerri-gantz, hoge gramoz gatz, **biper** beltz-piska bat eta arrautz bat.

Xehetu ondo gibela eta gantza. Gero, **nahastu** arrautza, gatz eta biper beltza. **Bi ordu barru** kristalezko ontzitan sartu. Ontziak bainumarian eduki 40-60 minutuz eta kito. Hori bai, ez **berehala** jan. Hiru hilabetez itxoiten baduzu, **gozoago**.

KREMAILERAK AZKARRAGO

2 Kremaileak batzuetan ez dira ondo ixten eta irekitzen. Gogortuta badago, **egizu aproba** baselinaz **igurtzita**. **Barrualdetik** eman badaezbada ere. Horrela, **oihala** zikitzen bazaizu, ez du hainbeste axolarik. Xaboiak ere ederki **leuntzen** ditu.

EZTULA ETA EZTARRIKO MINA KENTZEKO, TIPULA

2 Eztulik ez egiteko, batzuek tipula **erdibituta** ipintzen dute mesanotxearen gainean. Beste batzuek **nahiago dute** tipula-jarabea edan, egunean **lauzpabost** **goilarakada**. Honela prestatzen da:

Bi litro uretan egosi kilo bat tipula —xehetuta—, kilo-erdi bat azukre eta berrehun gramo **ezti**. Hiru orduz irakiten eduki eta, hoztu ondoren, **iragazi**. Botila ilunean jaso. Argiak ez dio onik egiten.

KATEAN KORAPILOA

1 Ez da erraza **askatzen**. Eta **ez da indar-kontua**. Nola? **Koipe-tanta** batzuk bota eta bi **jostorratzez** tira. Baietz erraz askatu!

GIBEL.- Hígado.
GANTZ.- Grasa.
GATZ.- Sal.
BIPER.- Pimienta.
XEHETU.- Txikitu. Picar, triturar.
NAHASTU.- Mezclar.
BI ORDU BARRU.- Al cabo de dos horas.
60 MINUTUZ.- Durante 60 minutos.
BEREHALA.- Segituan. Enseguida.
GOZOAGO.- Más sabroso.

AZKARRAGO.- Más rápido/a.
EGIZU APROBA.- Egin ezazu aproba. Haz la prueba.
IGURTZI.- Frotar.
BARRUALDE.- Barruko aldea. La parte interior.
OIHAL.- Tela.
LEUNDU.- Suavizar.
EZTUL.- Tos.
EZTARRI.- Garganta.
ERDIBITU.- Bi erdi egin. Partir en dos.

NAHIAGO DUTE.- Prefieren.
LAUZPABOST.- Lau edo bost.
GILARAKADA.- Cucharada.
EZTI.- Miel.
IRAGAZI.- Filtrar.
KATEA.- Cadena.
KORAPILO.- Nudo.
ASKATU.- Soltar.
INDAR-KONTU.- Cuestión de fuerza.
KOIKE-TANTA.- Gota de aceite.
JOSTORRATZ.- Aguja.

Europako sei txapeldun ditu “Bidasoa Txorizaleak” elkarteak

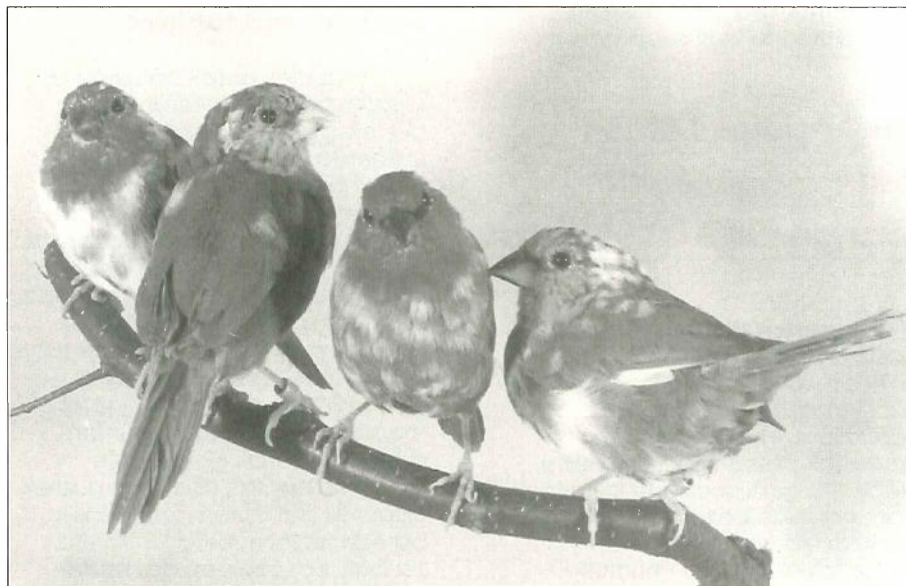
BIDASOA ALDEAN TXORIAK HAZTEN

3 Aurten Alemanian izango da kaiolako txori-zaintzaileen munduko txapelketa, **hil honen bukaera aldera**. Euskal Herrian bada gai honetan aditurik. Irunen, esate baterako, badira bi elkarte. Batak “Buenos Amigos” **du izena** eta besteak “Bidasoa Txorizaleak”. Elkarte honek Europako azken lehiaketan, Belgikan, 22 domina lortu zituen. Donostian, Nafarroan eta Iparraldean ere badira taldeak. Alemaniakoan ez dakigu zenbat puntu lortuko dituzten irundarrek. Izan ere, haiekin elkarriketatu ginenean, bikote batek bakarrik zuen joateko asmoa, Jose Estevezek Mre Angeles Latasa bere emaztearekin. Hego Euskal Herriko lau hiriburuetan ere izaten dira txapelketak. Txapelketa bakoitzera seihun-zazpiehun bat txori eramaten dituzte.

Irundar honek bostehun bat **txoriño** ditu garaje batean jarriak. Bera arduratzen da txoriak hazteaz, eta bere emaztea, Mre Angeles Latasa, ere bai. Biak dira “Bidasoa Txorizaleak” elkarteko partaide. Elkarte hau urte bete ez da sortu dela: “Elkartearen **bizkarrezurra** zortzi-bederatzi partaidek osatzen dute, aspalditik dabiltzanak, hamazazpi-hogei urte bai, eta gero badira beste **bospasei** hasi berriagoak, udaberrian hasitakoak” azaldu digu Jose Estevezek.

Hiru txori-mota

Txapelketan hiru **arlo** daude. Txori batzuk kantariak dira batez ere, eta kantuan egiten dute **lehia**:

Txoriek banaka ala taldeka lehiatzen dute. Taldeak laukoak izaten dira.

“Bidasoa Txorizaleak” elkarteak utzitako argazkiak

ELKARTE.- Asociación.

HAZI.- Criar.

HIL HONEN BUKAERA ALDERA.-

Hilabete honen bukaeran edo.

Hacia el final de este mes.

IZENA DU.- Deitzen da. Se llama.

TXORIÑO.- Txori + ño. Txori txikia. Era berean: andereño, zaldiño, haurño...

BIZKARREZUR.- Columna vertebral.

BOSPASEI.- Bost edo sei.

ARLO.- Eremua, esparrua. Campo.

LEHI.- Competencia.

Italian industria sortu da txoriaren inguruan.

atal honetan ere hiru kanta-klase omen daude. Beste batzuek, berriz, kolorearen aldetik izaten dute lehia. Eta txoria zein posturatan jartzen den ere neurtzen da. Arlo batean parte hartzen duen txoriak ez du bestean hartuko, eta alderantziz. Hiru arlo hauetatik aparte daude txori exotikoak.

Mª Angeles Latasa **bere senarrarekin** **joango da Alemaniara**

Elkarte honen barruan txorien %10a edo izango da exotiko. Europatik at hazitako txoriak hartzen dira exotikotzat. Elkarte honetan, Australiako eta Japoniako txoritxoak daude, besteak beste. Nahiz eta guztiak elkarte berekoak izan, partaide bakoitzak bere gustuko txoriak hazten ditu: "Bakoitza **ahal duen neurrian** aritzen da. Garestia da denborapasa hau, baina ilusioz

beteta gaude, eta ez zaigu hain garesti iruditzen" esan digu "Bidasoa Txorizaleak" elkarte **sarrituenetako batek**, Antonio Perezek. Sariak ohorea ematen dute, ez baita dirurik banatzen.

Bakarka eta taldeka

Txori batek berak bakarrik har dezake parte lehiaketan, edo bestela, taldean. Taldea laukoa izaten da. Lau txoriek espezie berekoak behar dute izan, eta **elkarren artean** ahal den antzik handiena izatea **da kontua**, batz besteko puntuaketa goitik egiteko. 100 puntu da emaitzarik gorenena. Baina 100 puntu lortzeak txorien hazkuntza **ezin hobe litekeela esan nahiko luke**, eta, **horrenbestez**, 92-93 puntu jasotzea harro egoteko modukoa da. **Puntaren puntan** dabilzan txoriak 89-93 puntu bitartean egoten dira. Txori guztiek **uztai** txiki bat izaten dute hanka batean. Uztai horretan letra eta zenbaki bat azaltzen da. **Hazle** guztiek dute berea. Jose Estevezena, esate baterako, F-625

da. Uztairik gabeko txoriek ez dute lehiaketetan lekurik. Uztaitxo horiek ornitologi elkarteetan banatzen dituzte. Beraz, lehiaketan parte hartu ahal izateko, elkarteren bateko kide izan behar. Bada beste betebeharrak. Txori batek urte batean parte hartzen badu, hurrengo urtean ezingo du. Hurrengo urtean parte hartu ahal izateko, urte horretan banatutako uztaitxoekin joan beharko dute txoriek. Txori berriak dira, beraz: "Hala ere, hazle asko dago, eta inork ez ditu ezagutzen, txoriak hazi bai, baina uztaitxoak jartzen ez diena. Denborapasa moduan aritzen dira" adierazi digu Jose Estevezek.

Euskal Herri osoan **daude txori-hazleak**

Lehiaketari buruz ez dira iritzi berekoak "Bidasoa Txorizaleak" elkarte partaide guztiak. Antonio Perezek, adibidez, uste du bi sari baldin badaude, gehienez bi txori-talde eraman behar direla, hazlearen iritzi onenak **alegia**. **Alferrikakoa** dela, txoririk **saldu nahi ez**ean, sarituak izango diren baino askoz ere txori gehiago eramatea. Baina **oso bestela** pentsatzen dute beste kideek. **Ahalik eta txori gehien** eraman behar dela. Luis Ezeizabarrenak behin laugarren postua eskuratu zuen bere gustuko txori batekin lehiaketa batean, eta hain gustukoa ez zuen txoriari bigarren saria eman zioten: "Neretzat argi zegoen laugarren postua lortu zuena hobe zela, dudarik gabe" esan digu. Luisek, esan bezala, txoriak hazten ditu, baina epaile ere bada lehiaketetan. Ez du **lan xamurra** izaten **zenbaitetan**, lehiaketaren batean "Bidasoa Txorizaleak" elkarte norbaiten txoririk baldin badago, berehala ezagutzen **baitu**.

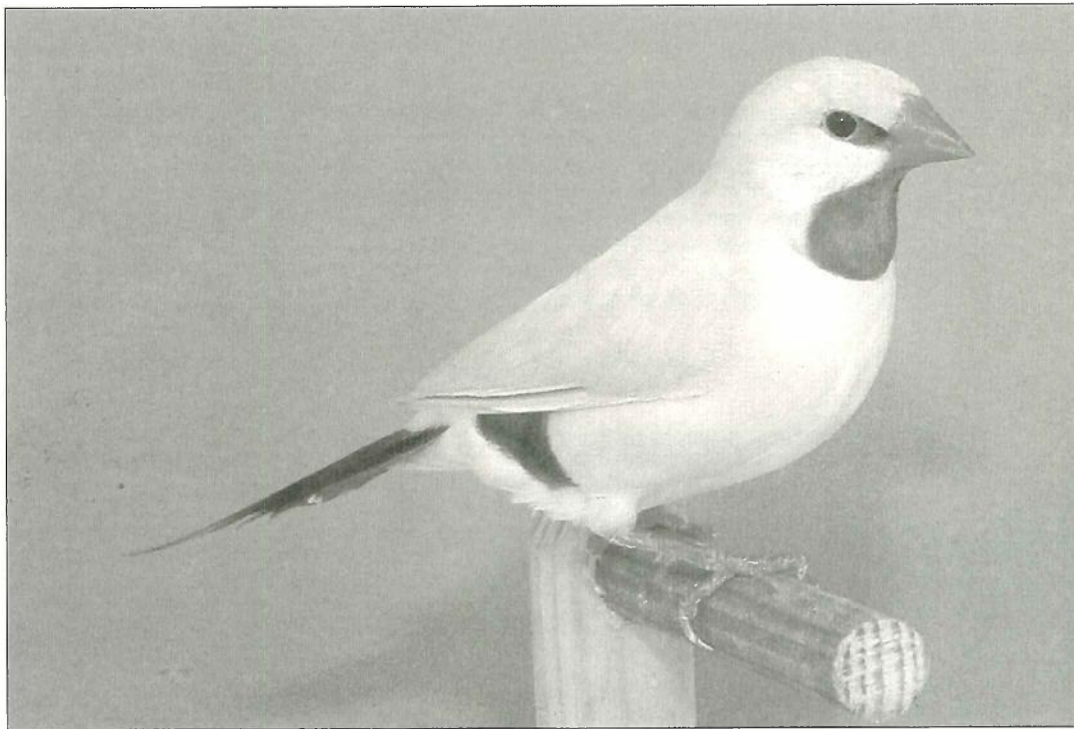
Luis Ezeizabarrenari herrialdeez egin diogu galde, ea zein herrialde diren nagusi kirola honetan, eta ze txori-klase hazten duten: "Alde batetik, Belgika eta Holanda. Hor betiko txoria hazten da: horia,

AHAL DUEN NEURRIAN.- En la medida que puede.
SARITUENETAKO BAT.- Uno/a de los/as más premiados/as.
BAKARKA.- A solas. Era berean: taldeka, banaka, bosnaka...
ELKARREN ARTEAN.- Entre sí.
KONTUA DA.- La cuestión es que.
EZIN HOBE LITEKE.- No se puede mejorar.

ESAN NAHIKO LUKE.- Querría decir.
HORRENBESTEZ.- Honenbestez, hortaz. Por lo tanto.
PUNTAREN PUNTAN.- Goi-goian.
UZTAI.- Aro.
HAZLE.- Haz(i) + le. Criador/a. -LE atzizkiak egilea adierazten du. Adibidez: ikusle, erosle, maitale...
ALEGIA.- Hain zuzen ere. Precisamente.

ALFERRIKAKO.- Inútil.
SALDU NAHI EZEAN.- Saldu nahi ez bada, saldu nahi ez izatera.
OSO BESTELA.- Oso era desberdinean.
AHALIK ETA TXORI GEHIEN.- La mayor cantidad posible de pájaros.
LAN XAMUR.- Lan erraza.
ZENBAITETAN.- Batzuetan.

zuria, gorria, eta gurean eta Italian agata gorriak, agata gorri mosaikodunak...". Jose Vicente Letamendiak — elkarte honetako sariarik inportanteenak berak lortu ditu munduko txapelketetan— Italiar hitz egin digu: "Italian oso hazle onak daude. Adibidez, Benetton aldean ez dago ia langabeziarik, %3a edo da. Inguru horretan txori-mordoa hazten dute. Industri mota bat sortu dute txoriaren inguruan. Han familia guztiak egiten du lan txori-kontu honekin: aita, ama, seme-alabak... Kaiolak ere egiten dituzte. Hemendik, eta gure elkartetik ere bai, sarri joaten da jendea hango **haztegi**etara erostera". Beste zerbaitez ere aritu da J.V. Letamendia. Orain hamabi bat urte Donostiako Urgull mendian **kanariak** utzi zituztela aske, ea kaiolatik at bizitzeko **gauza ziren**, baina **ekimen** horrek **porrot** egin omen zuen.

Azken bi txapelketetan 56 domina lortu dituzte. Horietatik 25 Mª Angeles Latasak.

Oso zaila da lehiaketetan 92 puntu lortzea

Iparaldeari buruz ere aritu da solasean: "Gertutasunagatik edo harreman onak ditugu. Baionarekin, esate baterako. Gero, Akizen eta Bordelen ere badira hazleak. Iaz izan zen Euskal Herri osorako txapelketa bat aurrera eramateko proposamena, baina horrek ere huts egin zuen azkenean" esan digu Letamendia jaunak.

Munduko txapelketa

Duda egiten dute txapelketan parte hartu ala ez. Izan ere, **umaldi**-garaian dator txapelketa: "Daukazun txoririk onenak eraman behar dituzu txapelketara, eta horietatik dira **preziso** kumeak ateratzeko behar dituzunak. Beraz, txapelketara joan ahal izateko, txori asko eduki behar duzu" esaten dio Luis Ezeizabarrenak Jose Estevezi. Dena dela, Mª Angeles

Latasak esan digunez, hogeita bost txori baino gehiago eramango ditu Alemaniara senarrarekin batera, denak exotikoak. Exotikoen umaldiarekin ere badituzte kontuan hartu beharreko **irizpide** batzuk. Txori exotikoek ez dute oraimen genetikorik galdu oraindik, eta kumeak udazken-negu aldera ateratzen dituzte, orduantxe baita beren sorterrian udaberria, eta hemen ez da giro izaten eguraldiarekin neguan. Horregatik, 16-18 gradutako hotzberoa izan behar du txoriak. **Ze, gustora egon ezean**, ez du kumerik aterako. Kanariekin ere antzeko zerbait gertatzen da: "Otsailean, kumeak ateratzeko sasoiak, 10 graduko tenperatura badu, **jai dago**. Bost bat gradu berotu tokia eta emaitzak askoz hobeak dira" esan digu Antonio Perezek. Honek txoriei 400 bat kume ateratzen dizkie urtean. J. Estevez ere hortxe-hortxe ibiltzen da, Letamendiak 450en bat izaten ditu eta Ezeizabarrenak 200 edo. Izan ere, txoriek denbora eskatzen dute. Esan digutenez, txoriak bi egun egongo dira bazkarik gabe, baina hortik aurrera

ez. Oporretara doazenean ere norbait aurkitu behar txoriak gobernatzeko. Baina **seinale** da elkarte honetan ondo zaintzen dituztela txoriak. Ez daude alferrik Europako sei txapeldun, eta **sartu berriak** ere hasi dira maila apalagoko txapelketetan dominak lortzen. Hauxe da elkarte honen filosofia: partaide gutxi, baina onak.

Eta lehiaketaren ondoren, zer?

Behin lehiaketa pasata, bi aukera ditu txoriak. Edo hazleak berak jasoko du txorikumeak ateratzeko, edo saldu egingo du. Aditua ez den norbaitek horrelako txoriren bat eskuratu nahi badu, 3.000 pezetatan —137 libera gutxi gorabehera— lor dezake. Baina eroslea, saltzailea bezala, hazlea bada, txorirxoak 100.000 pezeta ere egin ditzake —4.545 libera gutxi-asko—. Txakurrekin eta zaldiekin ere gauza bera gertatzen da. Batzuek **pedigree** ona dutela. Eta hori modu onean ordaintzen da.

BAITU.- Bait + du.

HAZTEGI.- Haz(i) + tegi. Hazteko tokia. Criadero. -TEGI atzizkiak lekua adierazten du. Esaterako: kafetegi, okindegi, usotegi...

KANARI.- Canario.

GAUZA IZAN.- Gai edo kapaz izan.

EKIMEN.- Iniciativa.

PORROT EGIN.- Pott egin, huts egin. Fracas, fallar.

UMALDI.- Ume + aldi. Umeak egiteko garaia. -ALDI atzizkiak batzuetan denbora adierazten du. Esate baterako: larrialdi, oporraldi, haurdunaldi...

PREZISO.- Hain zuzen ere. Precisamente.

IRIZPIDE.- Criterio.

ZE.- Puesto que, ya que.

GUSTORA EGON EZEAN.- Gustora ez badago.

SASOI.- Garaia, denbora. Temporada, época.

JAI DAGO.- Ez dago zer eginik. No hay nada que hacer.

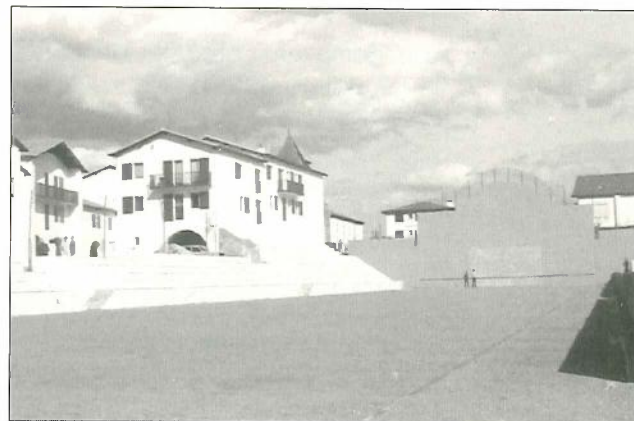
SEINALE DA.- Garbi dago. Está claro.

SARTU BERRI.- Berriki sartu dena.

BEHIN LEHIAKETA PASATA.- Una vez pasado el campeonato.

ITSASU

2 Konbentzioko gerla piztu zen Espainiaren eta Frantziaren artean 1793-95 urteetan. 47 itsasuarrek Hego Euskal Herrira egin zuten ihes, Frantziako armada utzita. Frantziako agintariak 1794ean "infâmes" izendatu zituzten, eta hiru herri horietako herritar guztiak **erbesterratu**, mugatik 80 kilometrotara gutxienez. Beste herri batzuetakoekin ere **gauza bera** egin zuten. Adibidez, Sarakoekin eta Itsasukoekin. 3-88 urte bitarteko herritar guztiak Landesetara eramane zituzten preso gurditan, familiak bananduta. Hustutako herrietan lapurretak egin zituzten frantziar agintariak, eta etxe batzuk erre ere bai. Bost hilabetez eduki zituzten erbestean.

ASHANINKAKO INDIOAK

2 Iazko udan, Ashaninkan (Peru) 60 indiar **akabatu** zituzten. Beste batzuek, zorionez, **sarraskitik** ihes egin zuten, 700 bat lagunek. Hiltzaileak Sendero Luminosoko kideak izan ziren. Eta zergatik hil zituzten? Peruko ejertzitoak laguntzaileak omen ditu ashaninkarren artean. Baina Sendero Luminosok berak ere baditu. Ashaninkarren lurretan koka-landarea **erein** izan da **menderik mende**, eta diru-irabazi politak jasotzen dituzte horrekin Sendero Luminosok eta Peruko ejertzitoak. Peruko ejertzitoak armak hartzera behartu ditu indiarrek. Sendero Luminosok, **berriz**, hil egiten ditu bere alde ez dauzkan ashaninkarrak. Hauek ihesi egin behar.

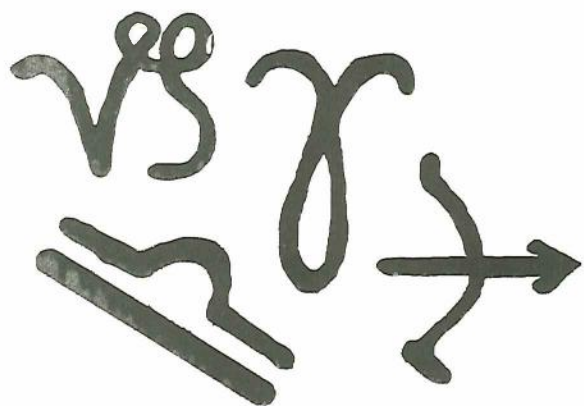
Indiarren egoera **latza** da. Mundu guztiko jendea ari da Perura idazten, Alberto Fujimori Presidenteari idazten. Idatzi horretan beren kezka azaltzen dute, eta **dolumina**. Eta **ashaninkarren alde egin dezala** eskatzen diote Peruko Gobernuburuari.

ARTXIBOKO ARGAZKIAK

TULIPANARI OMENALDIA

2 Urte bete pasatxo iraungo du tulipanaren omenaldiak. Holandan izango da. Omenaldi hau mundu osora **zabalduko** da 400 egunez. **Orain dela 400 urte** iritsi zen Holandara Turkiatik. Holandak urtero 8.000 milioi **tulipan-buru ekoizten** ditu mundu osorako. Efteling-eko parkean, esate baterako, 250.000 tulipan jarriko dira, bat zazpi metrotakoa. Munduko lorategirik handiena ere Holandan dago, 850.000 tulipan **egongo** dira bertan **ikusgai**.

ZODIAKOA

2 Zodiakoko hamabi zeinuk berdin irauten dute. Astrologoek bi zatitan banatzen dute **zeinu** bakoitza. Bi zatiek **iraupen** bera dute. "Baina eguzkiak ez du zeinu guztietan denbora berbera **ematen**. Virgon gehiago **pausatzen** da Libran baino. Eta 14 konstelaziotan egoten da, ez 12tan. Horregatik, zeinu bateko lehen zatian jaioetakoak aurreko zeinuari **dagokiona** irakurri behar du horoskopon. Hala ere, lasai, ez dute asmatuko etorkizunik". Hala esan zuen iaz, Iruñeko planetarioan, zientzian **aditua** den James Rendi magoak.

ERBESTERRATU.- Atzerriaratu. Exiliar.
GAUZA BERA.- Lo mismo.
AKABATU.- Hil. Matar.
SARRASKI.- Triskantza. Matanza.
EREIN.- Sembrar.
MENDERIK MENDE.- Mendez mende, mendetan zehar. A lo largo de los siglos.
BERRIZ.- Ostera, aldiz. En cambio.
LATZ.- Gogorra. Dificil, duro/a.
DOLUMIN.- Pésame.

-(R)EN ALDE EGIN DEZALA.- Que defienda a.
OMENALDI.- Homenaje.
URTE BETE PASATXO.- Urte bete baino gehixeago. Un poco más de un año.
IRAUN.- Durar.
ZABALDU.- Hedatu. Extender(se).
ORAIN DELA 400 URTE.- Orain 400 urte. Hace 400 años.
TULIPAN-BURU.- Capullo de tulipán.
EKOIZTU.- Producir.

IKUSGAI EGON.- Ikusteko moduan egon. Estar en exposición.
ZEINU.- Signo.
IRAUPEN.- Irau(n) + pen. Duración. Era berean: zabalpen, aurrerapen, oroitzapen...
EMAN.- Pasatu, igaro.
PAUSATU.- Gelditu, geratu.
DAGOKIONA.- Lo que le corresponde.
ADITU.- Experto/a.

BA AL DAKIZU...?

2 Erreportaia honetan, ingurugiroari buruzko datu interesgarri batzuk emango ditugu.

— Munduan dagoen uraren %1 besterik ez da edatekoa.

— Etxean erabiltzen dugun uraren %75ak komuneko zuloetatik behera alde egiten du.

— Komuneko kateari tiratzen zaion **aldi**ro, 10-15 litro ur garbi botatzen da.

— Hamar tanto ur minutuan, 2.000 litro dira urtean.

— Merkurioko botoi-pila batek 600.000 litro ur **kutsatzen** ditu. Pila alkalinoak, **berriz**, 175.000 litro.

— Badaude **salgai** pila ekologikoak.

— Pertsona batek, gutxi gorabehera, kilo bat **zabor** sortzen du egunean.

— Etxean sortutako zaborraren %15etik %20ra bitartean papera edo kartoia izaten da. **Dena den**, %60 edo ez da **birziklatzen**. "Tetra-brick" ontzi famatua, adibidez, ezin da birziklatu, **ontzi** honek kartoiarekin batera plastiko eta aluminiozko **geruza** bat daukalako.

— **Tona bat beira** birziklatzen den bakoitzean, 136 litro petrolio **aurrezten** dira.

— Minuturo 50 tona lur **emankor** higitzen dira.

— Pintura batzuek etengabe **isurtzen** dituzte sustantzia **kutsakor**ak.

— Erretzen den gasolina litro bakoitzak 360 gr. monoxido karbono jariatzen ditu.

— Birikek 15 kilo aire **iragazten** dute egunero. Kutsadurak modu

desberdinetan egiten dio kalte gizakiari: **arnasbideak hondatzen** ditu, dauzkagun gaitzak areagotzen eta **zenbait alergia** ere sortzen. Hirietako airea ondorengo **kutsagarriek** zikintzen dute: Sufre-dioxidoa (SO₂) eta nitrogeno-dioxidoak (NO_x), euri azidoaren eta arnasbideetako gaitzen **eragileak**; karbono-monoxidoak (CO), odolaren globulu gorrien hemoglobina inguratzen duenak; keak, berunak eta beste.

— Haizearen kutsatzaileetatik %90 **giza ekintzetatik** datoz.

— Kotxean 5 lagun sartzen dira, autobusean 60tik gora. Hirietako zirkulazioa da euri azido eta berotegi-efektuaren eragile nagusietariko bat.

— Ehun bat urteko pagoak 1.700 bat gr. oxigeno sortzen ditu egunean.

— Tona bat paper egiteko, hamabi zuhaitz behar dira.

— Urtean 15,4 milioi hektarea **oihan** tropikal galtzen dira munduan. FAOren ustez, **ehun urteren buruan** ez da oihan tropikalik izango.

— Euri azidoa euri-ur garbia baino 10 bider azidoagoa da. Ondorioz, **milaka** zuhaitz eta arrain hil ditu jadanik euri-mota horrek.

— Austrian, basoak orain arteko martxan kutsatzen badira, 9 urte barru ez dute arbola sanorik edukiko.

— Bost orduro galtzen da espezie bat.

— **Hondakin** erradiaktiborik gehienak lurperatu egiten dira edota itsasora isurtzen. Jadanik, 100.000 tona hondakin nuklear bota dira itsasora. Hondakinok milaka urtetan jariatzen dute erradiaktibitatea.

INGURUGIRO.- Medio ambiente.
ALDIRO.- Aldi bakoitzean. Cada vez.
KUTSATU.- Contaminar.
BERRIZ.- Ordea, ostera. En cambio.
SALGAI.- En venta.
ZABOR.- Zakarra, zarama. Basura.
DENA DEN.- Hala ere. Sin embargo.
BIRZIKLATU.- Reciclar.
ONTZI.- Envase.
GERUZA.- Capa.
TONA BAT BEIRA.- Una tonelada

de vidrio.
AURREZTU.- Aurreratu. Ahorrar.
EMANKOR.- Eman + kor. Ematen duena. Fértil.
HIGATU.- Erabili, txautu. Gastar.
ISURI.- Jariatu, bota. Manar, verter.
KUTSAKOR.- Kutsa(tu) + kor.
Kutsatzeko joera duena.
Contaminante.
IRAGAZI.- Filtrar.
ARNASBIDE.- Vía respiratoria.

HONDATU.- Estropear.
ZENBAIT ALERGIA.- Alergia batzuk.
KUTSAGARRI.- Kutsa(tu) + garri.
Contaminante.
ERAGILE.- Causante.
GIZA EKINTZA.- Acción humana.
OIHAN.- Selva.
EHUN URTEREN BURUAN.- Ehun urte barru. Al cabo de cien años.
MILAKA.- Por miles.
HONDAKIN.- Residuo.

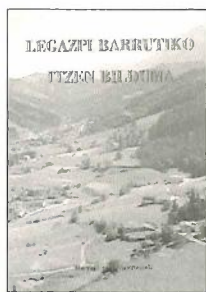

IRAULTZA INDUSTRIALA ABIATU EZINIK. Euskal Herriko Ekonomiaren Gorabeherak Lege Zaharraren Kinkan (1778-1880)

Joseba Agirreazkuenaga
Gaiak, 208 orr., 1.350 pta.

3 Euskal Herriko Industri Iraultza noiz, nola eta zergatik hasi zen aztertzen ditu liburu honek. Eta nolako eragina izan zuen gizartean **zein** ekonomian. Gaur egungo Euskal Herria ulertzeko, oinarri-oinarrizko liburua. Horrelaxe aurkezten du Gaiak argitaletxeak "Historia eta Gizartea" saileko hamargarren **ale** hau.

Industri Iraultzak **tokian tokiko ezaugarriak** izaten ditu. Horregatik, hain zuzen, hain bide desberdina **jorratu** zuten Iparraldeak eta Hegoaldeak: "Bide asko urratu ziren industri iraultzarako bidean, baina Araba eta Nafarroan ez ziren aurrera atera. Iparraldean **beste horrenbeste** gertatu zen. Bizkaian, aldiz, eta bereziki Ibaizabal ibaiaren inguruan, industrigintza **sendo** errotu zen".

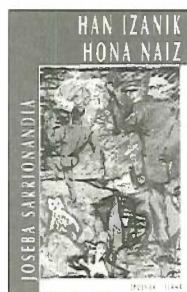
LEGAZPI BARRUTIKO ITZEN BILDUMA

Martin Ugarte Azurmendi
272 orr., 1.400 pta.

ABIATU EZINIK. - Martxan jarri ezinik.
ZEIN. - Nahiz, edo.
ALE. - Número.
TOKIAN TOKIKO EZAUGARRI. - En cada sitio sus características.
JORRATU. - Landu, urratu. Trabajar.
BESTE HORRENBESTE. - Beste hainbeste. Otro tanto.
SENDO. - Irmo. Con fuerza.

3 Hiztegia da liburu hau. Hogeita bi ataletan banatu ditu hitzak: *giza soina, sendiko ta tartedia, pertsona, abere ta landareen gaitzak, eguratsa* eta abar. Ondoren aditzaren **ebakera** dator. Hitz bakoitzaren **erabilera** zein den esaten du, ez hitz horren esanahia. Erabilera horretan hitz horrek zenbait deklinabide-atzizki hartzean duen ebakera azaltzen da, baita hitz bakoitzari lotutako **hitz eratorriak** ere. Fonetikarekin du zerikusia hiztegi honek semantikarekin baino gehiago. Hala ere, zenbait esaera zahar ere bada tartean.

Bestalde, **hogeitaka** poesi lan ditu sarituak 77 urtetako idazle honek.

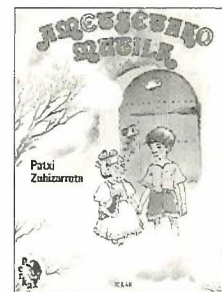
HAN IZANIK HONA NAIZ

Joseba Sarrionaindia
Elkar, 140 orr., 950 pta.

3 Urte bete bada liburu hau argitara eman zela. Beira-pusketak dira larogei ipuin solte hauek: gogoetak, iritziak, kritika, esaera zaharrak, birus arraro bati buruzko istorioa, haur-ipuinen **aldaerak**, Antton Olariagaren "Alukiss Basotik Edanez" liburuan sartzeko moduko kontuak, Euskal Herriko ama batzuen **etenik gabeko** iharduna...

Eta beira-pusketek **zorrotzak** izaten dituzte **ertzak**, nahiz eta, Joseba Sarrionaindiak **dioen** bezala, liburuak desaktibatutako eta mantsotutako lehergaiak izan. Hau da, beira-ertzak ez dizute azala urratuko beirarekin jolasteko adina denbora hartzen ez baduzu. Zuk ikusiko duzu puska bakoitzari zenbat denbora eskaini. Hau museo bat ikustea bezala da. Ordu-erdi bat egon zaitezke koadro bakar bati begira, edo

denak **ziztu batean** ikusi. Baina, hori egiten baduzu, mozortu egingo zara kolorez, ideiez... Beraz, **orditu** nahi ez baduzu, lasai hartu liburua. Horixe duzu onena! Gainera, azalak, **zailduko bada**, beharrezkoa du noizbehinka urraturen bat edo beste.

AMETSETAKO MUTILA

Patxi Zubizarreta
Elkar, 56 orr., 570 pta.

3 Liburu hau ere ez da gaur goizekoa. Baina ona da, zoragarria. Ipuingintzan azken "Baporea" literatura-lehiaketan lehendabiziko saria lortu duen eta HABE aldizkarian idazten duen Patxi Zubizarretarena da.

Euskal Herriko istorio zaharrak eta betiko pertsonaiak tartekatzen ditu neskatarren ametsetan. Eta asmakizun berriagoak ere bai: hirugarren aproba esaterako, **Egingo nuke** ume ez den batek baino gehiagok ez lukeela hirugarren aproba hori gaindituko. Bestalde, hirian eta mendian, bietan dabil neskata. Eta hirian behartsuengana hurbiltzen da inolako beldurrik gabe. Benetako pertsonaiak eta fikziozkoak edo mitologikoak —hauek ere benetakoak dira— **elkarren ondoan** azaltzen dira, eta ametsetako mutilak ijito baten antza izatea ere ez da **mauka**. Hau da, ipuin horretan azpimarratzen dena zera da: elementu "arrotzen" eta "bertakoen" arteko elkar bizitza. Ez da ezinezkoa elkarrekin bizitzea. Posible da.

Ezin aipatu gabe utzi marrazkiak artista handi batenak direla, Daniel Redondorenak.

Jon Zabalegi

EBAKERA. - Ebakitzeko era, ahoskera. Pronunciación.
HITZ ERATORRI. - Palabra derivada.
HOGEITAKA. - Hogeitik gora. Veinti tantos/as.
ALDAERA. - Variante.
ETENIK GABE. - Sin interrupción.
ZORROTZ. - Afilado/a. Aurkakoa: kamutsa.
ERTZ. - Canto.
DIO. - Esaten du.

ZIZTU BATEAN. - Martxa bizian, oso azkar.
ORDITU. - Mozortu.
ZAILDUKO BADA. - Zailtzeko, zail dadin. Para endurecerse.
EGINGO NUKE. - Apostaría.
ELKARREN ONDOAN. - Bata bestearen ondoan. Juntos.
MAUKA. - Chollo.
EZIN AIPATU GABE UTZI. - No se puede dejar de mencionar.

ANTXON AGIRRE: “Antropologiarako baino ez naiz bizi”

3 **Liburuz jositako egongelan** hartu gaitu Antxonek, liburua **baita** gizon honen bizitzaren **ardatzetako** bat. Eseri bezain pronto **magalera** joan zaio katua, Antxonen esku handien laztanen bila. Euskaraz hasi gara hizketan, baina berehala gaztelaniara jo behar izan dugu, saiatu arren, euskara-indiera maila gainditzerik ez baitu izan: “Patxi Altunak esaten zidan ez nuela sekula ikasiko. Ohitura txar batzuk hartu ditut. Eta dakidan gutxiarekin moldatzen naiz baserritarrekin hitz egiteko. Egia esan, ez dut hizkuntzak ikasteko balio. Latinarekin **huts egin** nuen, frantsesarekin ere bai. Saiatzen naiz ikasten. Hiztegia eskuan daramat beti, baina...”

Donostiakoa, aita eta aitaren aldeko aitona ere donostiarrak, goierriartzat dauka bere burua, **birraitona** Amezetakoa baitzuen. Amezetako artzain hura morroi bihurtu zen eta nagusiekin batera Madrilera joan omen zen. Han maisu-ikasketak egin eta Donostiara etorri zen Parte Zaharreko Los Angeles eskola sortzera. Ama ere Donostiakoa, Elgoibartik etorritako **sendi** batekoa: “Garai batean egin nuen zuhaitz genealogikoa —1.000 abizen **inguru**— Gipuzkoako gaur egungo mugaz kanpora hogeikilometrotik gora dagoen herrikorik ez zen nere **arbasoen** artean”.

Aita bohemio samarra

Jesuiten eskolan ikasi zuen, eman zioten bekari esker. Mutiko saiaturia eta zintzoa omen zen. Horregatik ematen zioten urtero **domina**: “Bizkorra nintzelako ez. Ez naiz bizkorra izan eta, **adimenik** ez dagoenean, ordu asko sartu behar

dira, asko **saiatu**”. Hala ere, beste mutikoen bizimodua egiten zuen: futboleak jokatu, mendian ibili... aita hil zitzaion arte. Gazterik hil zitzaion, Antxonek 17 urte besterik ez zituela, eta horrek eragin handia izan zuen honen geroko bizimoduan: “Aita bohemio samarra zen. Banketxe batean lan egiten zuen —aitona banketxe zuzendari zen—, baina ez zuen gustuko lana hura. Lanpostua utzi eta portzelana margotzen hasi zen. Garai hartan eskulangileak ez zuen askorik irabazten. Nik askotan esaten dut bitrina horretako portzelanazko lan eder horiei esker, miserian bizi izan garela. Aita hil zenean, bost seme-alaba eta **zorrak** —etxebizitzakoak— besterik ez zituen utzi”. Lanean hasi behar, beraz, familiak **aurrera egingo bazuen**.

Bat-batean sei eginbehar hartu zituen Antxonek: Goizez, injiniaritzan ikasi; arratsaldean, lezoko bulego batean lanean; letrasetak dendaz

Bi urte l'erdirekin.

LIBURUZ JOSITAKO EGONGELA.-

Liburuz betetako egongela, liburuz gainezka dagoen egongela.

BAITA.- Bait + da.

ARDATZ.- Eje.

MAGAL.- Aitzoa. Regazo.

HUTS EGIN.- Porrot egin, pott egin. Fracasar.

BIRRAITONA.- Aitabisaba. Bisabuelo. Era berean: birramonma, birramama, amabisaba.

SENDI.- Familia.

INGURU.- Gutxi gorabehera, gutxi-asko.

ARBASO.- Asaba. Aiton-amonaz gorako aurrekoak.

DOMINA.- Medalla.

BIZKOR.- Azkarra, adimentsua. Inteligente.

ADIMEN.- Inteligencia.

SAIATU.- Ahalegindu.

ZOR.- Deuda.

AURRERA EGINGO BAZUEN.-

Aurrera egiteko, aurrera egin zezan. Para sacar adelante.

"Sokatiran, 9 urterekin. Jesuiten eskolan ikasten ari nintzen".

"Mendian, 11 urterekin. Orain ere txapelarekin ibiltzen naiz".

denda saltzen, Ingalaterratik ekarritako jostailuak banatzen, **matematikako ikasaio** partikularrak ematen; gauero eta larunbat eta igandeetan, berriz, portzelana margotzen: "Lagunak parrandan zebiltzan bitartean, ni etxean, lanean, beti. Eta haiek ohean zeuden bitartean, ni kalean pasiatzen goizeko ordubietan edo hiruretan, **labea** noiz berotuko zain. Margotu ondoren, koloreak itsasteko, piezak labean —1.200 gradutan— sartu behar ziren". Bizimodu ero horrekin ikasketak burutu ezingo zituela ikusita, helburu apalagoetara makurtuko da. Injinieritza teknika ikasiko du, goimailakoa utzirik. Horrela bai, horrela bukatuko ditu ikasketak. **Ogibide finko** bat aurkitu eta batere maite ez zuen portzelana utzi egin zuen berehala.

Portzelanak, dena den, beste **zaletasun** bat ekarri zion: heraldika. Halako abizenek nolako **harmarria** behar zuten ikertzen hasi zen gazte-gaztetatik, eta genealogia ere ezagutu zuen: "Hamazazpi urterekin Oñatiko Protokolo Artxibategira joaten nintzen, neure genealogia ikertzera. Urteak **eman** nituen horretan". Ikertzea gustukoa zuenez, Aranzadi zientzi elkartearen sartu zen, antropologiako lanak egiteko asmotan: "Baina ez

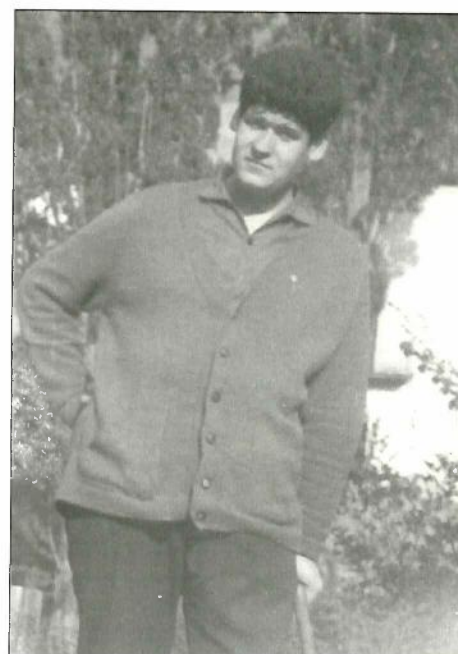
zidaten batere lagundu. Liburutegian liburuak fitxatzen jarri nahi ninduten, eta nik ezetz, fitxatzeko nahikoa liburu banituela etxean". Gero, Eusko Ikaskuntza **berregin** zenean, hantxe aurkitu nuen lanerako leku aproposa. Hainbeste **goresten** nuen On Joxe Miel Barandiaran ezagutu nuen han. Eta lanean hasi nintzen". Gipuzkoako museo guztien zentsua egin zuen han. Baina ez zen argitaratu, beste herrialdeetako datuak inork bildu ez zituelako.

Askatasunaren Ibilaldiko liburua izan zen argitara eman zuen lehena. Egunkariko berriak, panfletuak eta ibilaldi horrekin zerikusia zuen guztia bildu zuen eta, gero, **parte hartzaile** askoren iritziak jasota, liburua kaleratu zuen. Ez omen zen asko saldu, egia esan. Antxonek **dioenez**, Askatasunaren Ibilaldian alderdi guztiak bat eginda ibili ziren azkenekoz. Handik aurrera hasi omen ziren **denak elkarren kontra**. Horregatik uste du liburu horretan badagoela zer ikasia.

Ez naiz masokista

Geroztik, antropologian murgilduta bizi da. Bere lana bukatutakoan —export-inport enpresa batean lan egiten du—,

ikerketarako bakarrik bizi da: "Ez nago ezkondata eta antropologiarako baino ez naiz bizi. Ez naiz zine-aretoetara joaten, ez naiz ia inoiz bazkaltzera edo afaltzera ateratzen, ez naiz kalean ibiltzen, ez dut telebistarik ikusten, ez dut musikarik entzuten, antropologiarekin zerikusirik ez

"Mendi-ibilaldi batean, 23 urterekin".

MATEMATIKAKO IKASAI.

Matematikako eskola edo klasea.

LABE.— Horno.

OGIBIDE.— Lanbidea, ofizioa.

FINKO.— Fijo.

ZALETASUN.— Zale + tasun. Afizioa.

-TASUN atzizkiak kualitatea

adierazten du. Esaterako:

edertasun, samurtasun,

zorrozatasun...

ARMARRI.— Escudo de armas, blasón.

EMAN.— Igaro, pasatu.

BERREGIN.— Ber + egin. Rehacer. Era berean: berresan, berrikusi, berridatzi...

GORETSI.— Goratu, goraiatu.

Ensalzar.

ASKATASUNAREN IBILALDI.— Marcha de la Libertad.

PARTE HARTZAILE.— Parte har(tu) + -zaile. Parte hartu edo esku hartzen duena. Participante. Era berean: lahuntzaile, berritzaile, ikertzaile...

DIOENEZ.— Esaten duenez. Por lo que dice.

DENAK ELKARREN KONTRA.— Todos contra todos.

GEROZTIK.— Harez geroztik, harez gero, handik aurrera. Desde entonces.

"Ama eta anai-arrebekin. Ni naiz zaharrena eta handiena".

duenik ez dut irakurtzen". Jendeak ezerfarako **astirik** ez duela esaten duenean, Antxonen bizimodua izan behar luke gogoan: "Eguerdio, bazkalondoan, ordubiak laurden gutxitan hasten naiz lanean, hirurak-hirurak eta laurdenak arte edo. Eta iluntzetan, afaldu ondoren, hamabi t' erdiak arte edo. Asteburuetan ere, larunbat eta igandeetan, arratsaldeko hiruretatik hamabietara lanean. Ordu asko dago lan egiteko". Harritu gara, horrelako bizimoduak literaturan edo zinean bakarrik azaltzen baitira. Antxonek meriturik ez duela dio, bera gai horiekin gozatu egiten dela: "Ez naiz masokista. Lehengo batean, Antzuolan nintzela, emakume batek ekaitzak **saihesteko** nolako erritoak erabiltzen zituen erakutsi zidan, gaur egun, 1993an, Erdi Aroko erritoak... Hori ez da lana niretzat. Pozik bizi naiz horrelako gauzak ikertzen".

Hainbeste lan eginda, argitaratu ere ikerlan ugari argitaratu ditu. **Oso gogokoa** du errotei buruz egin zutena, 800 orrialde bi zutabetan banatuta.

Zazpi urteko lana izan zen hura eta kaleratzeko ere nahikoa lan. Gipuzkoako **hilarriak** eta Gipuzkoako jaiak ere landu ditu bere liburuetan. Eta laster izango omen ditu kalean sagardoari buruzkoa eta Madrilgo Marqués de Lozoya ikerketa-sariketan bigarren izan zen **perratzaile** eta **albaiteroena**, bost urteko lana azkeneko hau. Orain, Barandiaran ikerketa-bekari esker, Gipuzkoako **baselizetako** errito eta ohiturak ikertzen ari da talde-lanean.

Bost urte daramatzate horretan eta beste hiru urte beharko dituztela uste du. Eta **eskerrak** anaiak datuak ordenagailuan sartzen **laguntzen dion**. Anai txikia egun-erdiz lanean aritzen zaio ordenagailuaren aurrean, soldata Antxonek bere poltsikotik ordaintzen diola.

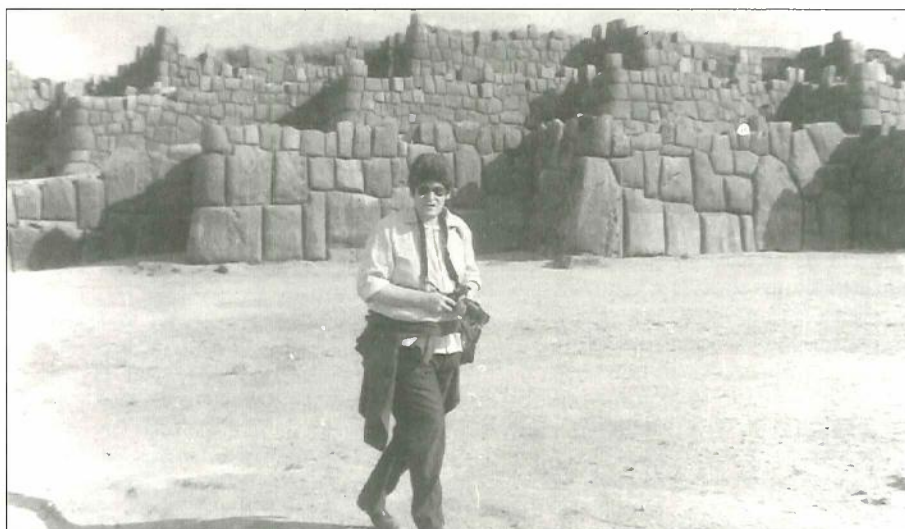
Antropologiarekin zerikusirik ez duen beste lan bat ere kaleratzeko asmoa badu Katalunyako argitaletxe batean:

"**Bidaztiarentzako** gomendioak dira, dirua nola eraman behar den, ze botika behar diren halako herrialdeetara joateko...". **Izan ere**, Antxon munduan zehar hara eta hona asko ibilia baita: Yemengo basamortuan, Tailandian, Perun, Guatemalan, Balin, Birmanian.

"Tailandian, pitoi batekin jolasean".

Abuzturo joaten dira kanpora eta, ahal dutenean, eguberrietan ere bai: "Aurtengo **eguberrietan** beharbada Tunezeko basamortura joango gara, tuareg-en jai bat ikustera". Oporretan ere ezin antropologia erabat ahaztu.

"Perun, Cuzcoko harresietan".

ASTI.- Denbora, beta.
SAIHESTU.- Ekidin. Evitar.
OSO GOGOKOA DU.- Biziki gustatzen zaio.

HILARRI.- Hilobia. Sepulcro, tumba.
PERRATZAILE.- Perratzen duena. Herrador/a.
ALBAITERO.- Albaitaria. Veterinario/a.
BASELIZA.- Ermita.
ESKERRAK SARTZEN LAGUNTZEN DION.- Gracias a que le ayuda a meter.
BIDAZTI.- Bidaiaria.
IZAN ERE.- En efecto.

EGUBERRI.- Gabonak. Navidades.

Martxoan izendatuko dituzte ofizialki kofradeak

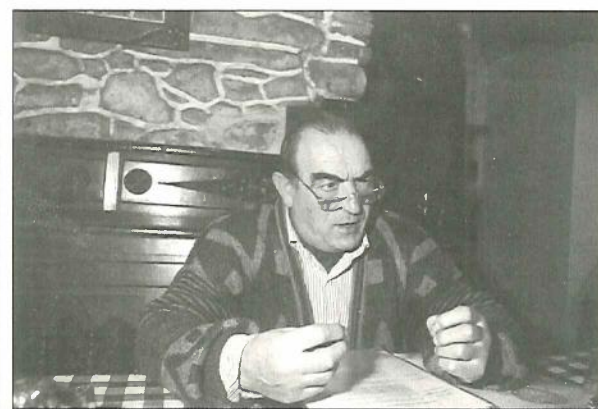
BAZTANDARRAK BILTZEKO GAZTANBERA GOXOA

3 Elizondoko eliza dotorearen ondoan, denda batean, **gibelean, zaharberritutako kaiku** batzuk ikusi genituen Pedro Mª Quevedorekin batera. Hara joan ginen herriko Arriarte soziedadetik, herriko zaharrenetik. Arriartean, su bajuaren ondoan hitz egin genuen gaztanberaz eta. Izan ere, Pedro Mª Quevedo da *Cofradia de la Gaztanbera del Noble Valle del Baztan-en* burua. Martxoaren 6an jantziko dituzte kofrade-jantziak **estrainekoz**. Eta bazkaria ere izango da.

Kofradia hau berria da, orain dela gutxi atera da labetik, 1993ko azaroaren 15ean hain zuzen. Kofradeak 24 dira, eta 30etik ez omen dira pasako. Asko emakumeak dira: "Baztanen gizonezkoa ez da sekula sukaldean aritu. Emakume gajoak. Mahaia dotore-dotore jarri, eta gero mahai horretan lekuri ez. Sukaldean jaten zuten" esan digu kofradia honetako lehendakariak. Era guztietako jendea dago partaideen artean, artzainen bat ere bai tartean. Artzainei buruz ere aritu gara hizketan elizondoar honekin: "Egoera **larrian** bizi dira. Artileak ez du dirurik ematen. Eta arkumeak ere **igoaltsu**. Nik asko ezagutzen ditut artzainak. Iaz etxerako arkume dezente erosi nuen, 3.000 pezetatan bakoitza. Artzainek ez dute ia laguntzarik. Penagarria da. Ea esnearekin zerbait aurreratzen dugun". Kofradiak ez du miraririk egingo artzainen alde, dena den, artzainek egiten duten jeneroa **sustatzea** laguntzeko modu bat da.

Baina, horrenbeste jateko egonda, zergatik gaztanbera? Horixe galdetu diogu Quevedo jaunari. Gaztanberaren alde eginda ez omen zaio **soilik** artzainari laguntzen, baita Baztango **kaikugile** eta beste zenbait artisauri ere, eta dendariei, eta jatetxeei ere bai. Eta Baztandik **landa** ere ezaguna da gaztanbera: "Aita Santua Nafarrora etorri zenean, gaztanbera eskatu zuen. Kaiku batean jan zuen, eta jasota daukagu kaiku hori. Guretzat **ohore** handia da". Eta, gainera, oso modu berezian egiten dute gaztanbera Baztanen. Atontzeko era **belaunaldiz belaunaldi** ikasi dute, eta gaur egun ere modu berean prestatzen dute. Adibidez, Amaiurko Mendialdea jatetxean. Irakurri nola: "Ardi-esnea kaikuan egosten da. Esnea egosteko harri borobilak ondo berotzen dituzte. Esnea **iragazita** botatzen da kaikura. Iragazteko egurrezko ontzi bat erabiltzen da. Kaikutik zintzilik dago ontzi hori. Horra **soroa** sartzen da, esnea bota gainera, eta horrek

zapore berezia ematen dio esneari, oso gozoa. Esne iragazia harri artean egosten da. Zortzi litroko kaiku-esnea hiru segundotan egosten da. Gero esnea hozten utzi, **gatzagia erantsi**, orain dela gutxi arte gatzagi naturala, ordu

ARGAZKIAK: X. ELGEZABAL

Pedro Mª Quevedo Arriarte soziedadean. **Berak ere etxean harri artean egosten du gaztanbera egiteko esnea.**

IZENDATU.- Nombrar.
GAZTANBERA.- Mamia, gatzatua. Cuajada.
GIBEL.- Atzea.
ZAHARBERRITU.- Berritu. Renovar.
KAIKU.- Abatza. Zurezko ontzia, euskarri bakarrekoa, askotan esnearekin erabiltzen dena.
IZAN ERE.- En efecto.
ESTRAINEKOZ.- Lehenengo aldiz.
LARRI.- Gogorra. Grave.

IGOALTSU.- Ia igoal. Parecido.
SUSTATU.- Bultzatu. Promocionar.
SOILIK.- Bakarrik.
KAIKUGILE.- Kaiku + gile. Kaikuak egiten dituen. -GILE atzizkiak egilea adierazten du. Adibidez: kotxegile, ongile, sendagile...
LANDA.- Kanpo, at.
OHORE.- Honor.
BELAUNALDIZ BELAUNALDI.- Belaunaldi batetik bestera.

IRAGAZI.- Filtrar.
SORO.- Belar berezi bat.
GATZAGI.- Legarra. Cuajo.
ERANTSI.- Gehitu. Añadir.
ELIKAGAI.- Janaria, jatekoa.
TXULETATZAR.- Txuleta handia. Era berean: Kamioitzar, zakurtzar, etxetzar...
ONDDO.- Hongo.
BIPER-OPIL.- Biperrezko opila. Panecillo de pimienta.

Gaztanbera egiten belaunaldiz belaunaldi ikasi dute.

erdi baino piskat gehiago utzi esnea lasai, eta esnegaina, esnea egosi ondoren bildutakoa, bota eta gaztanbera kaikuan bertan mahaira”.

Gaztanbera bakarrik ez

Gaztanberaz aparte, badaude inguru honetan **elikagai** gehiago: Baztango **txuletatzarrik**, gazta, amuarraínak, txuri eta beltzak, baztan-zopak, marrakukua, **onddo** beltzak, **biper-opilak**, ehiza... Denen alde egin nahi du kofradia honek. Horietako jateko batzuk nola egiten diren azaldu digu P. M. Quevedok. **Esate baterako**, txuri

Dantzak, kirola, artzainak, jatetxeak... sustatu nahi dira

eta beltzak: “**Sormen** handia eskatzen du jaki honek, krisialdian den-dena aprobeztatzeko modua da. **Esneko arkumearen** hesteekin egiten dira. Belarrik probatu gabeko arkume-hesteeekin. Hesteak ondo garbitu, eta arrautza, **urdaiazpikoa**, espezia batzuk, perrexil eta **ezkai-belar** piskatekin,

odolki antzeko bat egiten da. Hori da txuria. Egosi, hozten utzi. Zartaginean arkumearen odola **erregosi asunekin**. Odola zuloz beteta ateratzen da. Zafitu. Eta saltsa batekin nahasi. Saltsaren osagaiak: perrexila, tomatea eta baratxuria. Txuriak erantsi. Eta txorizoa bezala moztu, piskat lodixeago. Berotu, eta kaxuela batean mahaira”. Beste postre bat ere aitatu digu: biper-opilak. Hauek ihauterietan egiten omen ziren **gehienbat**. Eta zergatik garai horretan. **Antzina** arrautzak urtarritetik aurrera zeuden gehien, eta horregatik: “Lehen arrautza osoa aítak jaten zuen, seme-alabek eta erdia” esan digu. Arkumea, berriz, San Joseetan jaten omen zen. Ikusten denez, badira jakiei lotutako ohiturak, abenduaren 13ko txerri-hiltzea eta, esaterako, tresna batzuk: kaikua bera, **zimitza**, abatza, **oporra**, idazkia... **Ez dauzkate galtzeko** baztandarrek. Beste jaki bitxi bat ere aitatu digu, oilasko eta oiloaren lepoko haragiarekin egindako **hotzegosia**.

Jatea lagunak egiteko modu bihurtu. Hori da leloa

Pedro M^o Quevedok txerri-hiltzea gogoratu duenean, txerri-puskak aítatu ditu. Txerri-puskak zergatik banatzen ziren? Ezin zituztelako puska guztiak batera jan, eta usteldu baino lehen hobe ematea —ordainetan jasotzeko noski— ezta?: “Baztan nahikoa **txiroa** izan da beti. **Herri xeheak** txerri-pusken bidez hilabete batzuetako zer jana izaten zuen. Beharrak eraginda sortutako ohitura da. Hemen ez da garraiobide onik egon. Zokoratuta egon gara. Garai batean, ez aspaldi, elizara joateko, lau orduko bidea genuen” azaldu digu elizondok honek. Orain, berriz, turismoa indartu nahi dute.

Bertizko Patzuergoa

Partzuergo hau 1992. urteko abenduaren bukaera aldera jaio zen. Baztan, Bortzirak eta Malerreka eremuak biltzen ditu. Baztango gaztanberaren kofradia

Bertizko Partzuergoak ia 700 lanpostu sortu nahi ditu

honek Bertizko Patzuergoan eman nahi du izena, eta baita gastronomiazko kofradeak biltzen dituen elkartearen ere. 15.000 milioiko inbertsioa egin nahi du Patzuergoak datozen hamar urteotan turismoa sustatzeko, eta ia 700 lanpostu sortu. Baztango dantzak ere **ezagutarazi** nahi dituzte. Kirolaz ere hitz egin digu kofrade honek: “Baztanen kirola batzuk galdu egin dira. Pilotan paxaka izeneko eskuzko jokoa, adibidez”. Orri bat erakutsi digu Pedro Marik. Marrazkian arkupe bat dago. Arkupe horren bi **muturretan** hormak. Hormatik hormara 40 bat metro, eta erdian sarea, metro f’erdiko altueran, piskat gehixeago. Sarearen **alde banatan** hiru pilotari, eta alde batean botarria. Zabalean 6 bat metro. Pilotaren pisua 300 gramo. Eta tantuak kontatu tenisean bezala. Elizondon jokatzeko zuten, eta berreskuratu egin nahi dute ohitura hori, lurritako eskolazpian jolas dezatela. Hori nahi dute kofradiakoek. Toka-jolasa ere berrindartu nahi dute, Hondarribia jarri digu adibide, edota “igelaren” jokoa: “Hau da, baztandar-jendea elkartu egin nahi dugu, horregatik dago era guztietako jende-klasea kofradian. Hori azpimarratu, e? Arizkunera joan behar dugula, ba joan, elkartu... Jatea lagunak egiteko modu bihurtu. Hau ez da **tripazakuentzako** elkarte bat” bota digu erabat sinisturik eta **itxaropentsu**.

ESATE BATERAKO.- Esaterako, adibidez. Por ejemplo.
SORMEN.- Sor(tu) + men. Creatividad. -MEN atzizkiak ekintza adierazten du. Adibidez: irudimena, ulermena, mintzamena...
ESNEKO ARKUME.- Cordero lechal.
URDAIAZPIKO.- Jamón serrano.
EZKAI-BELAR.- Tomillo.
ERREGOSI.- Sofreír.
ASUN.- Osina. Hortiga.

GEHIENBAT.- Batez ere. Sobre todo.
ANTZINA.- Aspaldi, lehen duela denbora asko.
ZIMITZ.- Gazta egiteko moldea.
OPOR.- Ontzi berezia. Cuenco, eskudilla.
IDAZKI.- Iragazkia. Filtro.
EZ DAUZKATE GALTZEKO.- No quieren perderlos.
HOTZEGOSI.- Fiambre.
TXIRO.- Behartsua. Pobre.

HERRI XEHE.- Pueblo llano.
PATZUERGO.- Consorcio.
EZAGUTARAZI.- Ezagutu + arazi. Hacer conocer. Era berean: ikustarazi, lehortarazi, janarazi...
MUTUR.- Alde. Lado.
ALDE BANA.- Cada lado.
TRIPAZAKU.- Tripontzia. Tragón/a, comilón/a.
ITXAROPENTSU.- Esperanzado/a.

LAZKAO TXIKI ZERGATIK EZ ZEN EZKONDU?

3 Askok esaten dute:
"ezkondu, ezkondu".
Bai, guk orretarako
modurik bagendu.
Ondorengoak zeinek
jantzi ta mantendu?
Norbereak ere gaur
lana ematen du!

Hagitx aspaldikoa da bertso hau; orain dela berrogei bat urtekoa, gutxi gorabehera. Bada Benta Berri izeneko taberna bat Zaldibiko auzo batean. Taberna horretan erronomia egiten zen garai batean. **Tarteka**, noski, bertsolariak ere izaten ziren. Egun hartan Basarri eta Uztapide ziren kantura deituak. Joxe Migel, sarritan bezala, **ikusmira**n joanda zegoen han. Baina Basarri eta Uztapidek bazekiten Lazkao Txikiren **dohainen** berri. Nobio-nobiak elkartzen ziren sala bat ere bazen Benta Berrin. Hango hermosura hura ikusita edo, ezkondu-**ezkongai** kontuak aitzakiatzat harturik, Joxe Migel tentatzen hasi ziren beste bi maisuak: bazuela ezkontzeko garaia, Elizak hartuko zuela eta... horrela. Orduan Lazkao Txikik goiko bertso horrekin erantzun omen zien.

Joxe Migel Iztueta "Lazkao Txiki" umorearekin eta txistearekin erlazionatu izan du jende askok. Umorezko bertsoetan ona zela egia da, baina ez da egia osoa, beste jenero guztietan ere oso ondo moldatzen baitzen. Arrazoiari haria aurkitzen ere ez zen makala; dialektiko ona zen bertsoan. Bestela baino hobea, hain zuzen, tenperamental samarra baitzen eta, ondorioz, **zenbaitetan erraz samar** haserretu ohi zen. Ideia aski fijoak zituen eta estuegi hartzen zituen gauza asko. Bertso hau dialektiko-filosofikoetan **sartu beharko genuke**, amaiera **ironi ikutu batekin** ematen diolarik.

Pozik onartuko luke ezkontzeko **gomendioa**, baldin eta, behin eta berriz errepikatzen duenez, diru aldetik hainbeste oztupo ez balego.

Bi partetan banatuko genuke: lehenengo puntuak osatzen du aurrenekoa eta beste hirurek bigarrena. Estrainako puntuan problemaren planteamendua edo berari egiten dioten proposamena aurkeztzen du, eta beste hiruretan erantzuten eta bere iritzia ematen ahalegintzen da. Errima onak ditu, denak **adizkiz** osatuak badaude ere, aditz-sailaren barruan forma diferenteak dira guztiak. Neurria zortziko txikikoa da: 7/6.

Baliabide literarioen aldetik ere badago zer-esanik. "Ezkondu, ezkondu". Jendearen insistentzia adierazteko errepikapenaz baliatzen da. Halako **musikaltasun berezi** bat ere badago. **Aldi berean**, forma eliptikoa da eta **hitz testualizat jo liteke**. Erreduantzi baliabidea zeinen ederki **darabilen** ere **ikustekoa da**. Ideia berbera errepikatzen du hiru aldiz, baina hiru forma diferenteren esker puntuero osatu eta aberastuz. Egoera ekonomikoa ez dela batere ona familia aurrera ateratzeko da ideia nagusia. "...modurik bagendu, ondorengoak zeinek jantzi ta mantendu, norbereak ere gaur lana ematen du?" Horra hiru molde bikain ideia baten inguruan indar egiteko, galdera erretoriko eta guzti.

ASKOK ESATEN DUTE: Berez kasik hobeto **legoke** ASKOK ESATEN DU, baina ez da **gaiztesgarria** ere. Dena dela, askatasun handiegia uzten denean anarkiarako bidea **labaina suertatzen** da. Horregatik, mugagabearekin dagoen askatasun handiegia nik apur bat **bederen** mugatu egingo nuke. Esate baterako, ASKO, GUTXI, HAINBAT, ZENBAIT, HAMAICA, MAKINA BAT eta gisakoekin **nik neuk** aditza singularrean erabiliko nuke. Zenbakiekin eta plural **kutsua** garbia denean, aldiz, pluralean: zazpi lagun etorri

DIRA, sei gizonek jan DUTE, ume batzuk ikusi DITUT... Neure iritzia **baino** ez da.

EZKONDU, EZKONDU: Hemen **hitzjoko**, anafora eta antzeko baliabide literarioez gain inperatiboa ere bada. Euskaraz oso **ohizkoa** da inperatiboan aditz

HAGITZ.- Oso.
TARTEKA.- Noizbehinka, noizean behin. De vez en cuando.
IKUSMIRA.- Ikusnahia, jakiteko edo ezagutzeko gogoia.
DOHAIN.- Norbaitek duen nolakotasun ona, bertutea.
EZKONGAI.- Ezkon(du) + gai. Ezkontzeko gai dena. Soltero/a, novio/a.
ZENBAITETAN.- Batzuetan.

ERRAZ SAMAR.- Nahikoa erraz. Bastante fácilmente.
SARTU BEHARKO GENUKE.- Lo situáramos.
IRONI IKUTU BAT.- Un toque irónico.
GOMENDIO.- Aholkua. Consejo.
ADIZKI.- Forma verbal.
BALIABIDE.- Recurso.
MUSIKALTASUN.- Musikal + tasun. Musicalidad. -TASUN atzizkiak kualitatea adierazten du. Adibidez:

makaltasun, txikitasun, maitasun...
BEREZI.- Especial.
ALDI BEREAN.- Al mismo tiempo.
HITZ TESTUALIZAT JO LITEKE.- Hitz testual bezala har liteke. Se puede tomar como una palabra textual.
DARABIL.- ERABILI aditzaren forma trinkoa. Era berean: darabilzu, darabilte, darabilgu...
IKUSTEKO DA.- Ikusgarria da. Es admirable.

laguntzailearen elipsia. ETORRI AGURO, ETOR ZAITEZ AGUROren orde.

MODURIK: Hitz polisemikoa da. Alde batetik, erdarazko MANERA, MODO eta FORMA, hirurak hartzen ditu. Bestalde, erdarazko SOLVENCIA ECONOMICAREN parekoa da. Kasu honetan, hain zuzen, hori esan nahi du, nahiz eta neska bat konkistatzeko **gaitasunarekin** nahas litekeen.

ONDORENGOAK: oinordekoak, seme-alabak.

TA: eta.

MANTENDU: Jaten eman. Gaur egun hitz hau EUTSI, GORDE... gisako esanahiekin erabiltzen hasi da

jendea eta **erabat hedaturik dago; hain dago zabaldurik**, ez dela onartu beste erremediorik.

NORBEREAK: Elipsi jatorra hauxe. Norberaren bizimoduak, bizitza antolatzeak edo aurrera ateratzeko ere lanik asko ematen duela alegia.

ONDORENGOAK ZEINEK JANTZI ETA MANTENDU?: Espresio honetan ere elipsia dago, aditzaren elipsia. Osorik **honelatsu izan zitekeen**: ONDORENGOAK ZEINEK JANTZI ETA MANTENDU BEHAR DITU?

Bertsok honek garbi erakusten duenez, Lazkao Txiki bertsolari izateko jaio zen.

Rufino Iraola Garmendia

LEGOKE.- Egongo litzateke. Estaría.
GAITZESGARRI.- Execrable, reprobable.

LABAIN.- Irriakorra. Resbaladizo/a.
SUERTATU.- Gertatu. Resultar.

BEDEREN.- Behintzat.

NIK NEUK.- Yo mismo/a. Era berean: guk geuk, zuk zeuk, haiek beraiek...

KUTSU.- Ikutua, antza, itxura

BAINO.- Baizik. Sino.

HITZ-JOKO.- Hitzen jokoa. Juego de palabras.

OHIZKO.- Normala, arrunta. Corriente.

GAITASUN.- Ahalmena, trebetasuna. Capacidad.

ERABAT HEDATURIK EGON.- Guztiz zabalduta egon. Estar completamente extendido/a.

HAIN DAGO ZABALDURIK.- Está tan extendido/a.

HONELATSU.- Honela + tsu. Gutxi gorabehera honela. Poco más o menos de esta manera.

IZAN ZITEKEEN.- Podría ser.

BEGIRATZEA GUSTATZEN AL ZAIZU?

3 Herri txikietan jende **kuxkuxero** asko dagoela esaten da. Eta egia da. Bigarrenekoaren alaba ezkondu dela, **auzoak** eliza ingururura nolako soinekoa daraman ikustera. Hirietan ez dute horrelakorik egingo. **Aldizkaria franko** erosi zuten, ordea, Chabeli Iglesiasen ezkontza ikusteko. Ikusteko zaletasuna ez da **moteldu**. **Aitzitik**, areagotu egin dela esan behar: zenbat ordu ematen ditugu telebistaren aurrean? Zenbat milaka lagun joaten dira futbol-partiduetara edo musika-emanaldietara?... Sexua bera ere ikuskizun-negozio bihurtzen ari da. Irudiaren gizartean egoki.

1.- Lhauteriak **berehala** datoz. **Mozorrotzen** al zara?

- a) Bai. Eta moztarroaren arabera **jokatu** ere bai.
- b) Batzuetan bai.
- c) Ez. Kaleko giroa ikustea, ordea, asko gustatzen zait.

2.- Zer duzu nahiago?

- a) Lagunartean futbol-partidua jokatu.
- b) Lehen mailako futbol-partidua bat ber-bertatik ikusi.
- c) Nazioarteko futbol-partidua bat telebistan ikusi.

3.- Aukeratu gustukoena.

- a) Pelikula erotikoa.
- b) Zuk ondotoxoa dakizun gizona/emakumea ikustea.
- c) Ilunpetan "jolasean" aritzea, besteetan bezala.

4.- Dantzatokia zaudenean, zer egiten duzu?

- a) Dantza-piska bat egin eta, bide batez, **aldamenekoei** begiratu.
- b) Eserita egoten naiz begira.
- c) Dantzatu, **jakina!**

5.- Aukeratu hiru hauetatik gustukoena.

- a) Mendi-ibilaldi bat lagunekin.
- b) Arabarrek Everestara egindako espedizioaren erreportaia.
- c) S. Stalloneren "Máximo Riesgo" pelikula.

6.- Modaren inguruan...

- a) **Goroto dut** modaren inguruko guztia.
- b) Moda-desfileak oso politak izaten dira.
- c) **Dendaz denda** ibiltzen naiz eskaparateak ikusten.

7.- Kafetegietan non egoten zara?

- a) Mostradorean.
- b) **Udan eta**, kanpoko mahaietan.
- c) Barruko mahaietan.

8.- Zein da zure **zaletasuna**?

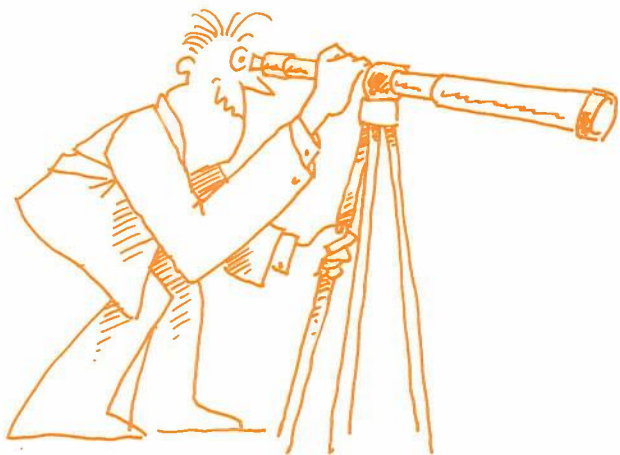
- a) Bideoak grabatzea/argazkiak egitea.
- b) Pasiatzea.
- c) Txirringan ibiltzea.

9.- **Afalondoko** ohitura.

- a) Ohera joan.
- b) Telebista ikusi.
- c) Irakurri.

10.- Gustuko animalia aukeratu.

- a) Zaldia.
- b) Behia.
- c) Katua.

KUXKUXERO. - Curioso/a.

AUZO. - Bizilaguna. Vecino/a.

ALDIZKARIA FRANKO. - Aldizkari asko.

MOTELDU. - Bizitasuna edo indarra galdu edo kendu. Debilitarse.

AITZITIK. - Alderantziz, oster. Por el contrario.

BEREHALA. - Segituan. Enseguida.

MOZORROTU. - Disfrazarse.

JOKATU. - Comportarse.

ALDAMENKO. - Albokoa, ondokoa.

JAKINA! - Noski!

GORROTO DUT. - Gorrotatzen dut, herra diot.

DENDAZ DENDA. - Denda batetik bestera.

UDAN ETA. - Kontuan hartu molde hau, "eta" azkenean dela.

ZALETASUN. - Afizioa.

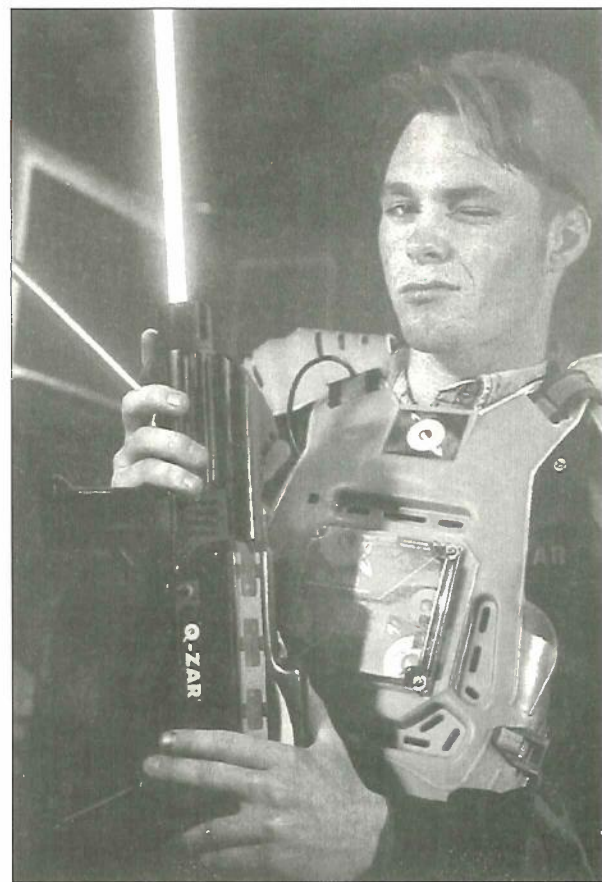
AFALONDO. - Afalostea. Después de cenar.

HURRENGO MENDEKO JOLASAK GAUR BIDEO-JOLASAREN BARRUAN

3 Psikologoak eta gurasoak kezkatuta daude. Umeek orduak eta orduak **ematen** dituzte bideo-jolasekin. Ordenadoreen gezurrezko errealitatea nahiago dute kolean eta etxean bizi dutena baino. Teknologia berriek laster pausu berri bat **emanaraziko** digute: errealitate birtualean sartzera bultzatuko gaituzte. Ordenadoreek asmatutako egoera horiek gero eta antz handiago izango dute egiazkoekin. Etxetik atera gabe, munduko museorik **ederrenetan** **barrena** ibiliko omen gara, edota Everesteko tontorrera iritsiko gara batere nekatu gabe. Ordenadoreek bizitza erraztu egingo omen digute. Aldous Huxleyk "Mundu zoriontsua" liburuan **aurrikusitakoa** ez dago urruti. Baina, hori guztia iristen den bitartean, ordenadoreek egi itxurako jolasak eskaintzen dizkigute. Bideo-jolasean sartzeko gonbitea egiten digute. **Gurean**, joan den urtearen amaieraz geroztik, umeak zein helduak laser-izpiak **jaurtikitzen** dituzten **arma bana** eskuan dutela sartzen dira ilunpetako labirintoan. Helburua? Etsaiak gainditzea.

Azaroaren erdialdera ireki zuten Donostian Q-ZAR izeneko jolastokia, eta Eguberri aurretik ere **lepo-lepo eginda** egoten da garai batean **irarkola** izandako **pabiloitzarra**. Hurbildu gara gu ere sarrerara eta hura ustegabea! Hamahiru-hamalau urteko gazteak ikustea espero genuen. Baina adin horretako hiruzpalau gaztetxo besterik ez daude. Beste guztiak hogeita hamarretik gorakoak dira. Den-denak jolasa noiz hasiko zain.

Bazter batean bideo-jolas makina eta futbolin bat daude, hormetan, pelikuletako fotograma handi-handiak: King-kong, "Los siete magníficos" eskupeta luze banarekin, errobotak... Pare-parean Ingalaterran grabatutako bideoa, etengabe jolasa zertan den erakutsiz: galaxietako gerrateetan erabilitako arma-antzekoak daramatzate bi gazte ederrek. Pelikuletako heroi-itxura dute. Izango ote dugu guk ere horien antzik?...

BIDEO-JOLAS. - Videojuego.

EMAN. - Igaro, pasatu.

EMANARAZI. - Eman + arazi. Obligar a dar. Era berean: joanarazi, ezagutarazi, entzunarazi...

-(N) BARRENA. - -(n) zehar. A través de.

AURRIKUSI. - Preveer.

GUREAN. - Gure artean, gure herrian.

JAURTIKI. - Bota.

ARMA BANA. - Bakoitzak arma bat. Era berean: hogeina, seina, hiruna...

LEPO-LEPO EGINDA. - Bete-beteta, gainezka. A rebosar, a tope.

IRARKOLA. - Imprenta.

PABILOITZAR. - Pabiloi + tzar. Pabiloi handia. Era berean: menditzar, eztabaidatzar, zakurtzar...

"Oraingoan ez du kale egin".

Galaxietako labirintoa

Berehala **bildu** gara hamasei lagun, zortziko bi talde egiteko adina. Eta bagoaz barrura: erdi-ilunpetan, horman itsatsita dagoen labirintoa erakutsi digu jokoaren arduradunak. Hortxe izango omen da jolasa. Jokalari guztiak eserita daude hari begira. Ilunpe hartan arropa argiek **distira** harrigarria dute, sapaiko **argi ultramoreen** eraginez. Jolasaren helburua ez omen da inor hiltzea, beste taldea **indargabetzea** baizik. Etsaiari tiro egindakoa, haren armak daukan indarra lapurtzen diogu. Eta indar bila joan beharko du bere txokora, indargailura... **Azalpen** luzeak eman ditu, puntuaketa nola lortzen den eta. Laser-izpiak ez direla arriskutsuak, baina asmatikoak, epileptikoak, bihotzeko gaitza dutenak edota toki itxietan estutzen direnak ez sartzeko badaezbada ere. Aldameneko gelan, gakoetatik zintzilik daude galaxietako jantziak:

gorriak batzuk, berdeak besteak. Aurrekaldean eta atzekaldean sentsoreak daukate, etsaien tiroak zenbatzeko. Eta hala berean metraileta-antzeko armek.

34 urteko gizona horrela ikustea barregarri samarra da, baina

Taldean badira jolasa ondo ezagutzen dutenak, Jose, adibidez. Bost bat aldiz izana da hemen bere semearekin. Batzuk etsaien "basera" joateko agindu du, besteek gurea zaintzen duten bitartean. Hogeita hamalau urteko gizona horrela ikustea barregura ematen du, baina tira. Labirintoaren atea ireki dute.

Laser-izpiak ketan islatzen dira

Hauxe da jolastokia. Ez da askorik ikusten. Sapaian argi gorriak eta ultramoreak. Labirintoko hormak beltzez margotuak eta soinua, diskotekako soinua, ezin **ozenago**. Ez da besterik ezer entzuten. Labirintoan aurrera goaz, poliki-poliki, pelikuletan bezalaxe. Paretaren atzetik etsai gorria azaldu denean,

Ordu-laurdenez jolasa besterik ez dugu izan gogoan

tiroketa —ez da ez PAN, ez PIN, ez BANG entzuten—. Laser-izpi gorria azaldu da etsaiaren armaren puntan, kerik gabeko tiroa. Makurtu egin da etsaia, eta kale. Rambo kaskarrak hemengo jokalariek. Ondo ezkutatu piska batean eta aurrera. Atzeko aldetik azaldu da beste bat eta oraingoan bai, **bete-bete** jo gaitu. Bularraldeko sentsorea dardarka hasi da. Ez gaitu hil, joko honetan ez baita inor hiltzen, zorionez. Segi aurrera. Jolasaren arduradunek kea bota dute. Hurrengo tiroketetan laser-izpiak ketan islatu dira. Hau bai polita!

Denbora aurrera doa, etsaiak behin eta berriz tirokatu gaituzte. Eta arma hizketan hasi da, benetan hizketan. Indargabetuta dagoela eta indar bila joateko. Ordu-laurdeneko jokaldian zortzi aldiz joan behar indargailura. Eskerrak etsaiak ere **beste hainbeste** egin beharko zuten!

Nahi baino azkarrago isildu da soinua, eta horrekin batera jolasa bukatu ere bai. Gelatik irten eta ordenagailutik paper bat ateratu digute. Irabazi egin dugu: berdeek 357 eta gorriek 199. Eta jokalari bakoitzak bildutako puntuak ere ageri dira paper hauetan.

BILDU. - Elkartu. Reunirse.

DISTIRA. - Destello, brillo.

ARGI ULTRAMORE. - Luz ultravioleta.

INDARGABETU. - Indarrrik gabe utzi. Neutralizar.

AZALPEN. - Azal(du) + pen.

Explicación. -PEN atzizkiak ekintza adierazten du. Esate baterako: adierazpen, laburpen, iraupen...

ISLATU. - Ispilatu. Reflejar.

OZEN. - Altu.

TIROKETA. - Tiro + keta. Tiroteo.

-KETA atzizkiak ekintza eta honen ondorioa adierazten du. Esaterako: azterketa, hizketa, liseriketa...

BETE-BETEAN. - De lleno.

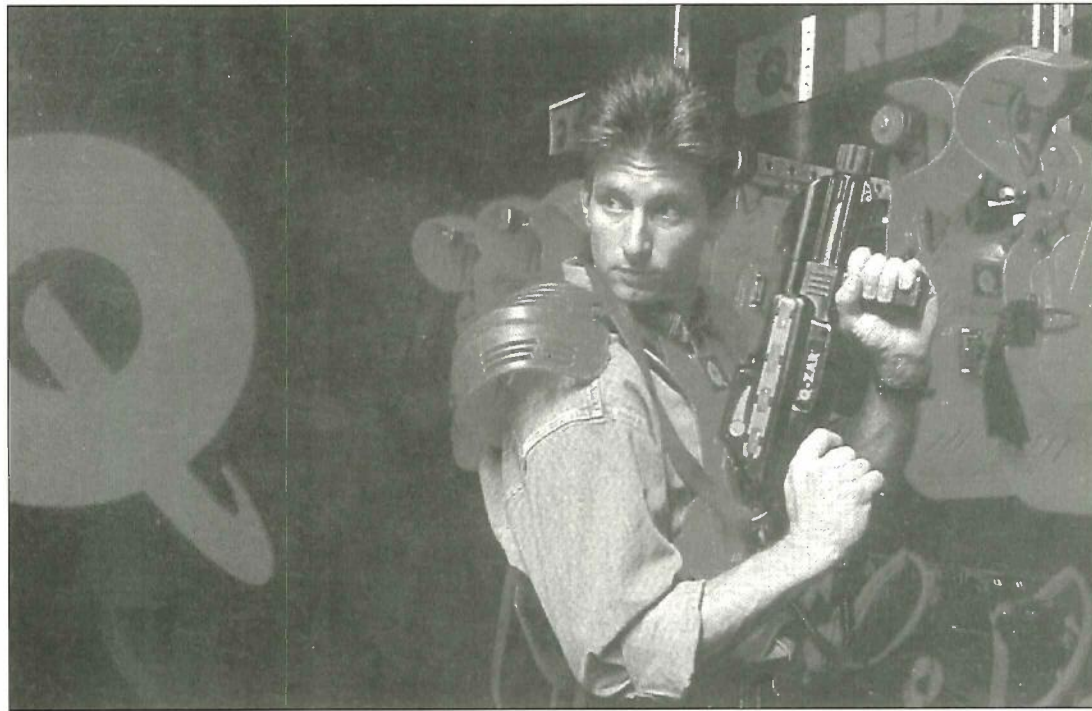
BESTE HAINBESTE. - Otro tanto.

"Langintza honetan jai duzu" dio paperak. **Kale egin** omen dugu aurreneko borrokaldian, baina ordu-laurdenez ez dugu besterik izan gogoan, jolasak harrapatu gaitu. Ez da gutxi.

Donostian, Iruñean eta, laster, Bilbon

Donostian ireki zuten lehenengo jolastokia. Handik hamabost egunetara Iruñera ere iritsi zen Q-ZAR izeneko hau, eta laster Bilbon jartzekoak omen dira. Arduradunek **diotenez**, Australian sortua da jolasa, patentea gero irlandarrei saldu badiete ere. Handik zabaltzen dute tresneria —armak, ordenagailuak, sentsoreak...— Catalunyan barrena. Geure-geurea ez bada ere, Europako Batasunekoa da behintzat.

Astegunetan arratsaldeko bostetatik hamarretara irekitzen dute jolastokia: "Lehenbiziko orduetan gaztetxoak etortzen dira —dio arduradunetako batek—, gero, orduak **aurrera joan ahala**, zaharragoak ere bai —Eta asteburuetan?— Asteburuetan zeharo aldatzen da hemengo giroa, batez ere, gaueko hamarretatik aurrera. Jendea afalondoren etortzen da —batzuk ez oso zuzen baina— jolastera, koadrilak. Hau ondo pasatzeko

Ez da umeentzako bakarrik. Asteburuetan, ordu-laurdenez ume bihurtu nahi duen asko joaten da.

beste aukera bat da, diskotekara joan beharrean, hona. Eta batzuk behin eta berriz itzultzen dira. Drogaren antzekoa da hau". Diskoteka **aipatu** du eta honek, egia esan, badu diskotekaren antza: argiak, iluntasuna, soinuaren eritmoa. Aitortu digutenez, soinua jendea lasaitzeko ere erabiltzen dute. Gauerdian, jendea **muturra bero-bero eginda** datorrenean, ezin zaie erritmo biziko soinurik ipini,

beren onetik ateratzen baitira. Behin labirintoko aglomeratuzko hormak hankaz gora bota omen zituzten batzuek. Horrelakoetan hobe omen da musika lasaia ipintzea; **baretu** egiten dira **nonbait**. Bikoteak ere joaten omen dira, elkarri purrustaka aritu beharrean, tiroka aritzera. Agian hobe, ezta?

IPARRALDEAN, PAINT-BALL

Iparraldean, Bidarten, galaxietako jolasen orde, aire zabaleko beste jolas harrigarri bat antolatu dute, PAINT-BALL izeneko. Pintura-bolak botatzen dituen arma eskuan hartuta dabilta jokariak Indiana-Jonesen abenturak errepikatu nahian. Etsaien bandera harrapatzea da kontua haien pinturak zikindu gabe. Eta ez omen da batere erraza. Jolastokian **hamaika oztopo** badaude: kotxe zaharrak, barrikadak, putzuak... Sarrerarik merkeena ordu-erdiko jokaldiarena da: 55 libera. Bada ordu bete eta bi orduko saiorik ere.

Muturra bero-bero eginda datozenean, musika lasaia ipintzen dute

Gerora lehiaketak eratu nahi dituzte. Hasieran, Euskal Herriko txapelketa, eta gero, beharbada, catalunyarren kontra eta ere bai. Gurean hasi besterik ez da egin. Bartzelonan, ordea, zenbait banketxetako langileek eratu omen dute horrelako txapelketaren bat.

KALE EGIN.- Huts egin, pott egin, porrot egin. Fracas, fallar.
DIOTE.- Esaten dute. ESAN aditzaren Nor-Nork forma trinkoa da. Era berean: diogu (guk), diozu (zuk), dio (hark)...
AURRERA JOAN AHALA.- Aurrera joaten diren neurrian. A medida que avanzan.

AIPATU.- Aitatu. Mencionar.
MUTURRA BERO-BERO EGINDA.- Mozkortuta.

BEREN ONETIK IRTEN.- Salirse de sus casillas.
BAITIRA.- Bait + dira.
BARETU.- Lasaitu.
NONBAIT.- Dirudienez, antza. Por lo que parece.
HAMAICA OZTOPO.- Traba ugari, eragozpen asko. Muchas dificultades.

EZ ZIDATEN SINETSI NAHI IZAN

3 Nik ez nuen halakorik egin nahi. Horixe aitortu nuen ene aurkako epaiketari eta hori **diot** berriro ere, **inondik ere** ez nuela halakorik egin nahi, **ene onetik aterata** nengoela eta hau eta beste. Baina ez zidaten sinetsi nahi izan.

Nik dena zehatz-mehatz kontatu nuen, goiko bizilagunarekin gertatu zitzaidana **besteak beste...** **Oheratu berria** nintzen. Egunean zehar lan asko egina nintzen eta neka-neka eginda nengoan. Baina, **halako batean, ia lokartzekotan nengoela**, goiko bizilagunaren ate-hotsa entzun nuen, danba! Gero haren pausuak sumatu nituen, tak-tak-tak-tak komunera eta tak-tak-tak-tak sukaldara eta tak-tak-tak-tak egongelara azkenik.

Ostirala zen, ostiral gaua, eta, **ohi bezala**, telebistan pilota-partidua ematen ari ziren. Katea hori aukeratu zuen **behinik behin** goiko bizilagunak, eta gure etxeko hormek zigarro-papera **diruditenez**, partidua artean 12 eta 9 tantutan zegoela **entzun ahal izan nuen**. Eta gero garagardo-lata baten frissst! **freskagarria** eta goiko bizilagunaren **korrokada** luze bat... Eta ni, lo egin ezinik, **amorrutzen** hasita.

Partidua amaitu arte behintzat goikoarengana ez joatea erabaki nuen, horregatik "Eta azken tantu zoragarri honekin, 22-17 emaitzarekin..." hura entzun nuenan **lasaitu ederra** hartu nuen. Azkenik lo egin ahal izango nuela pentsatu nuen. Baina **oker nengoan**, oso oker. **Amesgaiztoa** hasi baino ez zen egin.

Partiduari **albistegiak** jarraitu zion, eta albistaren baten tiro-hotsa ene logelarraino irristatu zen ta-ta-ta-ta eta sirenen ziztua... Gero Euskadiko **eresia** entzun behar izan nuen, Gora ta gora..., eta horren ondoko telebistaren piiiii...

amaigabea. Eta, hori dena **gutxi balitz ere**, ondoren goiko bizilagun **aluaren** zurrungak jasan behar izan nituen. Eta ni amorrazi-amorrazi eginda, eta telebistak piiiii... eta bizilagun **madarikatua** zurrunn... **Ukabilak estutu** eta ene buruari zera esan nion: "**Zer edo zer** esan beharko diot, ala? Gutxienez telefonoz deitu eta telebista hori itzaltzeko **esaiok**". Baina, sesiozalea ez naizenez, besterik gabe erratza hartu eta dan-dan-dan jo nuen sabaian, eta hala ere gizona ez zen konturatu ere egin.

Beti izan naiz pertsona epel samarra, epelegia gauza onerako; hargatik, gau hartan ere etsi egin nuen eta ez nion ezertxo ere esan. Eta ene amorrua **hustuko banuen**, iskanbilarik sortuko ez bazen, arropak jantzi eta kalera irten behar izan nuen. Eta ene obsesioa, ene isiltasunarekiko egoskorkeria gau hartan piztu zitzaidala esango nuke.

Ordura arte ohituta nengoan aldameneko ume koxkoraren "Ama, egin dut!" entzuten. Umeak ipurdia garbitzeko gurasoei deitzen zienean gehienez irribarre egiten nuen, baina goiko bizilagunarena gertatu zitzaidanetik zeharo aldatu nintzen. Eta zer esanik ez umeari txakurkume bat ekarri ziotenetik...

Txakurra haundituz joan zen, eta baita haren zaunka-hotsak ere. Eta gau-erdian **ahausika** hasiz gero, nik telefonoa hartu eta mesedez txakurra kalera ateratzeko esaten nien. Ikasten hasita nengoan. Baina, eguna joan eguna etorri, bizilagunak ere ohitu egin ziren nonbait, eta azkenean beren etxean nahi zutena **egin zezaketela** erantzuten zidaten. "Horixe polita, kanpoko batek agindu behar al digu, ba, geure etxean zer egin behar dugun!"

Ez nintzen besoak gurutzaturik geratu. Gau batez txakurraren zaunkak grabatu nituen, eta

hurrengo gauetan txakurra zaun eta zaun hasten zenean, nik ene bafleak bizilagunaren hormara inguratu eta bolumena toperaino igotzen nuen, ZAUN eta ZAUN! Hura zen zalaparta, hura! Izan ere gero goiko bizilaguna ere oihi batean hasten baitzen, ("Isilduko al zarete?") eta behekoa eta denak.

Baina lehen ere esan dut ez nuela halakorik egin nahi. Hargatik gutxienez ene logela insonorizatzeko asmotan ibili nintzen; hargatik Foru Aldundiak antolatutako bidaiara batean Suitzako aterpe antinuklearrak ikustera joan nintzen, ene logela erabat babestu nahi bainuen. Hala eta guztiz ere...

Ostegun-iluntze batean gertatu zen. Orduan ere erabat nekaturik nentorren, etxean bake-apur bat **bilatuko nuelakoan**. Hala ere, etxera iristen ari nintzela, ez zitzaidan ba bizilagunaren txakurra autopean sartu! Ene, ene! Umea **negar-zotinka** hasi zen eta **laster baino lasterrago** haren aita parabisaren bestaldean ikusi nuen, oihi batean hura ere, eta haren iskanbilak ene onetik atera ninduelako edo, oharkabea, nik halakorik nahi ez nuela, azeleragailua zapaldu nuen, eta harrezkero ez nuen gizon hura ikusi (soil-soilik odol-arrasto batzuk kristalean), eta...

Farol bat jo omen nuen, baina azaleko zauri batzuk besterik ez omen nituen egin. Hala ere, konortea gaitzerakoan, burua bolante gainean geratu omen zitzaidan, eta etengabe egon nintzen bozina jotzen **harik eta anbulantzia etorri arte**.

Orduz geroztik, ene buruan amaigabea txistu **jasangaitza** entzuten dut, telebistako programazioa amaitutakoan entzuten den horren antzekoa, piiiii... Eta hori dena izan zen ene aurkako epaiketari kontatu nuena,

EZ ZIDATEN SINETSI NAHI IZAN.- No me quisieron creer.
DIOT.- Esaten dut.
ENE ONETIK ATERA.- Salir de mis casillas.
BESTEAK BESTE.- Entre otras cosas.
OHERATU BERRI.- Berriki ohera sartua. Recién acostado/a.
HALAKO BATEAN.- En una de esas, de repente.

IA LOKARTZEKOTAN EGON.- Lokartzeko zorian egon. Estar a punto de dormirse.
OHI BEZALA.- Beti bezala. Como de costumbre.
BEHINIK BEHIN.- Behintzat, bederen. Al menos.
DIRUDITE.- Ematen dute. Parecen.
ENTZUN AHAL IZAN NUEN.- Pude oir.
FRESKAGARRI.- Refrescante.
KORROKADA.- Aupatsa. Eructo.

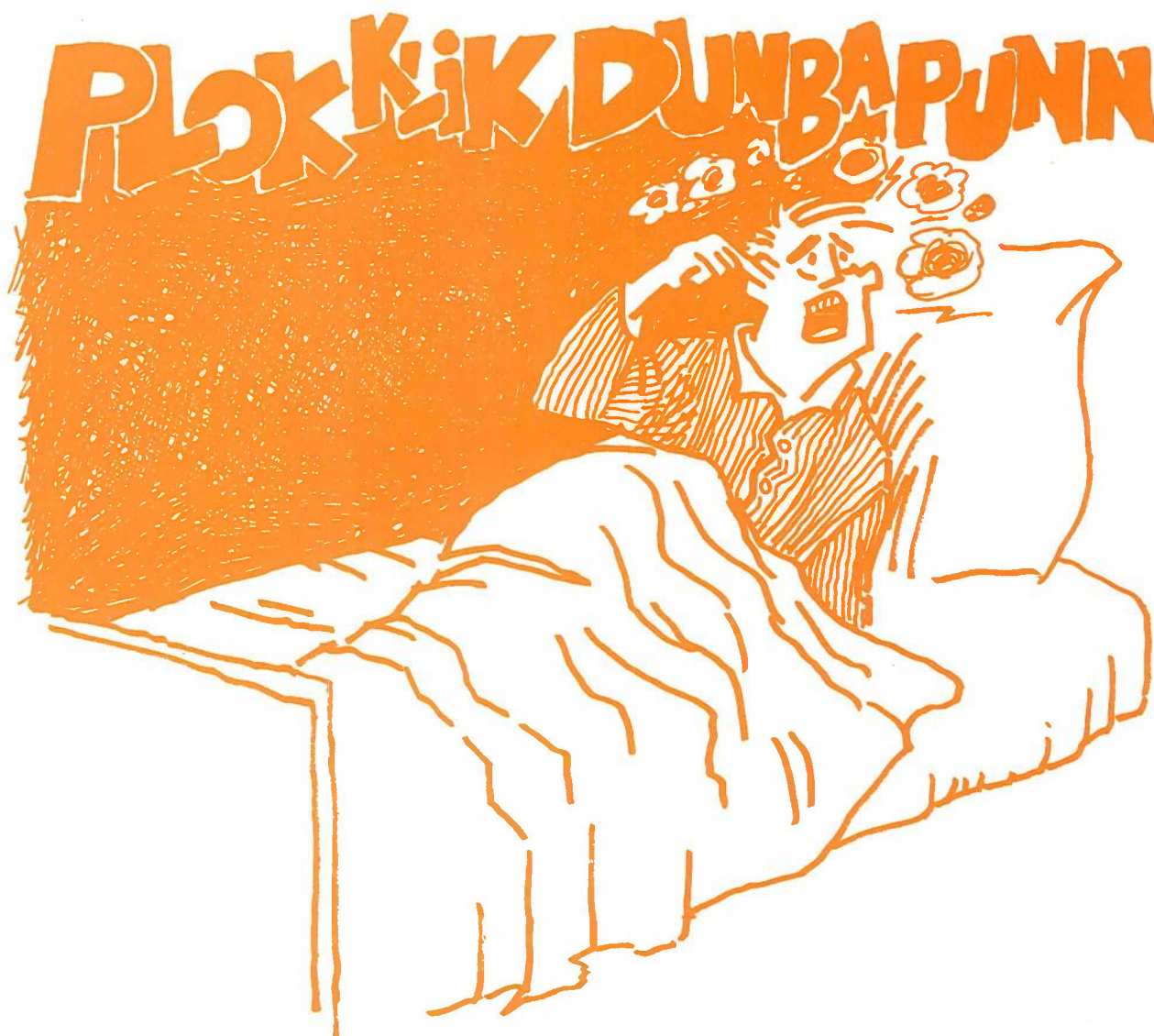
AMORRATU.- Nor bere onetik atera, haserretu, sutu. Enfurecerse.
LASAITU EDER.- Lasaitasun handia.
OKER EGON.- Arrazoirik ez izan. Estar equivocado/a.
AMESGAIZTO.- Pesadilla.
ALBISTEGI.- Informativo.
ERESI.- Abestia. Himno.
AMAIGABE.- Amairik edo bukerarik ez duena. Interminable.

baina ez zidaten sinetsi nahi izan. Eta hargatik, gartzela honetako zuzendaria zarenez gero, gaur zuri idazten dizut gela insonorizatu bat eskatzeko, izan ere kokoteraino

bainago **gainerako** atxilotuen zurrungak eta **biraoak** entzuteaz eta gartzelako sirenak eta oharrak eta denak jasan beharraz. Ene baitako txistu horrekin nahikoa

dudanez eta ni erotzea nahiko ez duzunez, behar-beharrezkoa zaidan **eskari** hau kontutan izango duzulakoan, **begirunez** agurtzen zaitut.

Patxi Zubizarreta

ETA GUTXI BALITZ ERE.- Y si fuera poco.
ALU.- Esangura zehatzik gabeko irain-hitza.

MADARIKATU.- Maldito/a.

UKABILAK ESTUTU.- Apretar los puños.

ZER EDO ZER.- Zeozer, zerbait.

ESAIOK.- Gizonezkoei dagokien Nor-Nori-Nork hitanozko forma. Esan iezaio. Zutanoan: esaiozu. Díle.

HUSTUKO BANUEN.- Hustutzeko, hustu nezan. Para desahogarme.

AHAUSIKA.- Ahausi + ka. Zaunka. Ladrando.

EGIN ZEZAKETEN.- Egiten ahal zuten. Podían.

BILATUKO NUELAKOAN.- Bilatuko nuelako ustean. Creyendo que (lo) encontraría.

NEGAR-ZOTINKA.- Zinkurinka. Sollozando.

LASTER BAINO LASTERRAGO.- Oso laster, oso azkar.

HARIK ETA ANBULANTZIA ETORRI

ARTE.- Hasta que vino la ambulancia.

JASANGAITZ.- Nekez jasaten dena, ia jasanezina. Inaguantable.

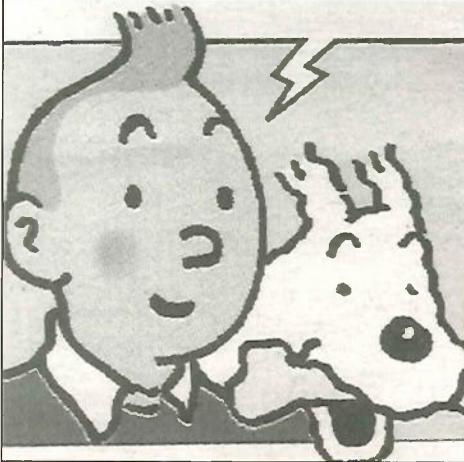
GAINERAKO.- Gainontzekoa. Los demás.

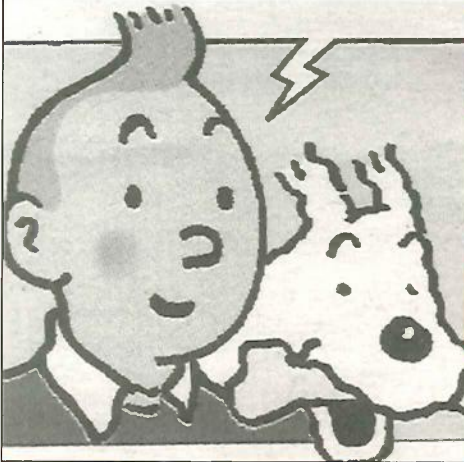
BIRAO.- Maldizioa.

ESKARI.- Petición.

BEGIRUNEZ.- Respetuosamente.

HITZ GEZIDUNAK

		*Pertsonaia		Alea		Diru		Saharako etnia	
		Bizi-molde		Masaileko, belarron-doko		Aldapa latza		Errep., distiratzuz	
		Nahasmenduak jota							
		Partitura ezartzeko							
							Kontsonante bikoitza		
							Bokala		
Kanabera tokia		Igelaren antzekoa		Uliseren aberria				Bitamina mota	
Bakoitzari zazpi		Akuilatu, kilikatu		Zine erdian				Gau-hegazti harrapari	
						Lehena		Merkurioa	
						Bokala		Musika nota	
Nik iaz hari zerbait eman ...					Kurdistango biztanle				
Gaude					Suaren laguna				Aza mota
				Ring-ean gerta daiteke		Edari bizia			
				Junta-gailua		51			
Pare bat				Bokal errepikatua		Musika nota		Euskal fonema	
Bekatu egiten du				Gurasoe-tariko bat		Frantsesez, kalea		Etxeko hegaztia	
							Baratz landarea		
							Latinezko preposizioa		
Indiako jaunkoa					Urania		Makal		
Eguna					*Pertsonaia		Biribila, zuria, beltza...		
				Gipuzkoako Udalerrria					
				Daukat					
Dauka									
Zenbaki irrazionala				Lady ezaguna		Borobila		Nazioarteko Errepide Garraio	
				Ezin erdian		Austriako autoetan		Zinka	
		Zuloak egite							
		Hidrogenoa							Bokala
									Pavarotti-ren autoan
Bukatu, agortu						Gizonezko senidea			

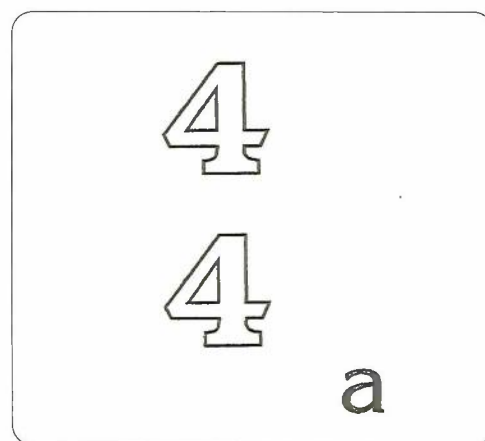
POEMA PRESOA

Zatika emandako erantzunak osatu ahala, eraman itzazu letra zenbakidunak beheko taulara —adibidean bezalaxe— eta Mikel Arregiren olerki bateko zenbait lerro aurkituko dituzu.

Gau hegazti harraparia
Kemena
Emakume ezkondua
Zorrak ordaindu gabe
Txori mota (*Cardulis spinus*)
Etxe batek hartzen duen lur saila
Giza gorputzaren atzeko alde
Burutapenak
Kolorea
Zatia (hirutik bat)
Erraza ez dena, nekeza
Lehen aipatutako
Jaiak
Lapikoa
Pertsona txikiak
Kolare eskasa
Arriskuak sortzen du
Ez zaharra

H	1	2	T	Z	A
A	3	4	R	E	5
A	6	D	R	7	A
8	O	R	9	10	N
11	A	R	12	13	A
O	R	U	B	E	A
14	15	16	17		
B	I	Z	18	19	20
I	21	E	I	22	K
B	E	R	23	24	25
H	E	26	27	28	A
G	A	29	30	31	32
D	E	33	34	35	O
B	36	37	38	39	K
E	40	41	42	43	A
44	A	45	O	46	K
Z	47	R	48	I	L
B	49	L	D	U	50
G	51	52	T	E	A

JEROGLIFIKOA

Gizatxarra

LETRA ZOPA

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
12	13	O	15	R						
B	A									
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
27	28									
29	30	31	32	33	34	35				
36	37	38	39	40	41	42	43	44		
45	46	47								
48	49	50	51	52						

Z	A	L	D	E	K	I	G	A	L
P	Z	I	S	I	T	L	U	K	I
I	A	T	I	G	I	B	A	A	N
K	E	N	A	T	I	E	B	J	B
O	S	K	P	T	Z	H	D	I	U
H	T	A	E	I	T	E	O	P	T
D	A	S	A	Z	N	R	R	N	U
O	T	R	G	Z	T	A	R	R	E
H	U	B	T	A	H	L	E	T	E
G	A	B	R	Z	H	Z	I	T	N

HOLLYWOOD, DENA SALGAI, DENA ALOKAIRUAN DEN LURRA

3 Zine-mundua ez da edonolakoa. Zine-mundua berezia da. **Bitxia** oso. "Espeziala". Puntakoa. Apartekoa. Hollywood eta bere inguruan argitaratzen diren iragarkiak **gurean** ikusi ohi ez ditugun horietakoak dira. Pelikuletan erabiltzen den guztia aukeran, azokan, enkantean, alokairuan, eskura aurkitzen da. Guk, "The Hollywood Reporter" astekarian agerturiko "perla" batzuk hartu eta euskaratu ditugu eta zuei eskaintzen dizkizuegu.

ARAZOAK ZINE-KARRERAN?

Linda Buzzelliri dei iezazozu. Psikoterapeuta eta lan-arazoetan aholkularia.

"Nola lortu arrakasta Hollywooden" izeneko liburuaren idazlea.

Kontsulta eta bisita guztiak **erabat** pribatuak dira eta lan-estrategiak **ixilpean** ematen dira.

Aurki ezazu zeure lekua **ikuskizunaren** munduan!

Telefona: (310) 274-1329

ZURE ZALETUEK BIDALITAKO GUTUNEK ITO EGITEN ZAITUZTELA?

Hemen gaituzue. Izarrik ospetsuenek jasotzen dituzten kartak guk **bideratzen** ditugu. **Eskarmentu** handikoak gara.

Hollywoodeko handienek badute gure berri eta gure bezeroak dira, baina negozioa lau haizetara zabaltu nahi dugu orain. Hots egizu Lynn, Healer Productions-era: 415-342-7829.

SCRIPT DOCTOR
Your script gets one chance with a producer. Run it past your **personal, professional reader** first. Full coverage (synopsis, critique, recommendation), \$35 up to 130 pgs.
Editing, consultation available.
310-594-8028

DYNAMIC KIDS FOR HIRE!
FLASHCAST "Specializing in Infants & Children"
Call Now For Rates!
1-800-273-9008 (in state only)
818-760-7986 / 213-661-5795
Established. Licensed. Bonded.

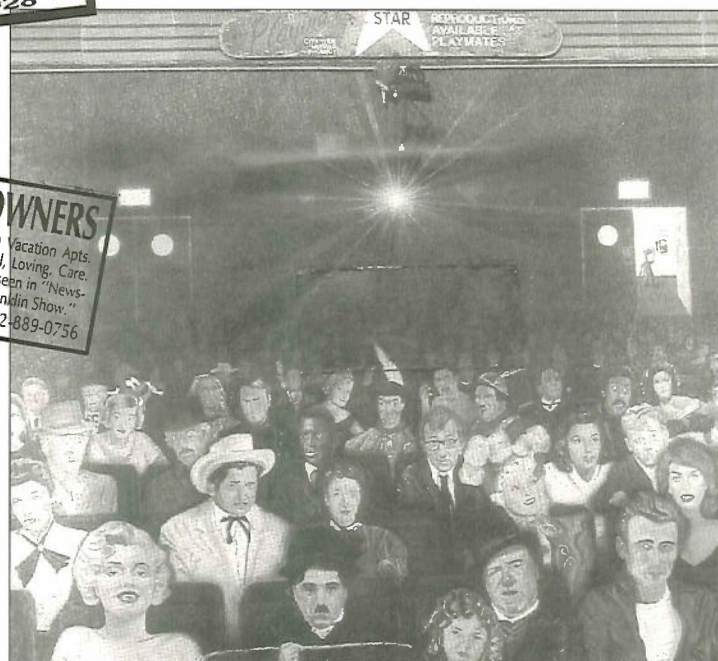
IMMIGRATION LAW

Specializing in work permits, green cards for the entertainment industry-actors, performers, models, producers, hair, make-up artists, etc. Contact: Law Offices of Barbara Federman, Certified Specialist in Immigration Law. 310/550-6285, 9454 Wilshire Bl., Penthouse, Bev. Hills, 90212

ANIMALS AVAILABLE FOR HIRE!

All Breeds. All Types
PETCAST
a division of FLASHCAST
818-760-7986/213-661-5795
"Call Now For Rates"
Established. Licensed. Bonded.

DOG/CAT OWNERS
Staying In N.Y.C. 30 Vacation Apts. avail for your pet. Individual, Loving, Care. No cages. Vet approved. As seen in "Newsday," "Daily News," "Joe Franklin Show."
PETCARE NETWORK 212-689-0756

BITXI. - Ohizkoa ez dena, xelebrea, arraroa, berezia.

GUREAN. - Gure artean, gure herrian. Entre nosotros.

AHOLKULARI. - Aholku + lari. Aholkuak ematen dituenak. Consejero/a. -LARI atzizkiak lanbidea edo zaletasuna adierazten du. Adibidez: idazkari, mezulari, pilotari...

ERABAT. - Guztiz, osoki, zeharo, arras. Totalmente.

IXILPEAN. - Ixilean, ixilik, ezkutuan, gordean. En secreto.

IKUSKIZUN. - Espectáculo.

ZALETU. - Admirador/a.

BIDERATU. - Zuzendu, gidatu.

Encaminar, dirigir.

ESKARMENTU. - Esperientzia.

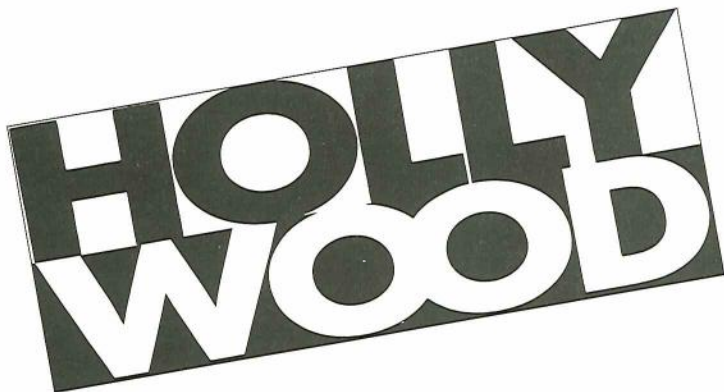
EKOIZLE. - Ekoiz(tu)+ le. Ekoizten duena. Productor/a. -LE atzizkiak egilea adierazten du. Esaterako: erosle, ikasle, eskale...

ALDIZ. - Berriz, ostera, aitzitik. En cambio.

ATZERRI. - Erbestea; nor berarena ez den herria, lurralde edo herri arrotza. Esaera zaharra da "atzerri, otserri". Extranjero, exilio.

LEGEZ AL ZAUDE ESTATU BATUETAN?

Ikuskizunaren munduko artista, **ekoizle**, dantzari, makiladoreak dira gure bezeroak. Lan egiteko baimenak eta Estatu Batuetan bizitzeko behar duzun txartel berdea, **aldiz**, gure espezialitatea. **Atzeririk** baldin bazatoz eta arazorik baduzu, etorri Barbara Federmanen bulegoetara. Beverly Hillsen gaude, 8. Penthouse eta haxe duzu gure telefonoa: 310/550-6285.

ANIMALIA EDO HAURRIK BEHAR ZEURE FILMEAN?

Haurrak eta arraza guztietako animaliak dauzkagu. Behar diren **agiri** eta **baimen** guzti-guztiak ditugu. Aspaldikoak gara ofizio honetan eta ez dizugu **kale egingo**. **Kasu egiguzu** eta argazkiz beteriko katalogoa bidaliko dizugu: 818-760-7986 da gure telefonoa

Our fearless photographers risked peril - even death - to bring home the news.

And to think, all you have to do is pick up the phone!

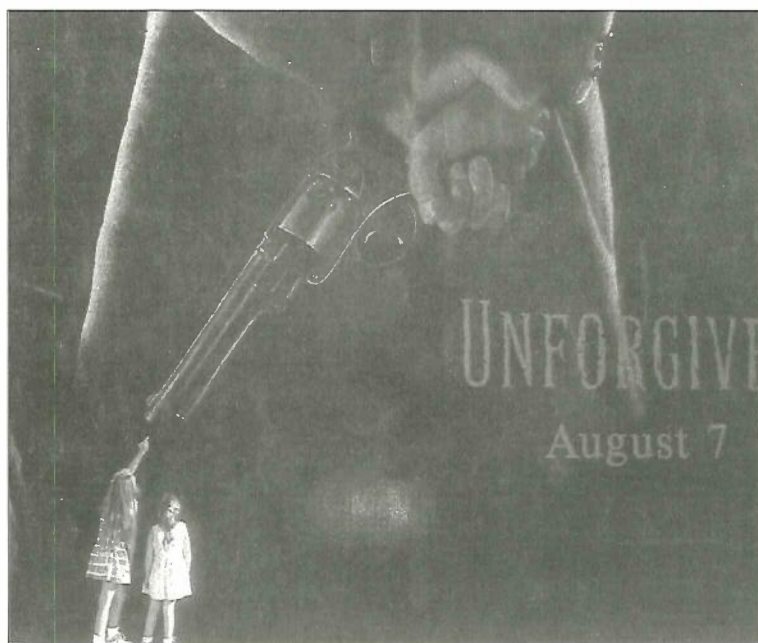
60 MILLION FEET OF HISTORIC NEWS FOOTAGE

Newsreels, premieres, documentaries, out-takes, short subjects, travelogues, sports, educational films, - all available to you on video tape.

MOVIE TONE NEWS is the largest resource for news-making footage from 1919 through 1963.

Call for Information:
212-556-2560.

FOX NEWS
250 W. 54th. Str., New York, N.Y. 10019

GIDOIEK ERE OSAGILEAK BEHAR DITUZTE

Guk errepasu **sakon** eta **zorrotza** emango diogu zuk idatzitako gidoiari. Ekoizle adituak ditugu langile eta haiek emango dizkizute gomendioak, baita kritika **hertsia** egin ere. 135 orrialdeko gidoi bakoitzeko 35 \$ besterik ez dizugu eskatuko.

Nahi dituzun galderak **dohain** egiteko telefonoa: 310-594-8028.

ZINE ETA TELEBISTAKO ARROPA

Ekoiztetxe handietako soineko, praka, gona, **jaka** eta beste guztiak lortu izan ditugu. Izarrek jantzitako arropak. Zuen lagunek pantailan ikusi izan dutena. Orain eskura, merke, **aise** aurkituko duzu Burbank Zumardian dugun dendan. Astelehenetik larunbatera aritzen gara lanean. Goizeko hamaiketan irekitzen dugu eta arratsaldeko seieta itxi. Telefonoa, **nahi izanez gero...** (818) 567-7366.

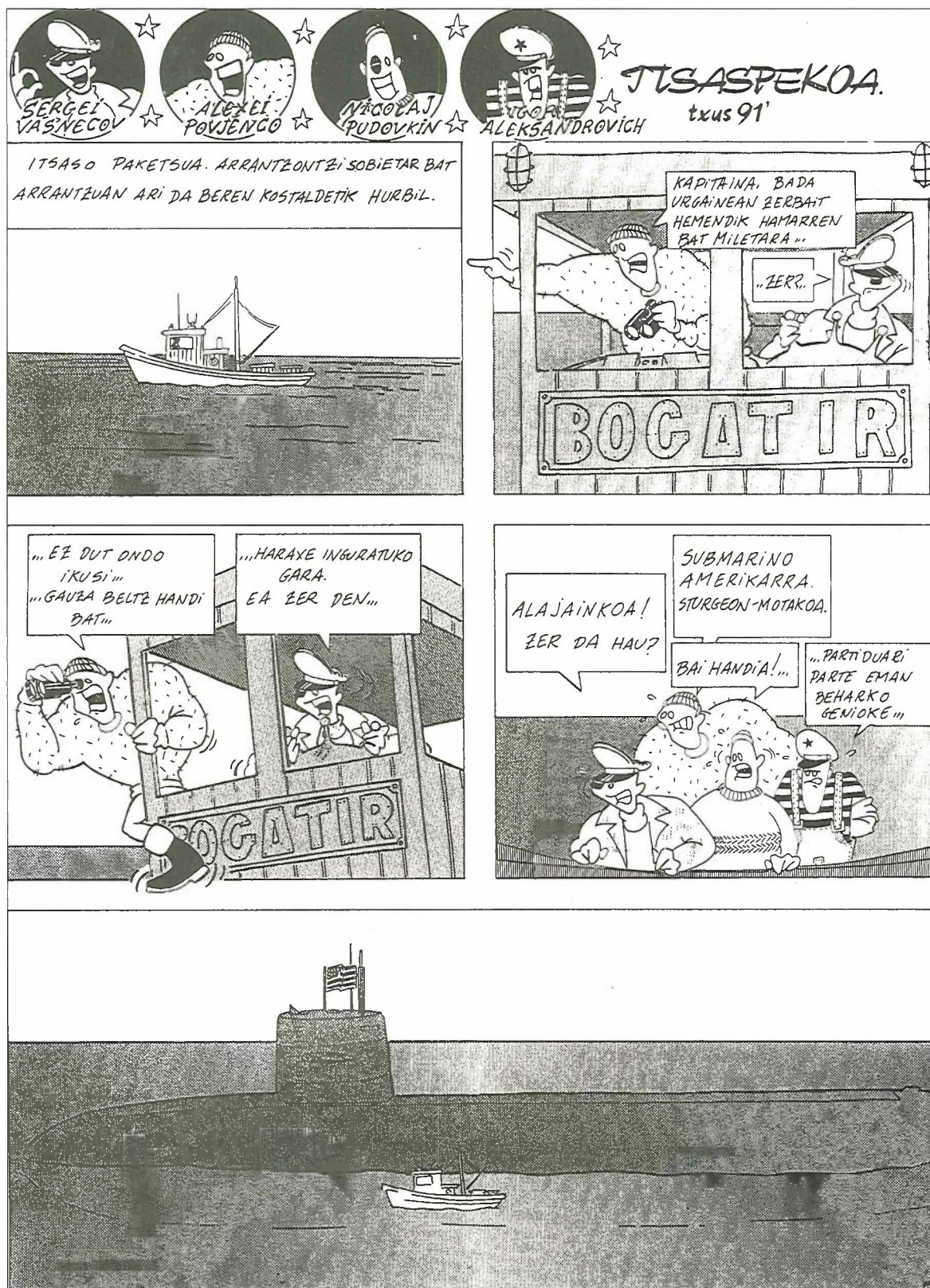
Gure argazkilari **ausart** eta kuriosek bizia ere jarri dute arriskuan **albiste** lortzeko. Zuk egin behar duzun gauza bakarra, **ordea**, telefonoa hartu eta nahi duzun argazkia eskatzea da. Foto eta zeluloidezko milioika metro ditugu geure **billegietan**. Zuk behar duzuna guk badaukagu. Dei egiguzu New Yorkeko zenbaki honetara: 212-556-2560.

Begoña Del Teso

AGIRI.- Documento.
BAIMEN.- Permiso.
KALE EGIN.- Huts egin, porrot egin, pott egin. Fracasat, fallar.
KASU EGIGUZU.- Kasu egin iezaguzu. Háznos caso.
OSAGILE.- Osa(tu) + gile. Osatzen duena, sendagilea, medikua. Era berean: gaizkile, kotxegile, zinegile...

SAKON.- Profundo. Aurkakoa: arina, azalekoa.
ZORROTZ.- Riguroso/a, serio/a.
HERTSI.- Tinkoa, estua, larria, zorrotza. Estricto/a.
DOHAIN.- Doarik, doan, hutsean, debalde, ezer ordaindu gabe.
JAKA.- Chaqueta.
AISE.- Erraz.
NAHI IZANEZ GERO.- Nahi izatera, nahi baldin baduzu.

AUSART.- Arriskuen aurrean atzera egiten ez duena. Atrevido/a, valiente.
ALBISTE.- Berria. Noticia.
ORDEA.- Aldiz, ostera. En cambio.
BILTEGI.- Bil(du) + tegi. Biltzen den tokia. Depósito, almacén. -TEGI atzizkiak lekua adierazten du. Adibidez: sagardotegi, lorategi, lantegi...

ITSASPEKO.- Submarino.

ARRANTZUAN ARI.- Pescar.

HAMARREN BAT MILETARA.- A unas diez millas.

ZOAZ.- Joan zaitetz.
GAZTIGATU.- Berri eman. Avisar,
comunicar.

EKATZU.- Ekar ezazu.

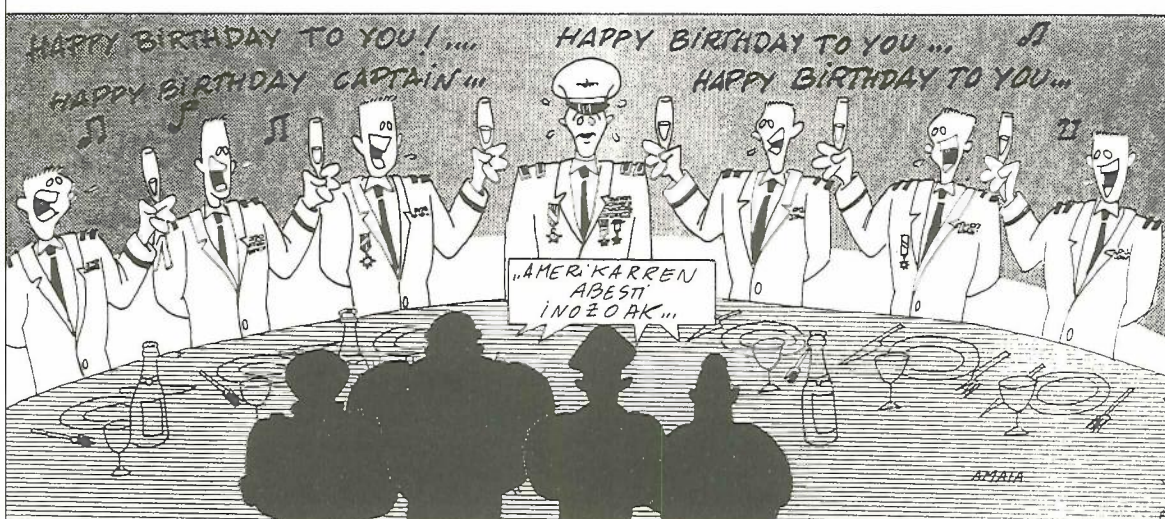
DITUK.- Gizonezkoei dagokien
hitanozko forma. Zutanoan: dira.
DIAGU.- Gizonezkoei dagokien
hitanozko forma. Zutanoan: dugu.
HAGO.- Hitanozko forma.
Zutanoan: zaude.
HATOR.- Hitanozko forma.
Zutanoan: zatoz.

SAR GAITEZEN.- Entremos.

BAITA.- Bait + da.

HAIZ.- Hitanozko forma. Zutanoan: zara.

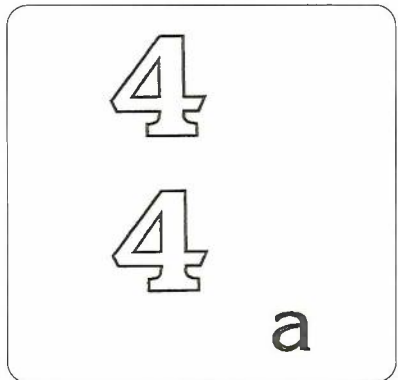
LUIS ALBERTO CACHO

ZETA.- Seda.

TRANZITO.- Pasillo.

HIRU ESANDAKOAN.- A la de tres.

JEROGLIFIKOA

Gizatzarra

Bi lau - a BILAU

TESTA

1. a) 1 b) 2 c) 3
2. a) 1 b) 2 c) 3
3. a) 3 b) 2 c) 1
4. a) 2 b) 3 c) 1
5. a) 1 b) 3 c) 3
6. a) 1 b) 3 c) 3
7. a) 1 b) 3 c) 2
8. a) 3 b) 2 c) 1
9. a) 1 b) 3 c) 2
10. a) 3 b) 1 c) 2

17 PUNTUTIK BEHERA

Zu ez zara garai honetakoa, ez horixe. Gaur egun lehenbizi ikusi egiten da, eta gero **ikusitakoaren arabera** bizi. Zuk, berriz, nahiago duzu **zeurekasa** bizi. Ikusmena ez da **ezinbestekoa** zuretzat.

17 PUNTUTIK 23 PUNTURA

Batzuk bizi egiten dira. Beste batzuek pertsonaia ezagunak nola bizi diren ikustea atseginago dute. Eta zuk? Zuk ere baduzu bigarren **bide horretan barrena** ibiltzeko arrisku **galanta**. Telebista gehiegi ikusten duzu.

23 PUNTUTIK GORA

Begiratu, ikusi... ez zara "voyeur" **makala**. Zer opari egin dizute eguberrietan: prismatikoak, telebista, bideoa edo argazki-kamera?

HITZ GEZIDUNAK

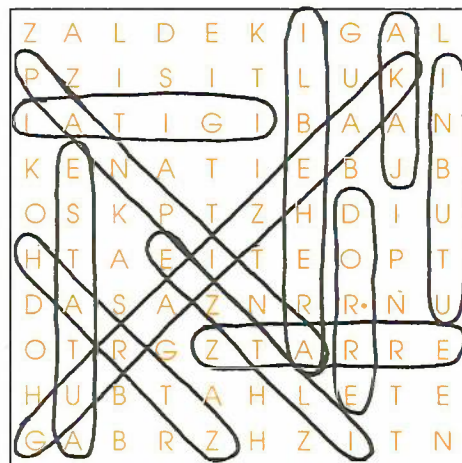
		T Tertunda Bel muda	T	A Makhluk beraturan dulu	B	D Adipati tangga	S Sahabat sahib Dinas berkelas	T			
		B Namenan dulu pata Panglima gastropoda	I	Z	I	M	O	D	U		
		A N	A	H	A	S	I	A			
		A	T	R	I	L	R	R			
K Kantong tuna	K Kantong tuna	A Ukuran jaringan zine oktan	I	T	A	K	A	E			
Z Zakaria har adipati Gadai	Z Zakaria har adipati Gadai	A Z	P	I	N	A	H	G			
N Nikolai adipati Gadai	N Nikolai adipati Gadai	O	N	K	U	R	D	O			
G Gadai	G Gadai	A	R	A	K	O	R	O	N	A	
B Batu adipati Gadai	B Batu adipati Gadai	I	E	E	L	A	T	Z			
B Batu adipati Gadai	B Batu adipati Gadai	E	K	A	T	A	R	I	A	Z	A
R Ratu adipati Gadai	R Ratu adipati Gadai	A	M	A	U	A	H	U	L		
D Datu adipati Gadai	D Datu adipati Gadai	A	T	A	M	E	N	D	A	R	O
D Datu adipati Gadai	D Datu adipati Gadai	U	D	I	O	T	I	R			
P Paku adipati Gadai	P Paku adipati Gadai	I	Z	U	L	A	T	Z	E	E	
A Adu adipati Gadai	A Adu adipati Gadai	H	I	T	U	A	N	A	I	A	

POEMA PRESOA

(Mikel Arregi)

Ondoan ez dut inor
bakardadearen itzalak
estaltzen nau
beraz.

LETRA ZOPA

IKUSITAKOAREN ARABERA.- Segun eta zer ikusten duzun.
ZEUREKASA.- A tu aire.
EZINBESTEKO.- Nahitaezkoa, derrigorrezkoa. Imprescindible.

-N BARRENA.- -N zehar, gairi. A través de.
GALANT.- Ederra, handia.
MAKAL.- Txarra, eskasa.

HOROSKOPOA

2

ARIES

Martxoaren 21etik Apirilaren 20ra

Aspaldi ez bezala, irribarretsu esnatuko zara egunotan. Garai makalak iragan dira eta betiko alaitasuna berreskuratuko duzu.

Erabateko hobekuntza alderdi guztietan. Zorionak.

TAURUS

Apirilaren 21etik Maiatzaren 20ra

Etetik irten gabe ezin duzu jende berririk ezagutu. Adiskide berririk egin gabe ezingo duzu **zeure bihotzeko azukre koxkorra** aurkitu. Eta zu gozozalea zara. Saiatu, bada. Sei zenbakiak lagunduko dizu.

GEMINI

Maiatzaren 21etik Ekainaren 21era

Ekaitza dator. Kontuz **haize-
-erauntsiarekin**. Zure bizimoduaren euskarriak ez dira **zuk uste bezain sendoak**. Itxi ate eta leihoak. Suhiltzaileen telefonoa eskura eduki. Gogoratzen bazara, errezatu.

CANCER

Ekainaren 22tik Uztailaren 22ra

Euskara ikasteko ona izango da, baina egun santu guztia telebistaren aurrean **pasatzen duzunez geroztik**, kuadrilaz ahaztu egin zara. Ez zaude adiskiderik gabe geratzeko **tenorean**. Konbidatu lagunak telebista zurekin ikustera.

LEO

Uztailaren 23tik Abuztuaren 23ra

Besteren bizkar bizi zara. Komeni da zure zigarroak zeuk erostea, zure poteak zeuk ordaintzea eta noizean behin jendea bazkaltzera gonbidatzea. **Ahal bada**, jabetxe on eta garestietan.

VIRGO

Abuztuaren 24etik Irailaren 23ra

Zure adiskide kuttunak mendizaletu egin nahi zaitu. Mendira joateko **nagiegia** zara, ordea. Entrenamendu haundia egin behar duzu eta horretarako **jimnasia** joan. Adiskide kuttun horren **jimnasia**, alegia.

LIBRA

Irailaren 24etik Urriaren 23ra

Hiru egun lotan, bost egun etzanda, zazpi lanik egin gabe eta hamabost parrandan. Kezka eta neke guztiak **uxatuko** dituzu horrela. **Ugazabari**, nik gomendatu dizudala esan. Hori bai, ametsak euskaraz egin behar dituzu.

SCORPIO

Urriaren 24etik Azaroaren 22ra

Zergatik ez diezu ikaskideei loteria tokatu zaizula esan? Asko poztuko dira eta zuk eskuzabal jokatu beharko duzu haiekin. Kontuz: ikastaroa **bertan behera uztea** eta Fidji isletara joatea oso burutazio txarra da.

SAGITARIUS

Azaroaren 23tik Abenduaren 21era

Denek dakite nolakoa zaren, baina inork ez daki nolakoa zinen. Ezkutatu egiten diezu zeure iragana. Zergatik? Zure adiskideak ez dira harrituko. Badakite arriskutsua zarela.

CAPRICORN

Abenduaren 22tik Urtarrilaren 20ra

Zure ezjakintasuna harrigarria da. Orain arte ez duzu jakin odol urdinekoa zarela. Herrialde urrun bateko **erregetza** eskaini dizute. Ongi **hausnartu**, bi edo hiru segundoz, eta baietz esan.

AQUARIUS

Urtarrilaren 21etik Otsailaren 19ra

Haur hori zurea da, alferrik da ukatzea. Bingoetxetatik ihes egin, inguratu kasino serioetara. Utzi edari gozoak eta likore garratzagoak eskatu. Peluka bat erosi. Itxuraldatzeko garaia duzu.

PISCIS

Otsailaren 20tik Martxoaren 20ra

Zoaz berriro korrika dendara eta itzul zapata-pare **higuingarri** hori. Ez da sinistekoa zu bezalako pertsona batek hain gauza itsusiak erostea. Hemendik aurrera laguntza eskatu erosketak egiteko.

ERABATEKO HOBKUNTZA.- Mejoría total.

PASATZEN DUZUNEZ GEROZTIK.- Desde que pasas.

TENORE.- Garaia, denbora, sasoia.

UXATU.- Aienatu, haizatu. Ahuyentar.

UGAZABA.- Nagusia. Patrón.

ERREGETZA.- Errege + tza. Reinado.

HAUSNARTU.- Gogoan irauli, gogoetatu. Rumiar.

ZURE BIHOTZKEO AZUKRE KOXKOR.- Zure maitea.

BESTEREN BIZKAR BIZI.- Besteren kontura bizi.

AHAL BADA.- Ahal izanez gero. Si se puede.

BERTAN BEHERA UTZI.- Alde batera utzi. Dejar, abandonar.

HAIZE-ERAUNTSI.- Huracán.

EZ DIRA ZUK USTE BEZAIN SENDO.- No son tan firmes como tú crees.

NAGIEGI.- Alferregia. Demasiado/a vago/a.

ZOAZ.- Joan zaitetz. Vete.

HIGUINGARRI.- Nazkagarria.

Asqueroso/a.

HABE

